

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Disputatio XII. De necessitate fidei ad salutem, & prius de necessitate
medij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

pro illa parte ferendum. Tunc ergo, quandiu voluntas non determinat intellectum ad assensum vnius partis, manebit utraque apprehensio sine iudicio, & cum utraque apprehensio proponat obiectum, altera ad odium, altera ad amorem Petri, poterit voluntas alteram eorum sequi, & elicere actum absolutum amoris, vel odij, sicut posset ex iudicio probabili. Hic tamen casus raro, ut dixi, contingit, quia voluntas regulariter solet applicare intellectum, & cogere, ut sententiam proferat iudicando de maiori saltem probabilitate vnius partis, vel de aequalitate probabilitatis, vel aliquo alio modo.

DISPUTATIO XII.

De necessitate fidei ad salutem,
& prius de necessitate
medij.

- SECTIO I. *Utrum fides sit necessaria ad salutem necessitate medij.*
 II. *Sine fide fundata in reuelatione Dei non fieri vllum opus meritorium salutis eterne.*
 III. *Argumenta contra fidei necessitatem proponuntur, & dissoluntur.*
 IV. *Utrum semper fuerit, vel nunc sit necessaria necessitate medij fides explicita Trinitatis & Christi.*
 V. *An fides explicita Dei remuneratoris sit necessaria necessitate medij.*

DE hoc agit Sanctus Thomas *questione 2. articulo 3. 4. 5. 6. 7. & 8.* ubi aduerte titulum articuli tertij non esse positum iuxta mentem S. Thomæ. Sic enim habetur: *Utrum credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem.* Et tamen postea in fine responsionis in corpore solum concludit: *ad hoc quod homo perueniat ad perfectam visionem beatitudinis, præexigitur quod credat Deo; non autem dicit supra rationem naturalem; & in principio articuli, unde titulus articuli desumi solet, solum dicitur: videtur quod credere non sit necessarium ad salutem; quare hic deberet esse titulus. Utrum credere sit necessarium ad salutem: non enim agitur in hoc articulo de qualitate obiecti credendi, sed de necessitate aliquid credendi. Est autem hæc necessitas duplex; altera medij; altera præcepti: de prima agemus in hac disputatione, de secunda disputatione sequenti comprehendentes doctrinam horum articulorum.*

SECTIO I.

*Utrum fides sit necessaria ad salutem
necessitate medij.*

Necessitate medij dicitur necessarium illud, sine quo etiam inculpabiliter omisso non potest haberi salus. De differentia autem inter

necessitatem medij, & præcepti dixi *disput. 3. de Eucharistia sect. 1.* que videri possunt; neque hic sunt iterum repetenda. Nunc ergo agimus de necessitate medij: & in hoc sensu est gravis difficultas, an fides sit ita necessaria, ut nullus inquam sine fide saluari possit, cum sola naturali cognitione Dei, & boni honesti. In qua fuit opinio, vel error Pelagij docentis, non solum hominem sine auxilio gratiæ posse credere, sed etiam in lege naturæ potuisse hominem saluari sine noticia alicuius veritatis reuelatæ, sed cum noticia ex viribus naturæ, ut refert Augustinus *heresi 88. & 1. de gratia Christi cap. 4. 1. & lib. 2. cap. 26.* omittit etiam Manichæos, qui contendebant, nihil esse credendum, quod non possit euidenti ratione demonstrari, contra quos latè Augustinus *lib. de utilitate credendi.*

Inter Catholicos non desunt, qui dicant, hominem posse in aliquo casu iustificari sine actu fidei. Ita docuit Vega *lib. 6. in Tridentinum, capite 17. 20. & 21.* Vbi dicit, se multis annis de hac cogitasse, & cum viris doctissimis consultasse. Idem tenuit Sotus *2. de natura & gratia, cap. 11. in 1. edit.* postea tamen re melius inspecta, sententiam prudenter retractavit in *2. edit. & in 4. distinct. 1. quest. 2. art. 3. & in fine 4. retract. 4.* Dissert tamen Vega à sententia Soti, quod Sotus postuler auxilium gratiæ saltem ad actum voluntatis, quo se homo ad iustitiam disponit: Vega vero nollam supernaturalitatem videretur desiderare, nec quoad substantiam, nec etiam quoad modum parte intellectus, & voluntatis. Alij tamen prædictam sententiam temperant postulantes eam ex parte intellectus aliquid auxilium gratiæ, licet non ad credendum; ad cognoscendum tamen obiectum honestum, vel bonitatem Dei per nobiliorem notitiam, quam ex viribus naturæ habent. Fundamenta verò huius sententiæ postea adducemus. Alij è contra ita necessariam esse dicunt fidem ad salutem, ut nec de potentia Dei absoluta poterit fieri voluntas supernaturalis sine cognitione supernaturali rerum fidei: quos refertur Turrianus *disput. 25. dub. 3. & Coninch. disput. 14. dub. 8. num. 94.*

Communis, & vera sententia docet, neminem adultum de facto posse iustificari sine aliquo actu fidei. Dixi iustificari: quia si ponatur aliquis puer habens iam habitum gratiæ in baptismo susceptum, & qui postquam ad usum rationis venit, statim moritur absque eo quod habuerit occasionem credendi, vel negandi, imo nec cogitandi de rebus fidei; non video, cur ille non saluetur sine actu fidei, nam licet moriatur adultus, non tamen fuit adultus, quasi formaliter in illa materia, cum circa eam nunquam ut adultus habuerit occasionem operandi, quod idem notauit Suarez in *presenti disput. 12. sect. 2. num. 10.* quam quia non vidit Granado, dixit *tract. 10. disput. 1. num. 9.* neminem igitur solum procedi ad actum fidei. Quæstio igitur solum procedit de adulto peccatore, qui debet iustificari, ut saluetur; & de hoc dicimus cum communi debere habere actum fidei ante ipsam iustificationem. Auctores pro hac sententia vide apud Valentium in *presenti quest. 2. puncto 2.* quam etiam sequitur Suarez *tom. 3. in 3. part. disput. 28. sect. 2. & in presenti disput. 12. sect. 2.* & alij omnes communiter.

Probatum primò ex Scriptura passim docente, sine fide neminem accipere salutem. Paulus ad *Rom.*

Rom. 1. & ad Galat. 3. probat ex illo Habacuc. *Iustus ex fide vivit.* Item ad Galat. 2. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis, sed per fidem.* Ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo. Accedentem ad Deum oportet credere.* Et passim in suis epistolis. Affert etiam potest illud Sap. 9. *Per sapientiam sanari sunt quicunque tibi placuerunt a principio, id est, per fidem, ut explicat Ambrosius. 1. Timoth. 3.*

Secundo probatur ex Conciliis, Arausic. & Milevitan. quæ adducit Valentia *vbi supra*, Tridentino sessione 6. cap. 7. *vbi de Baptismo dicitur, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contingit iustificatio.* Et cap. 8. *Fides dicitur esse humane salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis,* & cap. 6. dicit, disponi homines ad iustitiam, dum divina gratia adiuvit; *fidem ex auditu concipientes; liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt.* Tertio probatur ex PP. Augustino sermone 38. de tempore: *Sine fide, inquit, nemo ad filiorum Dei consortium potest pervenire, quia sine ipsa neque in hoc sæculo quisquam iustificationis consequitur gratiam, neque in futuro vitam possidebit æternam; vide alia plura testimonia Augustini, Irenæi, Basilij, Ambrosij, & Leonis apud Valentiam, quibus adde eundem Augustinum lib. de natura & gratia cap. 2. vbi sic ait. Si natura humana sibi posset sufficere ad implendam legem; perficiendamque iustitiam; de premio debet esse secunda, etiam si fides aliquo tempore eam latuit sanguinis Christi, & postea. Quod si potuit, aut potest: hoc & ego dico quod de lege dicit Apost. ad Galat. 2. ergo Christus gratis mortuus est.* Igitur verò Augustinus de lege naturali: ait. *ibidem. Si hoc ille dixit de lege, quam accepit gentes Iudeorum, quanto iustus dicit de lege nature, quam accepit universum genus humanum: si per naturam iustitia, ergo gratis mortuus est Christus, & postea subdit: si autem non gratis, ergo omnis humana natura iustificari ab ira iustissima Dei nullo modo potest, nisi per fidem, & Sacramentum sanguinis Christi.*

Dices, prædicta loca intelligi de fide habituali, vel de fide in re, vel in voto, sine qua non potest haberi salus. Sed contra, quia Paulus expresse agit de actu credendi, quando ait: *accedentem ad Deum oportet credere.* Credere enim ipsum actum significat, nec Patres de habitibus, sed de actibus curant, & loquuti sunt. Deinde non loquuntur de fide solum in voto: quia si hæc sufficeret, non bene argueret Paulus, Henoch habuisse fidem ex eo, quod placuit Deo: potuisset enim placere sine fide, solum cum voto habendi illam. Item non bene diceretur fides principium omnis salutis, & iustitiæ, si sufficeret voluntas habendi illam: illa enim voluntas esset fundamentum salutis. Deinde de aliis, quæ sufficiunt in voto, id colligitur ex eadem Scriptura alibi promittente salutem contritioni, aut voto baptisimi, &c. quod nunquam invenitur de voto fidei.

Adverte tamen, Theologos aliquos Recentiores ingeniose excogitasse sententiam aliam mediam, qua ita definitiones Conciliorum, & Patrum tuerentur, ut tamen necessitatem hanc ad salutem magna ex parte temperarent: dicant enim requiri verè ad salutem cognitionem, quæ sit non ex viribus solius naturæ, sed ex beneficio, & gratia Dei, imò quæ sit supernaturalis in substantia: quod potissimum Concilia, & Patres aduer-

sus Pelagium voluerunt contendente, posse hominem per notitiam ex solius naturæ viribus habitam disponi sufficienter ad iustificationem, & salutem. Addunt tamen, hanc notitiam supernaturalem non semper esse fidem strictè acceptam; id est, quæ credatur aliquid propter testimonium Dei reuelantis, propter communiter fide credimus, quæ ab Ecclesia proponuntur, sed sufficere notitiam de eisdem obiectis comparatam ex creaturis ostendentibus nobis bonitatem Dei creatoris, & honestatem virtutis, vel ex aliis rationibus comparatam: quam tamen notitiam dicunt de facto esse supernaturalem; quia postquam Deus elevari hominem ad finem supernaturalem, præsto est ex parte sua, ut quoties proponitur nobis obiectum aliquod, quod possit terminare voluntatem honestam, undecunque nobis proponatur, Deus eleuet nostras potentias, ut simul cum actibus intellectus, & voluntatis naturalibus, quos circa obiectum illud exercet, eliciat etiam alios actus supernaturales intellectus, & voluntatis circa idem obiectum, qui proportionem habeant cum fine supernaturali, ad quem homo de facto supponitur eleuatus. Vnde quando Philosophi Ethnici ex cognitione creaturarum, verbi gratia, deveniebant in cognitionem Creatoris, & unus Dei supremi, Deus eleuabat eorum mentes, ut haberent cognitionem aliam supernaturalem eiusdem Dei per creaturas, ut possent per actum etiam supernaturalem voluntatis Deum colere, & ipsum amare dilectione super omnia, ex vi cuius disponentur ultimò, & proximè ad gratiam iustificationis: quod idem concedunt quoties circa aliquam aliam materiam moralem exercebant actum aliquem honestum; semper enim disponebant se saltem remore ad salutem, non per actus naturales, sed supernaturales, quos simul cum actibus naturalibus eliciebant. Hanc autem notitiam supernaturalem, quæ sæpe erat evidens, sicut & notitia naturalis de Deo, & honestate obiecti honesti, plerumque est evidens; dicunt appellari posse fidem non strictè, sed latè acceptam: sicut, & creature ipsæ dicuntur loqui nobis, & enarrare suum Creatorem tanquam lingua ipsius Dei, seu ut liber, in quo legere possumus divinas perfectiones, in quo sensu *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum, & ideo nemo excusari potest, quia in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines Orbis terra verba eorum.* Vnde colligunt, quomodo Deus sufficienter providerit omnibus media ad salutem, etiam iis, ad quos Christianæ fidei, & Evangelij notitia nunquam pervenit. Omnes enim habent aliunde notitiam supernaturalem sufficientem, cui, si voluntate consentiant, elicere poterunt actus supernaturales vitales ad salutem, imò poterunt peccata detestari, & Deum super omnia diligere, & iustificari, quomodo de facto per similem cognitionem, & dilectionem ex ea ortam iustificati sunt Iob, & alij similes: non quidem omnino sine fide saltem latè sumpta, sed tamen sine fide illa stricta, quæ in revelatione fundatur. Ad quod probandum multa latè, & doctè congruit Ripalda *tom. 1. de ente supernaturali disput. 20. sect. 21. 22. & 23. & disputat. 63. per totam, qui quamvis disput. 20. num. 123. & disput. 63. num. 19. & 25. fateatur, se id totum in disputationem solum adducere nihil de re ipsa definiendo, propter communem Theologorum sensum exigentium propriam & strictam fidem ad salutem; satis tamen*

men indicat, quantum in sententiam illam propendat, & quantum probabilitatis ei tribuat. Cuius proculdubio sententia meminit P. Hurtado, qui licet eam typis editam nondum legisset, vidit tamen in manuscriptis illius Auctoris, qui ei Collega erat, & ideo *disp. 40. sect. 6. §. 30.* fatetur hanc opinionem nihil contra fidem Catholicam continere, quia Paulus Apostolus & Concilia voluerunt tantum probare imbecillitatem naturæ ad iustificationem, & necessitatem gratiæ, quæ datur ex meritis Christi.

7 Ego fateor, hanc sententiam distare ab illa Andree Vega, & Soti, quam ipse Sotus postea retraxit, & quam acerbiori censura notare solent Theologiam Suarez in *presenti disputatione 12. sectione 2. numero 5.* dicit, esse errorem in fide, Cano, cuius censuram approbat Granado *tract. 10. disputatione 1. num. 5.* dicit esse erroneam, & fortasse hæreticam, Hurtado *vbi supra §. 22.* cum alijs, quos affert, dicit esse hæreticam: & tamen de hac alia sententia subdit, nihil contra fidem continere: quia nimirum Vega, & Sotus dicebant, per notitiam solius naturæ viribus comparatam posse hominem ad iustificationis gratiam pervenire, quod tamen hæc alia sententia negat, & exigit notitiam supernaturalem & infusam ex mentis Christi.

8 Adde deinde, si sensus huius opinionis esset solum quod sine actu fidei orto ex propositione Ecclesiæ potest aliquis disponi ad iustificationem, nihil nouum aut falsum diceret, sed iuxta probabilissimam multorum sententiam, qui ad actum fidei diuinæ ortum etiam ex habitu, quem habemus, dicit, non requiri necessarium, quod obiectum credendum proponatur per Ecclesiam. Quem sensum indicat aliquando idem Ripalda, qui sæpe dicit, nomine *fidei strictæ*, quam negat esse necessariam ad singula merita, vel ad omnem iustificationem, intelligi fidem fundatam in testimonio Dei per Ecclesiam propositum. Sic loquitur disputatione 20. numero 115. in fine concludens, *quod ante doctrinam externam fidei potest illustrari intellectus cognitione supernaturali ad dilectionem Dei necessaria, & sufficienti.* In quibus verbis solum excludit necessitatem doctrinæ externæ. Item numero 120. in fine eodem modo concludit. *Ad fidem igitur necessariam ad salutem reuocantur plures cognitiones supernaturales, quæ sunt ante propositionem Ecclesiæ, & assensum intellectus præstitum præter reuelationem externam Dei.* Et clarius postea disputatione 63. num. 7. vbi dicit fidem strictam voco assensum obiecti propter testimonium Dei propositum ab Ecclesia ministerio externo, & vocali hominum, qualem habent fideles regulariter fidem Theologicam ex auditu concipientes. Quo etiam modo loquitur numero 20. probans ex Augustino, assistente misericordia & providentia supernaturali Dei absque instructione externa ministrorum Ecclesiæ, posse omnes homines amore prosequi Deum. Quod idem repetit numero 21. in principio excludens propositionem externam Ecclesiæ, & postea numero 22. in principio dicit, *seorsim a fide Theologica, quæ innititur testimonio ab Ecclesia propositum, prouidetur à Deo cognitio supernaturalis bonitatis diuinæ, & malitiæ peccatorum opposita Deo.* Et iterum numero 24. paulo post principium dicit: *cognitio autem Dei paria ex sola meditatione creaturarum non pertinet ad fidem strictam, quæ solum innititur testimonio Dei ab Ecclesia propositum, & denique numero 26. initio*

dicit: *ceterum non est requisita fides stricta quæ sit assensus reuelationis diuinæ ab Ecclesia propositæ.* Quæ repetitio adeo frequens propositionis Ecclesiæ, quam dicit non requiri, videtur limitare prædictam sententiam; sed reuera mens illius auctoris non fuit illorum solum sententiam probare, qui dicunt, posse dari actum fidei diuinæ sufficientem ad salutem in eo, qui ignorat Ecclesiæ propositionem: illa enim sententia non est singularis, quam singularitatem ipse fatetur in hac alia sententia, quam idcirco non audet omnino afferere: & constat satis ex discursu vtriusque disputationis, in quo vult probare, sufficere actum supernaturalem ortum ex noticia comparata ex creaturis, vel alijs principiis naturalibus secunda omni reuelatione, aut reificatione Dei, dum tamen actus ille sit supernaturalis, prout semper dicit esse, assistente, & eleuante Deo mentem nostram per concursum supernaturalem.

Addo præterea, si sententia illa ita temperetur, ut non excluderetur omnis reuelatio, & reificationio à motu illius assensus supernaturalis, magis apparet, & minus diuè sustineretur, dicendo nimirum per illum etiam actum, hominem credere Deo testificanti, & manifestanti se ipsum per creaturas, quasi per voces, aut librum à Deo editum ad se ipsum hominibus manifestandum. Nam sicut miracula, signa, &que potentia appellantur à Patribus voces, & signa, quibus mysteria abscondita Deus hominibus committitur, & confirmat; posset etiam aliquo modo dici, quod Deus per effectus, & opera naturalia manifestare intendit nobis attributa sua, quæ potentia supernaturalis illo modo comparata dici posset saltem late fides, quæ homo Deo credit testificanti, & manifestanti hominibus suas perfectiones. Quem sensum videtur etiam ille Auctor aliquando indicare; nam dicta *disp. 20. numero 117.* ita loquitur: *Tertio, esto, fides stricta elicitur ab habitu fidei in re necessaria sit, non improbabilius dicitur cognitionem Dei in creaturis elicitam esse ab habitu fidei, & habitum fidei non solum ad reuelationem Dei factam per verbum ipsum, sed etiam factam ministerio creaturarum extendi posse.* Vbi illam etiam appellat reuelationem Dei, & clarius numero 120. ad hoc ipsum affert & ponderat verba Pauli ad Rom. 10. *Nam quid non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.* Et dicta *disp. 63. num. 7.* sic ait: *Fidem latam voco illam, quamcunque cognitionem supernaturalem beneficii partam ex testimonio externo creaturarum irrationalium, aut ex inspiratione interna Dei, quam Deus seu vocem inserit auditui mentis, eruditi in interiori schola hominem absque voce exteriori secus sonante, ut frequenter docet Augustinus, proptereaque cum ipso vocationem diuinam usurpant Theologi, quod amuletur vocem externam ministrorum Ecclesiæ, quæ in auditum externum fidelium testimonium deferit.* Et numero 8. latius ex Scriptura, & Patribus probat, Deum nobis per creaturas irracionales loqui adducto iterum testimonio illo Pauli ad Roman. 10. *Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum Dei: quod verbum Dei dicit Paulus, auditum esse ab omnibus, iuxta illud Psalm. 18.* *Nam quid non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum, &c.* quæ Psalmi verba Augustinus, Caliodorus, Atobius, & alij Patres de vocibus creaturarum irrationalium intelligunt; & ideo Chrysostom. homil. 9.

homil. 9. ad popul. Antioch. post multa concludit: *Scilicet, & Barbarus, & Indus, & Aegyptius, & omnis homo super terram incedens, hanc vocem audiet, non enim per aures, sed per oculos in mentem incidit nostram, & iterum idem Chrysostom. Non simpliciter, inquit, auditum dixit, quod humana verba, audire oporteat, & credere sed sublimis est hic auditus: est enim auditus per verbum Dei. Deo siquidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti aequè credere, & obedire oportet. Ad quod etiam affert verba Pauli Act. 14. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de Celo, dans pluviam & tempora fructifera, implens cibo, & letitia corda nostra, ex quibus ille Auctor concludit: Itaque fides, qua Deo credimus, auditus, quo Dei verba capimus non solum Deo loquenti, sed etiam operanti creaturas, qua suo aspectu nos provocant in amorem, & gratitudinem Dei exhiberi potest. Et iterum, praeferat generationes adorantes alios Deos, & à vera fide declinantes inexcusabiles predicat Paulus quod testimonio veri Dei, quod caeli, & pluviae, tempora fructifera, & providentia quotidiana uniuersi reddunt, assensum fidei non praeberint. In quibus omnibus locis videtur ideo hanc notitiam insulam appellare fidem, quia habeat pro motiuo testimonium, & voces Dei loquentis nobis, & reificantis per creaturas suas, quae cum non possint ex se loqui, necesse est, ut si voces sunt, sint voces Creatoris, qui loquitur per ipsas.*

Ceterum, licet Auctor ille hanc explicationem indicet, ut vidimus, credo tamen eam ad maiorem abundantiam attulisse, non ut doctrinam ad eam adstringeret: non enim erat vniuersalis, cum ipse non solum ponat actus illos supernaturales suppletes pro fide stricta, quando cognoscimus ex creaturis aliqua Dei attributa, quae possunt nobis à creaturis manifestari, sed etiam quoties proponitur nobis honestas, vel turpitudinis moralis cuiuslibet obiecti, in quod voluntas possit per amorem, vel fugam honestè tendere. Illa autem notitia non accipitur à creaturis, quasi exprimentibus loquutionem Dei; quando enim videmus proximum indigentem, vel benefactorem nostrum opem nostram implorantem, dictamen rationis iudicat honestum subuenire indigenti, benefactori etiam gratos esse, nec tunc recordamur vlllo modo Dei, quasi id nobis Deus per dictamen rationis loquatur, sed ex terminis cognoscimus honestatem eorum obiectorum; illa ergo notitia non innititur vlllo testimonio vel reuelationi Dei per se, vel per creaturas loquentis, nec ex eo capite poterit vlllo modo fides appellari, quidquid sit de aliis actibus, quibus ex creaturis cognoscimus perfectiones Dei, qui sese nobis per creaturas manifestant.

Ego de re ipsa ita iudico, difficile, & durum in primis videri concedere, quod absque fide illa, quam strictam vocant, & quae habet pro motiuo veram, & proprium reuelationem Dei, de facto aliquis adultus iustificetur; deinde non ita durum esse, quod ante fidem strictam praecedant illustrationes, & cognitiones supernaturales, ex quibus procedant aliqua voluntates supernaturales, quibus homo de congruo se disponat ad fidem, & remore ad iustificationem; hoc tamen ipsum in vniuersum, & cum hac generalitate apud me falsum esse. Prima pars huius assertionis, qua negamus iustificationem adulti contingere ante fidem strictam à nobis explicatam, colligi videtur ex

communi Theologorum consensu, propter quem Luitius Turrianus in *disputationibus selectis centuria 1. censurarum Theologicarum*, dub. 64. dixit id non posse sine temeritate, & errore negari. Colligitur etiam ex verbis Scripturae & Conciliorum supra adductis, quae ad minus hoc videntur significare. Hoc enim significare videtur Paulus, dum dicit, *accedentem ad Deum oportet credere*: ille quippe, & tunc potissimè accedit ad Deum, qui ex statu peccati, in quo erat longè à Deo positus, transit ad statum filij Dei per iustificationem, nec potest de fide in voto intelligi, nam Paulus fidem actuale probare volebat in Henoch, quam probat ex eo, quod omnis accedens ad Deum, necesse est, quod credat Deum esse, & remuneratorem esse; quae probatio fallax esset, si sufficeret fides in voto, sicut non bene probaretur aliquem reituisse iniuste ablata, ex eo, quod poenitentiam egit, cum eam potuisset agere, & non restituere, excusante eum impotentia, vel ignorantia, & habendo solum votum restituendi.

Nec etiam praedicta verba possunt intelligi de fide illa lata, hoc est de notitia Dei ex creaturis comparata: quia Concilium Tridentinum *dist. sess. 6. c. 6.* expressè dicit verba illa Pauli, *Accedentem ad Deum oportet credere*, &c. intelligi de fide illa, qua homo liberè mouetur in Deum credens vera esse, quae diuinitus reuelata, & promissa sunt. Notitia autem illa, qua ex creaturis cognoscitur Deus earum auctor, in primis non est libera, sed necessaria, cum sit plerumque euidens, prout aduersarij etiam eam euidentem fatentur esse. Deinde non habet pro obiecto reuelationem, aut promissionem Dei, cum creaturae non ostendant, Deum aliquid reuelasse aut promississe reuelatio enim, & promissio libera fuit Deo, & potuit neutra poni etiam positis, creaturis. De alia ergo fide loquitur Paulus, & de alia intellexit illum Tridentinum, nempe de fide propria, quae fundatur in reuelatione Dei nobis obscurè propostita, & quam ideo liberè acceptare possumus; vel respicere, non de cognitione euidenti Creatoris comparata non ex auctoritate, sed ex ratione à posteriori, & quam non liberè, sed necessariò accipimus. Fides autem necessaria ad salutem semper apud Concilia & Patres exigitur cum libertate: ideo enim in Concilio Toletano IV. cap. 23. generaliter dicitur, *quod fides debet esse libera*, & apud Concilia & Patres exigitur cum libertate. Et alia ad duximus supra agentes de necessitate imperij voluntatis ad fidem. Vnde confirmari rursus potest, quia fides, quam ex Paulo exigit Tridentinum, tanquam dispositionem ad iustificationem, est de Deo remuneratore, ut constat ex verbis Pauli, & Concilij: ubi nomine remunerationis intelligi remunerationem supernaturalem beatitudinis, quam Deus promissit, certum omnino esse ex Theologorum omnium sententia, docet Suarez *illo lib. 6. sect. 3. num. 8.* certum autem est, hanc remunerationem supernaturalem credi non posse sine reuelatione diuinæ promissionis, cum creaturae naturales ostendere nobis non possint, quod Deus talem remunerationem decreuerit. Fides ergo, de qua Paulus loquitur debet esse fides in diuina reuelatione fundata, & de hac fide intelligit ea verba Basilij cōcone in psalm. 115. super illa verba *Credidi propter quod loquutus sum*: ubi commendans fidem, quae supra rationales methodos animam ad assensum trahit, hoc

Fides necessaria ad salutem, semper apud Concilia & Patres exigitur cum libertate.

hoc est, supra rationes aliunde habitas, dicit de hac fide loqui Paulum verbis illis: *accidentem ad Deum oportet credere*, &c. Notitia autem Dei ex creaturis non est supra rationales methodos, sed ex ipsa naturali ratione deducta, ut constat: unde licet sit actus supernaturalis, innititur tamen ratione naturali, & ideo nomine fidei intelligi non potuit à Paulo. Alij etiam Patres similiter semper distinguunt fidem ab ea notitia, quæ discursu, vel ratione humana nititur, eo quod fides sola diuina auctoritate mouetur. Sic loquitur Chrysostom. homil. 32. in Ioannem: *Fide*, inquit, *nobis opus est dilectissimi*, (esse loquitur de fide, quæ necessaria est) *fide inquam, bonorum matre, salutis medicina*. Cui fidei postea opponit notitiam ex rationibus comparatam. *Qui suis*, inquit, *nitiuntur rationibus, ante cognitam veritatem naufragium faciunt*, eodem modo loquitur Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 41. his verbis: *quid agit, aut quò, vel quâ, ut ad beatitudinem perueniatur, humana se porrigit infelicitas* (loquitur de discursibus Philosophorum) *si diuina non ducit auctoritas*. Quamuis autem ponatur cognitio illa supernaturalis, tota tamen innititur rationi humanæ desumptæ ex creaturis, nec transcendit ex parte obiecti, aut motui argumenta Philosophica, cum nullo modo nitatur auctoritate diuina, nec ad eos assensus diuina ducat auctoritas, sed naturalis ratio, & humani discursus argumenta, quæ apud Concilia & Patres distinguuntur à fide, sine qua tamen nulli vnquam coniungit gratia iustificationis, ut dixit Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* Hæc de prima parte nostræ assertionis: nunc transeamus ad alteram de fidei necessitate ad opera alia meritoria in ordine ad salutem æternam.

SECTIO II.

Sine fide fundata in reuelatione Dei non fieri vllum opus meritorium salutis æternæ.

13

Dixi, minus durum esse concedere actus bonos supernaturales ante fidem propriam ortos ex cognitione supernaturali Dei ex creaturis, vel honestatis moralis tamen absolutæ, & cum illa vniuersalitate falsum apud me esse. Scio enim, aliquos graues doctores ponere de facto ante fidem actus bonos naturales ortos ex cogitatione congrua naturali, quæ tamen sit gratia per Christum, qui actus naturales disponant, ut merita congrua ad percipiendam fidem, & remore ad iustificationem. Facilius autem id defendi potest ponendo eiusmodi actus bonos morales supernaturales in substantia, & ortos ex cogitatione supernaturali, prout proponuntur à Ripalda, qui quoad hoc magis Theologicè, & consequenter videtur mihi loqui. Et quidem P. Vasquez 1. 2. *disp. 189. num. 136. & disp. 190. num. 132.* planè concedit, ante fidem dari in infidelibus actus bonos naturales, qui mereantur de congruo, & disponant, ad obtinendum donum fidei: quam sententiam ex parte tuerit Luisius Turrianus de gratia opusculo 2. *disp. 4. dubio 26. & 27.* vbi admittit illa opera fieri ex gratia per Christum, negat tamen esse merita congrua respectu fidei. Vtrumque verò concedit Coninch.

in tract. de fide, spe, & charitate disputat. 24. dub. 6.

Contraria sententia communis est omnium fere Theologorum, qui docent, ante fidem nullum dari meritum ipsius fidei, & in hoc sensu nullum esse initium, & fundamentum nostræ iustificationis. Videatur Suarez lib. 1. de gratia, cap. 17. & lib. 1. de predestinatione, cap. 16. num. 24. & videtur esse omnino de mente Augustini, qui semper reducit primam de gratiam in illud auxilium, quod datur ad credendum; quod quia non datur ex meritis, ideo dicit primam gratiam non esse ex meritis. Ita loquitur libro de gratia, & libero arbitrio c. 7. vbi ait, ideo Apostolum docere, iustificari hominem ex fide, non autem ex operibus, non ex opera excludat, sed quia opera iustitia sunt ex fide, non ex operibus fidei, ac per hoc ad illa sunt opera iustitia, à quo est fides. Et de predestinatione Sanctorum, cap. 7. ideo, inquit, Apostolus docet iustificari hominem ex fide, non ex operibus, quia ipsa prima datur, unde imperentur cetera, quæ propriè opera nuncupantur. Et præfatione in psal. 1. hac ratione ait, conciliari sententiâ Pauli, & Iacobi, quorum Paulus dicit, iustificari hominem per fidem, non ex operibus, Iacobus autem dicit iustificari ex operibus, & non ex fide tantum, quia Paulus loquitur de operibus factis ante fidem, Iacobus verò de operibus, quæ consequuntur fidem, unde concludit: debemus ergo nulla opera preponere fidei, ita ut ante fidem dicatur quispiam bene operari, & postea inferat opus illud Abrahæ, cum voluit immolare filium, habuisse fundamentum, & radicem in fide, quia quæcunque illud opus esset præter fidem, nihil illi prodesset. Hoc ipsum repetit lib. 8. 3. questionum, quæst. 76. ep. 106. vbi cum diceret, non exigendam solam gratiam remissionis peccatorum à Relegio, rationem reddit, quia hæc non est omnia sine merito, quando quidem fides illam impetrat, & concludit. Restat igitur, ut ipsam fidem unde omnis iustitia sumit initium, non humano tribuamus arbitrio, neque ullis meritis, sed gratiam Dei donum esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus; quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita. Probat autem hoc Augustinus lib. de gratia Christi, cap. 3, ex illo Pauli ad Ephes. 2. gratia salus facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Ex quibus verbis sic concludit: illud ergo, unde incipit omne meritum, sine merito accipimus, id est, ipsam fidem. Videatur idem Augustinus quasi. 2. ad Simplicianum in principio, vbi multa habet ad hoc propositum, præsertim, ne aliquis arbitretur, se ideo percepisse gratiam, quia bene operatus est, sed bene operari non posse, nisi per fidem perceperit gratiam; & rursus infra, sine præcedente misericordia Dei non posse aliquem credere, ut ex hoc accipiat facultatem bene operandi, & alia similia, quæ ibi videri possunt, & lib. 15. de Ciuit. Dei, cap. 20. ait non esse opus bonum, nisi quod procedit ex fide summi Dei. Videantur alia plura loca apud Suarez lib. 1. de gratia, capite vigesimo, numero, undecimo & duodecimo.

Eodem modo loquuntur ceteri. PP. Ambrosius lib. 6. in Lucam cap. 7. super illa verba, quid molesti estis, &c. misericordia, inquit; præstatur fides, quia misericordia tunc habet meritum, si fide præcedente conferatur. S. Gregorius homil. 19. in Ezechielem

Ezechielem super illa verba: *fenestra autem eius & vestibulum, &c.* sic ait: *non virtutibus venit ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes.* S. Leo ferm. 6. in quadagesima loquens de potu aquae frigidae, &c. sic ait: *de hoc tamen calice non frustra admonet Dominus, ut nomine ipsius prebeatur, quia hac, quae per se sunt vilia, fides efficit pretiosa, & quae ab infidelibus ministrantur etiam si sumptu sint magna, omni tamen iustificatione sunt vacua, & ferm. 7. addit rationem his verbis: quia quod non ex fidei procedit veritate, ad premia aeterna non pervenit; alia est conditio operum caelestium, alia terrenorum: mundana benevolentia in his, quos adiuvat, habet finem: Christiana pietas in suum transit auctorem.* Eodem modo loquitur S. Prosper lib. 1. de vocatione gentium c. 24. initio *Abunde*, inquit, *his testimoniis demonstratum est, fidem, quae iustificatur impius, non nisi ex Dei munere haberi, eamque nullis meritis praecedentibus tribui, sed ad hoc donari, ut principium possit esse meritum; ut cum ipsa data fuerit non petat ex ipsis iam petitionibus cetera consequantur.* His adde Cyprianum Alex. lib. 4. in Joannem c. 31. Petrum Diaconum cum aliis Patribus orientalibus, lib. de Incarnatione Verbi c. 6. circa finem.

Ad haec testimonia non potest responderi, sermonem ibi esse de merito condigno: quod non potest esse ante fidem, non vero de merito congruo, & imperfecto. Haec enim responsio reiicitur Primo, ex verbis Augustini supra adductis, ubi concedit meritum ante remissionem peccatorum, negat autem meritum ante fidem, & quidem ante remissionem peccatorum non potuit concedere meritum condignum, sed congruum, ergo hoc etiam negat ante fidem. Secundo ex eod. Augustino de praedestinatione Sanctorum cap. 7. ubi probat, *Cornelium habuisse iam fidem ante adventum Petri, quia alioquin eius elemosyna non fuisset accepta, quod etiam argumentum ad idem usurpavit S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 3. ubi fermo est de merito congruo; nam elemosyna Cornelii non meruerunt de condigno sed de congruo adventum Petri, & tamen ex hoc merito colligunt Augustinus & S. Thomas, quod processerunt ex fide. Denique si semel admittas opus procedens ex alia cognitione, quam fidei posse esse meritum de congruo, difficile probabis, non posse in homine iusto idem opus ortum ex illa cognitione esse meritum etiam de condigno. Melius ergo, & consequentius dicitur, fidem esse principium totius meriti etiam de congruo, quia est principium omnium actuum supernaturalium, qui soli possunt habere rationem meriti condigni, vel congrui in ordine ad finem supernaturalem. Haec etiam de causa fides appellatur in Conc. Trid. sess. 6. c. 8. humanae salutis initium, fundamētum & radix omnis iustificationis, quia nimirum ante ipsam nondum est inchoatum negotium salutis, vel iustificationis, quia omnia, quae ipsam fidem praecedunt, sunt opera naturalia, quae cum fine supernaturali nullam habent proportionem. Quibus consonant Arausianum 2. c. vlt. dicens. *Hoc salubriter confitemur, quod in omni opere bono nos incipimus, sed ipse nullis nostris praecedentibus meritis prius fidem inspirat.* Et Patres Concilii Milevitani in ep. ad Innocentium, quae apud Augustinum est 95. dicunt gratiam praevientem ad omnem affectum supernaturalem necessariam pertinere ad fidem, & esse*

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

Christianorum propriam.

P. Vasq. respondet, ideo fidem appellari initium, non quia semper sit primum meritum, sed quia inter ea, quae necessaria sunt ad salutem, fides est prima, cetera enim, quae aliquando praecedunt, etiam si sint merita, non sunt necessaria. Haec tamen expositio videtur valde violenta, quia non dicitur bene principium alicuius negotii, illud quod est necessarium, si tamen oritur ex alia radice, quaecumque illa sit v. g. inter ea, quae sunt necessaria ad damnationem aeternam primum est peccatum mortale, & tamen nemo negabit initium perditionis Iudae fuisse propensionem nimiam ad pecunias, & negligentiam, quam habuit in ea corrigenda, antequam perveniret ad peccatum mortale: ergo etiam est contra, licet fides sit prima inter necessaria ad salutem: si tamen fides oritur ex merito antecedenti, tunc illud meritum antecedens diceretur principium salutis: nam in hoc sensu Concilium Tridentinum sess. 6. c. 5. definit contra Pelagium & semipelagianos, iustificationis exordium in adultis sumendum esse à gratia praeviente, quibus verbis non solum significat, gratiam praevientem esse primam inter ea, quae sunt necessaria ad iustificationem, sed etiam ita esse primam ut nihil aliud praecedat, ex quo ipsa oriatur, nam totum hoc significat, qui dicit, aliquid esse initium, seu exordium alicuius negotii, alioquin non satis clare definisset contra semipelagianos, non praecedere meritum aliquod ante primam vocationem gratiae: nam semipelagiani faterentur, vocationem gratiae esse primam inter ea, quae sunt necessaria ad iustificationem, atque ideo ab ipsa sumi exordium necessarium, posse tamen aliquando praecedere aliud exordium non necessarium. Haec autem evasio reuera non habet locum contra verba Concilii, dum univ ersaliter dicit, vocationem gratiae esse exordium iustificationis, quia eo ipso excluditur omne aliud exordium, siue necessarium, siue non necessarium; ergo similiter, dum fides dicitur simpliciter initium salutis, eo ipso excluditur omne aliud initium etiam non necessarium. Adde, Patres univ ersaliter negare, esse aliquod meritum, quod non oriatur ex fide ut constat ex locis supra adductis.

Eodem modo reiicitur interpretatio P. Coninch. dicentis, fidem esse initium inter actus supernaturales pertinentes ad nostram salutem; posse tamen praecedere aliud initium naturale, nempe actus bonos naturales elicitos ex gratia per Christum. Hic tamen etiam est improprius modus loquendi: non enim est simpliciter initium salutis illud, quod inter actus supernaturales est primum; alioquin possemus etiam dicere, initium totius salutis esse primam gratiam habitualement, quia inter gratias formaliter sanctificantes illa est prima; sicut inter dona supernaturalia fides est prima: neutrum ergo poterit dici simpliciter primum initium salutis, si praecedit aliud meritum prius. Ratio denique congruentiae, cur Deus voluerit fidem esse initium nostrae salutis, seu (quod idem est) quare noluerit, eos actus bonos, qui aliquando praecedunt in infideli, esse supernaturales, delumipote est ex Paulo primae ad Corint. primo, in illis verbis: *nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum placuit Deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes.* Quasi diceret, quia novit Deus, quam sint imbecilles rationes omnes, quae ex naturae lumine nobis occurrunt, ut nos ad divinum obsequium efficaciter

A a moueant

17

18

Reiicitur interpretatio Patris Coninch.

moueant; voluit, totum negotium nostræ salutis reducere in scholam fidei, cuius rationem reddit in vltimis verbis illius capitis, *ut quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur*, seu ut prius dixerat, *ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius*, ne scilicet nostræ ratiocinationi, & speculationi attribuamus nostræ salutis initium, si meritum nostrum inueneretur in cognitione aliunde, quàm ex Dei reuelatione habita.

19
Non satisfacit
responso
Ripaldæ.

Vnde non satisfacit responso Ripaldæ dicentis, requiri fidem ad omne meritum congruum, vel condignum salutis æternæ non tamen fidem strictam, quæ fundetur in reuelatione Dei, sed latam, nempe notitiam supernaturalem comparatam per discursum, vel ratiocinationes ex creaturis, vel qua virtutis honestas in se ipsa quomodocumque cognoscatur. Hoc, inquam, non satisfacit: quia Patres, quando fidem dicunt, esse principium bonorum operum, & meritum congruum, loquuntur planè de fide, quæ fundetur in doctrina, & reuelatione Dei, prout opponitur notitiæ, quæ aliunde haberi potest ex motiuis, & rationibus humanis. Vnde supponunt, posse contingere, quod aliquando proponantur nobis argumenta & motiua humana bona, propter quæ tamen si operemur, non mereamur salutem æternam, quia opus illud tunc ex fidei fonte non procedit. Ita enim loquitur S. Leo Papa supra adductus sermone 6. in quadagesimâ illis verbis: *de hoc tamen calice non frustra admonet Dominus, ut in nomine ipsius prabeatur: quia hæc, quæ per se sunt vilia, fides efficit pretiosa*. Hæc autem admonitio superflua esset, si quoties homo etiam infidelis ex motiuo misericordiæ calicem aquæ præbet, id faceret per actum supernaturalem & ex notitia supernaturali, quæ verè sit actus fidei: cuius tamen contrarium supponit S. Leo, dum statim addit: *quæ ab infidelibus ministrantur; etiamsi sumptu sint magna, omni tamen iustificatione sunt vacua*. Et rationem reddit sermone 7. *quia quod non ex fidei procedit fonte, ad præmia æterna non peruenit*. alia enim conditio est operum celestium, alia terrenorum. Vbi aduerte, hanc differentiam, quam Patres inculcant; non consistere solum in eo, quod vnus actus sit naturalis, & alter supernaturalis, sed debere se tenere aliquo modo ex parte motiui salutem intellectualis; nam sanctus Leo notat differentiam illam, ut moncat nos, ne inutiliter opera bona faciamus, sed curemus, quod sint ex fidei motiuo, ut profint ad salutem: quod quidem curare, & præcauere nos possumus. Curare autem, quod sint actus supernaturales, non pertinet immediate ad nostram diligentiam, si, ut aduersarij volunt, Deus semper dat cognitionem supernaturalem cuiuscumque motiui honesti, quæ cognitio sit fides, & ex qua oriatur voluntas supernaturalis, & meritoria: quare sufficeret admonere, ut in nostris operibus habeamus bonam intentionem, & finem honestum.

20 Ad hoc etiam ponderari possunt verba Augustini lib. de spiritu, & littera, cap. 27. qui licet in infidelibus vix vnquam voluerit bona opera agnoscere, aliquando tamen ea, licet exigua, & rara concedit: inutilia tamen ad salutem de quibus sic ait: *de eis quedam facta legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ secundum iustitiæ regulas, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectè laudamus: quanquam si discutiatur, quo fine fiant, vix inueniuntur, quæ iustitiæ decantem laudem defensionemque mereantur*. Verum-

tamen, quia non vsque adeo in anima humana, imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanerint; unde merito dici possit etiam in ipsa impetrate vitæ facere aliqua leges, vel sapere, &c. Ac denique concludit: sicut non impediunt à vitæ æternæ infusum quadam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Et ep. 5. ad Marcellinum de antiquis Romanis ait, quamuis caruerint vera pietate, quæ eos ad vitam æternam posset salubri religione perducere; cultodisse tamen quandam sui generis probitatem, quæ possit terrenæ ciuitati sufficere, id est ad finem moralem. Vbi notandum est, Augustinum loqui de opere etiam bono externo, & non solum de voluntate naturali interna: vnde supponit, non debuisse semper interuenire voluntatem supernaturalem ortam ex fide: alioquin nullum bonum opus potuisset Augustinus legere, vel audire de Romanis aut Ethnicis, quod non fuisset velle ad salutem de congruo, si quidem omne opus bonum ortum fuisset ex fide supernaturali. Supponit ergo Augustinus, eiusmodi opera bona externe non profuisse ad salutem, quia non procedebant ex fide, sed ex ductu nature.

Clarius hoc explicat idem Augustinus g. 2. ad Simplicianum, ubi declarat, quid intelligat nomine fidei, ex qua debent opera procedere, ut per se sint meritoria; & dicit, fidem esse debere illam, qua creditur Deo, & hanc debere esse initium totius meriti. Non quis se arbitretur inquit, id præcepisse gratiam, quia bene operatus est, sed bene operari non posse, nisi per fidem perciperet gratiam: incipit autem homo percipere gratiam, ex qua incipit Deo credere, vel interna, vel externa admonitione motus ad fidem. Ille autem, qui ex principis solum Philosophicis agnoscit mendaciam, aut futurum esse turpe, nihil prorsus credit Deo, cum de Deo, aut eius testimonio non cogitet, ergo apud Augustinum, & Patres, voluntas illa non furandi non procedit ex fide, sed nature ductu quem fidei opponunt: ita enim loquitur Chrysostomus hom. 67. ad populum, ubi ait, nullum esse adeo malum, qui non interdum aliquid boni nature ductu operetur, cuius in hac vita aliquid premium à Deo non recipiat. Et Hieronymus in cap. 1. ad Galat. expressè dicit, homines carentes fide operari interdum aliquid sanctè, id est, honestè, & sine peccati macula. Et postea in caput quintum dicit sine fide posse esse bona opera, sicut fides potest esse sine charitate. S. Prosper lib. contra Collatorem, cap. 26. dicit, etiam post peccatum manere in homine rationem, per quam possit aliqua opera facere, quæ præsentem vitam honestate possunt, æternam autem vitam conferre non possunt. Fulgentius lib. de Incarnatione, & gratia, cap. 26. dicit, posse esse in infidelibus aut peccatoribus aliqua bona opera, quæ quia, vel ex charitate non fiunt, vel etiam neque ex fide, ad salutem non profunt. Qui omnes aperte supponunt, reperiri de facto opera bona, & honesta, & laudabilia externa, quæ ex cognitione fidei non procedant, atque ideo non interuenire veram fidem actualem, quoties homini proponitur aliquid bonum morale operandum, prout illa sententia volebat.

Confirmari potest primo, quia si fides nomine intelligeretur notitia illa ex ratione philosophica vel

vel aliunde ptoueniens circa honestatem virtutis, vel turpitudinem vitij, frustra & inutiliter quaeretur an possit ante fidem dari opus bonum in infidelibus, hoc enim esset quaerere, an sine cognitione boni, & honesti possit aliquis habere voluntatem honestam, quod est omnino impossibile. Si ergo quoties homo cognoscit honestum, habet actum fidei supernaturalis, non potest quaeri, an sine fide detur opus honestum; non ergo intelligunt Patres, & Doctores nomine fidei, nisi actum illum, quo credimus propter reuelationem Dei quando dicunt, omne opus meritum debere procedere ex fide. Confirmatur secundo, quia fides de qua Patres & Concilia loquuntur, debet esse libera, & voluntaria, ut supra ex eorum verbis vidimus: illa autem cognitio etiam supernaturalis ex argumentis Philosophicis habita non est libera, sed necessaria, & evidens; ergo illa non est fides, de qua dicitur esse principium & fontem totius meriti, & operis vtilis ad salutem. Restat nunc soluere argumenta, quae contra hanc communem doctrinam opponi possunt.

SECTIO III.

Argumenta contra fidei necessitatem proponuntur, & dissoluntur.

²³ *Solutio*
argumenti
quibus probatur
posse dari meritum
ante fidem
alioquin
omne meritum
esset necessarium
ante fidem
Obiectio 1.

Primo loco afferemus argumenta, quibus probatur posse dari meritum aliquid ad salutem remorum, vel proximum ante fidem; postea vero proponemus ea argumenta, quibus probatur, sufficere fides illa lata, nempe cognitio supernaturalis non fundata in testimonio, & reuelatione Dei. Primo ergo contra necessitatem fidei ad omne meritum opponi solet, quia ante assensum fidei praecedit voluntas credendi, quae quidem est meritoria, imo ipsa est ratio, cur actus fidei sit meritorius, nam tota libertas fidei praecedit in illa voluntate credendi, ac per consequens tota ratio meriti: iam ergo datur aliquid meritum, quod non procedat ex fide; sed praecedat fidem, Respondetur facile, apud Patres voluntatem credendi cum ipsamet fide computari; fides enim complete sumpta includit assensum intellectus, & imperium voluntatis, sine quo fides non esset meritoria, atque adeo cum dicitur, omnia bona merita procedere ex fide, intelligitur semper excepta ipsa fides, & voluntas credendi, quae non potest procedere à se ipsa.

²⁴ *Obiectio 2.*

Sed contra obijci potest secundo de eo, qui antequam conuertatur ad fidem, orat Deum, & petit ab eo lumen, & donum fidei: quae quidem oratio non videtur inutilis; alioquin frustra eiusmodi hominibus consulere, quod orarent. Et tamen illa oratio non procedit ex fide, ergo aliqui actus, qui non procedunt ex fide possunt esse meritorij saltem de congruo in ordine ad salutem. Respondetur potest eodem ferè modo, nimirum, orationem, qua aliquis serui, & ardentem petit fidem cum vero desiderio credendi Deo super omnia, iam pertinere aliquo modo ad ipsam fidem, & in ratione doni computari cum dono fidei. Hoc enitè modo loquitur Gregorius Magnus homil. 9. in Ezechielem colum. 2. dicens: *Opera sine fide non adiuuare, nisi fortasse profici de percipienda fiant; sicut Cornelius inquit, ante pro bonis operibus meruit audiri, quam fidelis existeret.* Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuinae.

steret. Quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebant. Nam cui ab Angelo dicitur, orationes tuae & elemosinae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & mox pro eadem ascensione praecipitur, ut ad Simonem mittat qui & veniens predicare debeat; constat, quia hoc petiit, unde meruit exaudiri. Hae Gregorius, cuius sententia circa fidem Cornelij, licet fortasse verior non sit; id tamen quod supponit, verum est, scilicet opera facta ante fidem non prodesse nisi quando sunt pro impetranda fide, nam tunc iam videntur pertinere ad ipsam fidem, & integrare, seu inchoare donum fidei. Ratio autem esse potest quia iam tunc oriuntur aliquo modo ex ipso lumine fidei, si enim nullo modo illuminaret ipsa fides, nunquam homo verè desideraret credere Deo super omnia, nec adeo serui, & ex animo quaereret doctrinam diuinam. Non ergo mirum, quod Deus concurrat iam tunc auxilio supernaturali ad illam voluntatem, quae non procedit merè ex lumine rationis naturalis, sed ex lumine fidei subobscuro, & quasi ab aurora fidei, & eius crepusculo, ut quaerat idè lumen clarius, & oret pro illo obtinendo. Quae ratio à fortiori locum habet in voluntate ipsa credendi, quae licet non procedat ex assensu fidei, nec ex reuelatione iam creditae, oriuntur tamen ex reuelatione Dei sufficienter proposita; quare non mirum, quod ea voluntas non sit naturalis, quia iam secundum affectum extrahit hominē à schola naturae, constituens illum in schola diuina, in qua ipse Deus vult esse magister, & formare caracteres aureos, & supernaturales, quibus eius doctrina scribatur in nostra mente. Quae doctrina videtur esse S. Thomae infra quæst. 83. art. 16. in corpore, quatenus in vniuersum docet, quod Deus exaudit orationem peccatoris ex bono naturae desiderio procedentem, quae pie & perseveranter petit necessaria ad propriam salutem. Per illa autem verba, ex bono naturae desiderio procedentem, non intelligit, quod procedat ex solis viribus naturae, subiungit enim debere esse orationem pie factam, & quidam ad omne opus pium requiritur gratia, & eius auxilium: sed intelligit, quod non procedat à peccatore, ut peccator est. Distinguit enim ibi S. Thomas in peccatore duo, nempe naturam, quam diligit Deus, & culpam, quam odit; & dicit, orationem, quae procedit à peccatore formaliter in quantum peccator est, non exaudiri à Deo; illam verò, quae procedit à natura peccatoris bona exaudiri, non tamen dicit procedere à natura non adiuta viribus gratiae. Eandem doctrinam magis expresse explicuit Granado in 1. 2. controuers. 8. de gratia tract. 6. disp. 1. sect. 5. num. 39. ubi dicit, quoties homo infidelis orat pro obtinendo lumine fidei etiam in confuso cognita, praecedere illustrationes supernaturales, ut dixerat n. 37. & orationem illam exaudiri à Deo.

²⁵ *Obiectio 3.*
Referuntur
quidam ex-
empla eorum,
qui absque
vera fide
operibus im-
petrarunt de
congruo suum
salutem, vel
donum fidei
et.

Tertio obijci possunt exempla aliqua eorum, qui absque vera fide suis operibus impetrarunt de congruo suam salutem, vel donum fidei, vel aliquid aliud ad salutem pertinentem. Alioquin enim frustra Daniel cap. 4. consuluisse Nabuchodonosori Regi infideli, ut elemosynis peccata sua redimeret, & impendentem Dei iram auerteret, si illa elemosynae ante fidem factae nihil possent mereri, vel impetrare. Legimus etiam in Martyrologio Romano die 30. Iunii de S. Basilide, qui cum adhuc esset infidelis, & B. Potamianam Virginem, quam ad martyrium cum aliis satellitibus

ducebat, à quorundam peruerforum hominum petulantia defendisset, post triduum ab eadem Potamiana iam gloriosa mirabiliter ad fidem conuersus est, & ad martyrij etiam coronam confortatus in primum religiosi obsequij, quod ei præstiterat. Item apud Card. Baronium tom. 7. anno Christi 537. legitur ex Sophronio de quadam Virgine nondum Christiana, quæ homini volenti suspendio se interimere, vt creditorum importunitatem fugeret, sua bona omnia dedit quibus debita exstingeret, & pro opere hoc misericordiæ meruit post vitam luxuriosæ actam, in extremo mortis articulo spiritu compunctionis, & baptis- mi gratia mirabiliter donari. Denique, nisi opera ante fidem facta vim aliquam impetrandi haberent, frustra consulis hæreticis, & paganis Deum agnoscentibus, vt à Deo fidei, & veritatis lumen petant, illæ enim orationes nihil impetra- rent. Fatendum ergo est, opera omnia bona, etiam si à fide non procedant, habere vim aliquam ad im- petrandum saltem de congruo donum fidei, & auxilia supernaturalia.

26
Respondetur ad alla-
ta exempla.

Ad hæc tamen exempla responderi potest, & quidem ad aliqua ex illis dici posset, vel opera illa non processisse ab infidelibus, vel certe non me- ruisse primum supernaturale etiam de congruo: nam in primis elemosynæ, quas Daniel consu- luit Regi Nabuchodonosor, vt peccata redimeret, non videbantur ordinari, nisi ad aduertendam pœnam temporalem iam imminuentem, cuius auersio non esset primum supernaturale, vt con- stat, vel si velis, ex intentione Danielis fuisse etiã ordinatas, vt Rex placaret Deum in ordine ad supplicium æternum: tunc dicendum erit, Danie- lem implicite consulis etiam Regi fidem in Deum; nam eo ipso, quod vult placare Deum offensum, supponeret quod cognoscebat, & credebat esse Deum, quem placare volebat. Quo- modo autem orationes ab hæretico, vel pagano factæ pro impetranda fide, possint esse supernatu- rales, & ideo vt illic eis consulatur, diximus paul- ló ante ex Gregorio & aliis.

27

Ad illud verò de femina illa, quæ meruit in articulo mortis gratiam Baptismi propter homi- nem multò ante liberatum à voluntario suspen- dio, negari posset illam Virginem fuisse tunc in- fidelem; aliud enim est, nondum esse baptizaram, aliud verò esse infidelem; imò ex contextu narra- tionis videtur colligi, iam tunc temporis credidisse; nam ex desiderio, ne ille miser perderetur, de- dit ei omnia sua, vt creditoribus satisfaceret, & non moretur: postea verò in ægritudine non dicitur illuminata ad fidem, sed spiritu compun- ctionis motam desiderasse baptismum. Nec obstat quod dicatur nondum christiana quando ele- mosynam dedit, quia hoc solum significat non- dum fuisse baptizaram, qui modus loquendi val- de vsitatus est apud antiquos Patres, vt constat ex Augustino lib. 9. confessionum cap. 3. difficilior est illud, quod de S. Basilide obiciebamus, cui ob honestum officium erga Potamianam Virginem præstitum, datum fuit donum fidei & gratia etiam martyrij. Quare ac hos, & alios similes ca- sus, qui facile poterunt inueniri, Responderi po- test, Basilidem per illud opus in infidelitate fa- ctum, nihil saltem supernaturale apud Deum me- ruisse etiam de congruo; Deum tamen dedisse illi gratiam fidei non vt primum sui operis, sed vt premiaret in eo præclara merita Potamianæ, quæ pro eo intercesserat, & quam sibi Basilides

Ille obsequio aliquo modo deuinxerat. Sic enim quis homo sanctus orat sape Deum pro aliquo amico, vel confanguineo; Deus autem concedens quod petitur, non præmiat amicitiam vel con- sanguinitatem illius, sed præmiat hominem fac- tum in suo amico, vel confanguineo.

Dices, sicut Basilides per opus illud naturale potuit à Potamiana mereri de congruo eius in- tercessionem pro obtinenda gratia supernaturali eodem opere bono naturali non potuit etiam immediate apud Deum, qui liberalior est, mereri de congruo auxilium supernaturale; Respondeo discrimen magnum esse inter Deum, & homines: nam homines, vt retribuant pro beneficio acce- pto, non debent supponere proportionem inter id, quod dant, & id quod acceperunt; Deus autem si retribuit, debet inuenire illam proportionem. Ratio autem est, quia homines retribuant ali- quando ex gratitudine, gratitudo autem non at- tendit ad æqualitatem, vel proportionem inter beneficium, & retributionem: imò quanto mi- nor est proportio, eò maior est gratitudo, quia gratitudo habet reddere aliquid indebitum & la- perans omne debitum, vt probat egregie S. Th. 2. quæst. 106. art. 6. in corpore; quare quò magis superat debitum, maior est gratitudo, ad hoc enim tendit gratus, vt vincat liberalitate benefactoris per aliam maiorem liberalitatem. Deus autem non est capax gratitudinis, quippe quæ in suo conceptu formali dicit imperfectionem, vt agens de meritis nostris probat ex professo P. Suarez lib. 1. 2. de gratia cap. 30. num. 12. & sequentibus; si ergo retribuit, oportet quod retribuat tantum remunerans & præmians. Primum verò debet supponere aliquam æqualitatem vel saltem pro- portionem in opere, quod præmiatur. Hinc est, illud opus naturale, licet non potuerit mereri apud Deum etiam de congruo primum supernatu- rale propter imperfectionem, quam habebat cum eo præcio potuisse tamen obtinere à virgi- ne illa ex gratitudine auxilium ad donum fidei supernaturalis consequendum.

Nec aduersatur huic doctrinæ id, quod dixi diff. 24. de Sacramento Penit. sect. 4. non. 64. in fine, & numero 68. nempe Deum ex gratitudine posse plus dare martyri reuera occiso, quàm illi, qui occidi voluit; aut ei, qui plures peccato- res conuertit, quàm ei qui conuertere so- lum voluit, & desiderauit, ubi supponit, in Deo etiam habere posse locum actum gratitudinis. Respondeo enim, gratitudinem duos habere actus diuersos. Primus est, quo qui beneficium accepit, vult benefactori retribuire, vt debitum illud ex- tinguat quod mortuum extingui debetum honestum est. Secundus actus est, quo, qui bene- ficium accepit, vult benefactori aliquid retribuere, non solum vt extinguat debitum, sed etiam, vt benefactoris liberalitatem maiori liberalitate vincat. Hunc secundum actum dicimus repugna- re in Deo propter imperfectionem, quam inuo- luit: nam licet homo possit hunc actum exerce- re, quia potuit liberalitatem alicuius experiri, à quo liberaliter aliquid accepit, quam liberalitate vult postea maiori liberalitate superare: Deus tamen non potest alterius in se liberalitatem velle ma- iori liberalitate superare: quia nemo potuit prior erga Deum esse liberalis: quis enim prior ei de- dit? aut quis aliquid Deo reddidit quod non ef- ferat in immensum minus, quam quod ab ipso Deo prius acceperat? Hunc ergo gratitudinis actum, Deus

Deus habere non potest: potuit autem eum habere virgo Potamiana, quæ prior, à Basilide beneficio affecta fuit, atque ideo potuit ex hoc gratitudinis motu impetrare suo benefactori longè maiora dona, & quæ sine proportionē beneficii acceptum superarent, ut benefactoris liberalitatem maiori longè liberalitate superaret. Ad hoc enim gratitudinis genus non requiritur proportio inter datum, & acceptum: imò quod minor est proportio, & quod maior est in retributione excessus, eo maior est gratitudo. Secus dicendum de primo actu, cuius motiuum est extinguere debitum illud qualecunque, de quo actu loquuti sumus in dicto loco de Penitentiā, qui actus nullam inuoluit imperfectionem, & potest esse in Deo, qui eo modo, quo gloriam extrinsecam à ministro Euangelico accipit, & sanguinem, ac vitam à martyre, debet ei aliquam retributionem, quod debitum potest ex gratitudine velle extinguere. Ad hoc autem requiritur, licet non omnimoda æqualitas, aliqua tamen proportio inter datum & acceptum: sicut enim non potest censei donatio remuneratoria, in qua id, quod accepisti, nullam habebat proportionem cum eo, quod reddis, sed est donatio merè liberalis, ut dicunt Iuriste: ita gratitudo non habet pro motiuo remunerationem, & extinctionem debiti, si id, quod acceptum fuit, non habeat proportionem cum eo, quod redditur. Si ergo actus, qui non procedunt à fide, sunt naturales, & actus naturales non habent proportionem cum præmio supernaturali, consequens est, ut Deus non possit ex gratitudine dare donum fidei vel aliquid supernaturalis intuitu operum naturalium præcedentium.

In istis tamen quartò, quia licet opera bona naturalia non habeant æqualitatem cum præmio supernaturali, atque ideo non mereantur illud de condigno, adhuc videntur habere aliquam proportionem congruitatis. Quis enim credat, opus honestum naturale egregium, quale esset, omnia sua indigenti largiri, non habere aliquam congruitatem, ut hic homo vocaretur ad fidem, vel penitentiam? Respondetur, suppositis principiis reuelatis, ex quibus colligi videtur, naturam non habere vires ad merendam, vel impetrandam gratiam, reddi posse aliquam rationem à priori huius improportionis, supponendo non quodlibet opus habere proportionem etiam congruitatis cum quolibet præmio; nam licet congruitatis non sit condignitas, nec æqualitas; est tamen aliquis valor, ratione cuius præmians censeatur prudenter moueri ab eo opere ad dandum tantum præmium intuitu illius. Quis enim dicat saltationem Puella habuisse congruitatem ad merendum apud Herodem de congruo dimidium Regni? Congruitas ergo etiam ponderat genus operis, & circumstantias personæ, ut in eo genere etiam supra æqualitatem præmiatur alioquin non mouetur prudenter præmians, ut intuitu illius operis reddatur tale præmium. Hoc supposito, dicendum videtur, quodlibet opus naturale non habere proportionem cum præmio supernaturali; quia sicut operatio bruti, si esset præmiabilis, non exigeret, nisi bonum proportionatum bruti; & opus puerile solum exigeret præmium proportionatum puero; ita opus hominis naturalis solum habet proportionem cum bono, quod conuenit homini in statu naturali; & sicut non habet proportionem cum præmio

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

Angelico, multò minus cum præmio ordinis diuini. Ridiculum esset, si Rex famulum vilem hospitij, quia curam habuit canis, vel equi in diuersorio, adoptaret in filium, & heredem Regni; minorem autem habet proportionem obsequium naturale vilissimæ creaturæ, ut adoptetur in filium Dei, & eleuetur ad Regnum cælestē, & hereditatem diuinam.

Dices, licet opera naturalia non possint mereri gratiam vel præmium aliquod supernaturale propter improportionem, poterunt tamen illud impetrare: nam qui orat, & impetrat, non proponit merita, quibus retributio, aut remuneratio reddenda sit, sed exponit suam indigentiam, & implorat liberalitatem, & gratiam illius, quem orat: ergo actus naturales etiam sine proportionē cum præmio supernaturali possent deferuire ad impetrandum de congruo donum fidei, vel aliquid supernaturale. Respondetur, impetrationem esse duplicem, prima est, quando concedens id, quod petitur, non mouetur à petitione ipsa, sed ab indigentia postulantis, quæ per petitionem manifestatur, & hæc non est propria impetratio, quia preces non sunt titulus, vel motiuum, cuius intuitu res obtinetur: & talis plerumque est impetratio pauperis petentis eleemosynam à diuite, qui ad dandum non mouetur à precibus, sed ab indigentia proximi sibi manifestata; hoc autem modo oratio naturalis non diceretur impetrare à Deo aliquid supernaturale; quia si Deus mouetur solum ab indigentia petentis, hanc indigentiam perfectissime intuetur Deus independentē à tali oratione, nec per orationem eam cognoscit, cum illud esset medium ex se fallibile. Secunda impetratio est, quando preces ipsæ sunt motiuum, & titulus ad concedendum; ut Rex ille Euangelicus concessit remissionem debiti seruo petenti, & ipse testatus est dicens: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: & hoc impetrationis genus non caret aliquo merito; unde Augustinus impetrationem & meritum pro eodem accipit, ut constat ex epistola 105. Vbi dicit, non solum remissionem peccatorum esse gratiam concedendam à Pelagio; quia hæc inquit, non est omnino sine merito, quomodo quidem fides illam impetrat. Et ideo contra Masilienses definitum sapè est gratiam non dari petentibus, pulsantibus, &c. quia gratia debet esse sine vllis meritis. Ratio autem à priori est, quia quoties oratio ipsa mouet, & non sola indigentia petentis, ideo mouet, quia omnis oratio continet aliquem cultum, & obsequium erga illum, qui oratur, cui orans se submittit, & cuius dignitatem, & potentiam agnoscit, & ideo ratio numeratur inter actus religionis erga Deum, quia per illam verè colimus Deum. Si ergo oratio ipsa mouet, debet mouere propter bonitatem, quam habet, & non solum, quia proponit necessitatem petentis: alioquin etiam si oratio ipsa esset non solum naturalis, sed etiam actus indifferens, vel etiā malus, posset æquè impetrare à Deo; cum æquè proponeret necessitatem petentis. Quod ergo oratione à Deo impetratur, ita impetratur, ut Deus id concedat intuitu orationis, in qua bonitatem inuenit, & meritum aliquod congruum ad talem remunerationem, & per consequens debet habere proportionem aliquam cum re, quæ conceditur, quam proportionem non habet oratio naturalis cum donis supernaturalibus.

Dicunt aliqui, durum videri, & incredibile, quod opera bona naturalia egregia, eo quod na-

turalia

31

Impetratio duplex.

Prima, quando concedens mouetur ab indigentia postulantis.

Secunda, quæ de mouetur à petitione.

32

turalia sunt, nullam habeant congruitatem, vt Deus intuitu illorum moueri aliquando possit ad concedendum aliquid supernaturale. Potest enim Princeps absque imprudentia nota moueri ab obsequiis rusticis, quæ rusticus ei exhibet, etiam quatenus rusticus est, vt eum eleuet ad altiorum statum, & non solum præmict donis, & dignitate, qua maneat in suo rustico statu. Cur ergo Deus hominem per vires naturæ laudabiliter operantem, & egregie Deo seruientem non possit eorum obsequiorum intuitu moueri de congruo, vt eum ad altiorum statum supernaturalem eleuet, & disponere ad gratiam adoptionis? Quod confirmari possit, quia in statu etiam puræ naturæ posset homo in suis necessitatibus petere, & impetrare à Deo miracula, quæ cum sint supra ordinem causarum naturalium videntur proportionem non supponere in operibus, & orationibus naturalibus. Respondetur, quoad hoc posse esse fortasse controuersiam de nomine, & ideo de hoc non esse multum contendendum, dum constat de re ipsa. Si enim aliquis velit, opera bona naturalia posse esse ideo bona, & egregia vt Deus non imprudenter operetur eleuando hominem ad statum supernaturalem intuitu eorum operum, non multum contendam de hoc: de facto tamen dicimus, Deum non moueri nisi ab operibus, quæ procedunt ex fide, vel ipsam fidem aliquo modo concernunt; quia voluit de facto, fidem esse initium, & radicem totius meriti, vt loca Conciliorum, & Patrum supra adducta significant. Adde, ea opera naturalia etiam egregia non appellari simpliciter merita congrua in ordine ad salutem: quia congruitas videtur significare virtutem aliquam, saltem incompletam, & insufficientem ad aliquem effectum ponendum. Sicut autem potentia merè obediens ad effectus supernaturales non appellatur simpliciter potentia, & virtus, quia nullo modo etiam incompletè exigit tales effectus: ita illa non appellatur simpliciter congruitas, quia de se non ordinaretur ad tales effectus impetrandos. Quod autem subditur de miraculis, quæ homo in natura pura posset petere, & impetrare de congruo, facilius admitti potest; quia donum, quod homini concederetur, esset tandem aliquid naturale in sua entitate, & solum supernaturale quoad modum; imò licet intercederet aliqua Dei actio supernaturalis in sua substantia, id parum referret: quia proportio, vel improprio inter meritum & præmium debet attendi secundum excellentiam solum doni, quod datur: quod si in se non superaret ordinem naturæ, non excederet etiam congruitatem meriti naturalis. Secus verò dicendum, quando homini datur status supernaturalis, & beatitudo supernaturalis, cum qua nullam habent proportionem merita naturalia.

33
Obiectio 5.

Sed contra virgebis adhuc (& sit quinta obiectio) quia ex hoc sequitur, eum, qui naturaliter scit euidenter Deum esse, non posse iustificari quia iste non potest habere assensum fidei, circa obiectum euidenter scitum iuxta multorum opinionem, ergo dicendum est posse iustificari cum notitia Dei abstrahente à fide, vel scientia. Can. 12. de locis c. 4. respondet, obiectum scitum esse Deum, vt auctorem naturalem, obiectum verò creditum esse aliud, nempe Deum vt auctorem supernaturalem; quam solutionem bene impugnatur Molina 1. part. quæst. 1. art. 1. disp. 1. ex verbis Pauli dicentis, *accidentem ad Deum oportet*

credere quod est, vbi hoc ipsum, quod est Deum existere, quod est obiectum scitum, dicitur esse credendum. Melius ergo respondetur iuxta doctrinam traditam supra, posse vti que idem obiectum euidenter scitum credi per fidem, etiam dum scitur. Quod si hoc negaueris, teneris dicere, illum posse iustificari, quam primum non aduerterat ad rationes, quibus demonstratur esse Dei: pro tunc enim iam poterit illud credere ex motu fidei.

Sexto obicitur, quia etiam Baptismus dicitur medium necessarium ad salutem, & tamen hoc sufficienter explicatur de Baptismo in re, vel in voto; ergo hæc fides dicitur eodem modo necessaria, poterit hoc intelligi de fide in re, vel in voto. Respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis sumitur præsertim ex Ecclesiastica traditione, quæ diuersimodè intellexit necessitatem Baptismi, & fidei, vt aduertit Valentia in præfati puncto §. id autem, & Suarez in præfati disp. 12. sect. 2. n. 10. vbi adducit Bernardum episc. 77. ponderantem, & colligentem hoc discrimen ex ipsis verbis Christi: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur*: in quibus aduertit, cum prius loquutus esset de fide & Baptismo, postea tamen de sola fide dixisset: *qui non crediderit, condemnabitur*, quia Baptismus poterit aliter suppleri, non verò fides, quæ non sufficit in voto. Denique colligitur ex natura etiam fidei, quæ non requiritur ad iustitiam solum vt causa ex diuina ordinatione, sed vt cognitio, sine qua non proponitur sufficienter voluntati obiectum amandum; quare ipsa fides non potuit sufficienter in aliquo alio contineri, neque eam solum in voto exigit Paulus, vt supra vidimus.

Septimò obicitur Paulus ad Roman. 1. *Non enim audientes legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, ipsi sunt sibi lex, &c.* Vbi videtur Apostolus ad iustificationem solum exigere naturalem cognitionem, quæ lex impleatur: sic enim videtur accipiendi illa particula *naturaliter*. Respondetur, si *naturaliter* apud Paulum non excludit auxilium gratiæ, & cognitionem fidei necessariam ad implendam legem; sed solum excludere cognitionem legis scriptæ, quam gentes non habebant sicut Iudei; ita interpretatur Augustinus 1. de spiritu, & littera c. 27.

Octauò obicitur, quia si cognitio fidei esset medium necessarium ad iustificationem, ergo ille, qui habet ignorantiam inuincibilem fidei, non habet medium salutis, quantumcumque legem naturalem obseruet: ponamus enim hominem apud barbaros nullam notitiam fidei habentem, quid faciet, vt saluus fiat. Si dicas, illuminandum miraculose de rebus fidei à Deo, vel Angelo; si tamen faciat, quod in se est circa obseruantiam legis naturalis. Contra, primò, quia iuxta Apostolum nemo credit sine prædicatione humanæ: inde quid est, quod ad miracula recurramus in mediis necessariis ad salutem, cum sine miraculo potuisset huic prouideri conferendo illi iustitiam per cognitionem legis naturalis?

Respondetur, neminem esse adeo barbarum, quem Deus non excitet, & illuminet ex gratia per Christum in primis ad obseruantiam legis naturæ, quam si obseruet per aliquod tempus, ad prudentiam Dei spectat illuminare illum circa res fidei, vel per humanam prædicationem, vel

alio modo, qui non esset miraculosus attenta lege communi Dei, qua decreuit illuminare sufficienter omnem hominem venientem in hunc mundum, & facienti quod in se est per auxilia, quæ tunc habet, non negare gratiam illuminationis ad fidem, quæ illuminatio sit actus supernaturalis dictans obligationem orandi, vel querendi doctrinam veræ salutis; non ita ut opera illa naturalia sint merita congrua ad gratiam, sed solum impediunt obicem peccati, ut alibi dixi. Cæterum ut bene aduertit noster Molina in Concord. quest. 14 art. 3. disp. 9 rarus aut nullus ad fidem conuertitur, ad quem mediis hominibus prædicatione non peruenit, quia si qui sunt, ad quos nulla fidei notitia venerit, raro faciunt, quod in se est; ideo Deus rarissime per se, vel per Angelum necesse habet credenda proponere.

Peres, quale, vel quantum tempus est illud, quo Deus expectat obsequium legis à barbaro, ut eum illuminet circa res fidei; Potest enim contingere, quod vna hora obseruet, & non tamen vno anno, quid ergo requiritur, ut dicatur fecisse, quod in se est; Respondeo, hoc tempus non posse à nobis certo præfiniri. Possumus autem verisimiliter credere, hoc tempus non tam ex diuturnitate, quam ex occurrentia occurrentia mensurandum esse: deinde cenfeo non expectare Deum, quod omnia præcepta naturalia occurrant; alioquin sicut nemo potest ea omnia sine fide implere, ut postea videbimus; sic nulli Deus relinqueret potestatem moralem faciendi, quod sufficeret ad salutem. Quare crediderim Deum tale tempus unicuique designare, in quo etiam sine fide non solum physice, sed etiam moraliter possit occurrentia præcepta feruare; ita ut facienti, quod in se est moraliter per auxilia, quæ habet per Christum, Deus non denegat suam gratiam illuminationis ad fidem. Durè enim se gereret Deus cum homine, cui suam salutem vndeque moraliter impossibile reddidit. Ad hoc autem, quod sit moraliter possibile seruare legem illo tempore: satis erit, si in eisdem circumstantiis inueniantur alij, licet pauci, qui eam obseruauerint: quod credo de facto ita semper contingere, neminemque damnari, cui non possit Deus obicere alium, qui æqualibus viribus, & sub iisdem circumstantiis fecerit, quod in se erat, & de facto consequutus fuerit gratiam iustificationis, vel illuminationis ad fidem.

Sed adhuc contra prædicta potest esse noua obiectione, quia ad iustificationem solum necessario prærequiritur dilectio Dei; ad hanc autem sufficit cognitio Dei, ut summè boni, quæ cognitio lumine naturæ haberi potest, ergo ante vllam fidei notitiam poterit se homo disponere sufficienter ad iustificationem. Dicit aliquis non requiri dilectionem Dei vtrunque, sed dilectionem supernaturalem, ad quam necessario prærequiritur cognitio supernaturalis. Sed contra, quia dilectio naturalis, & supernaturalis non differunt ex parte obiecti, ut diximus: vtræque enim potest terminari ad Deum, ut creatorem, & benefactorem per dona naturalia: ergo etiam sine fide potest haberi dilectio supernaturalis sufficiens ad iustificationem.

Respondeo admitendo, dilectionem Dei super omnia, ut creatoris, & benefactoris, &c. sufficere ad iustificationem: Cæterum ad hanc dilectionem supernaturalem habendam prærequiritur cognitio supernaturalis eiusdem ordinis,

quæ iam deberet esse orta ex fide. Sed contra obiectiones: quia voluntas piæ affectionis prærequisita ad fidem est supernaturalis, ut diximus disp. 10. sect. 3. & tamen ad hanc voluntatem non oportet supponi cognitionem fidei, sed cognitionem supernaturalem prudentiæ infusæ, quæ euidenter cognoscitur honestas credendi, quæ honestas posset etiam cognosci naturali cognitione; ergo similiter ad dilectionem supernaturalem Dei ut creatoris potest supponi cognitio euidentis supernaturalis, quæ cognoscatur bonitas summa Dei, licet eadem omnino bonitas posset cognosci actu euidenti naturali: cur enim ad hanc summam Dei bonitatem non poterit terminari cognitio euidentis supernaturalis, sicut ad credibilitatem mysteriorum, quæ naturaliter cognosci poterat, potest terminari cognitio euidentis supernaturalis?

Vergeri potest adhuc difficultas, quia non semper ad iustificationem prærequiritur actus dilectionis Dei: potest enim quis iustificari in Sacramento cum attritione, seu detestatione peccati orta ex cognitione turpitudinis ipsius peccati: quæ turpitudine peccati, furti v.g. & honestas iustitiæ, non est cur non cognoscantur independentèr à fide sufficienter ad habendam detestationem supernaturalem furti, sicut honestas credendi cognita euidenter, sufficit ad excitandum amorem supernaturalem credendi, & detestationem infidelitatis; præsertim cum dixerimus actus naturales, & supernaturales non differre penes obiecta diuersa, ergo potest haberi attritio supernaturalis sufficiens ad iustificandum cum Sacramento independentèr à fide, ergo fides non est medium necessarium ad omnem iustificationem. Quod argumentum non solum procedit de secunda iustificatione, sed etiam de prima: potest enim quis ante baptismum solum commississe peccatum furti: quare potest ex detestatione furti dolere per attritionem, & ignorare inuincibiliter obligationem credendi, quam habebat, & baptizari. Cur hic non iustificabitur cum illa attritione supernaturali: aut cur non poterit habere illam detestationem supernaturalem furti independentèr ab actu fidei, sicut potest habere detestationem infidelitatis, & voluntatem credendi sine aliquo actu præuio fidei?

Confirmatur item, quia ponamus hominem, qui solum peccauerit peccato infidelitatis, & per prudentiam supernaturalem cognoscit honestatem credendi, & turpitudinem infidelitatis: & ex hac cognitione detestatur infidelitatem præteritam, & vult post mediam horam credere; non enim existimat se habere obligationem ad, postitue credendum statim, sed censet, sufficere non dissentire, & credere etiam post aliquam moram, interim autem cum hac detestatione, & proposito confitetur; cur non dicemus hunc hominem habuisse sufficientem attritionem cum Sacramento ad iustificationem? & tamen nondum habuit actum fidei, voluntas enim supernaturalis credendi, & detestatio infidelitatis sit ex vi cognitionis supernaturalis præcedentis ad assensum fidei, ergo non est medium necessarium ad omnem iustificationem assensus.

Fator difficultatem obiectionis, præsertim in mea sententia concedente posse esse actum supernaturalem etiam respectu motui honesti naturalis, quod reperitur in qualibet virtute. Adhuc tamen dicendum videtur fidem necessariam

A a 4 ad

37
Quæ, vel
quantum
tempus
est illud
quo Deus
expectat
obsequium
legis à barbaro
ut eum
illuminet
circa res
fidei.

38
Obiectio.

39

40

41

ad omnem iustificationem, vt loquutiones Scripturæ vniuersales vniuersaliter omnino intelligamus; ad obiectionem Respondeo, actum dilectionis supernaturalem præsupponere necessariū cognitionem fidei; quia licet seclufa fide Deus cognoscatur vt bonus, & amabilis: non tamen sufficit tota ista cognitio Dei ex motiuo illo ita proposito, moraliter loquendo, ad excitandum amorem Dei super omnia; mansit enim natura ex peccato adeo ad se ipsam conuersa, & ad bonum proprium; vt licet aliqualem Dei notitiam debilem possit habere, non tamen talem, quæ efficaciter moueat ad diligendum illum super omnia: ideo dici solet naturam insinuare quidem amorem Dei, id est, aliqualem ostendere eius amabilitatem, non tamen perficere, quod satis apparet, considerando quā parum tota Philosophia & eius sectatores, seclufa fide, in hoc amore excelluerint, & quomodo nullus eorum dilexerit Deum super omnia, vt bene aduertit P. Vasquez tom. 2. in 1. 2. disp. 195. num. 25. & 26. in quo sensu dixit Augustinus ep. 107. nos librum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse: quia scilicet cognitio Dei ex creaturis, & rationibus naturalibus adeo debilis est, vt licet ad aliquem Dei amorem exciter; non tamen ad eum, quo aliquis Deum simulet, & omnibus suis commodis, & incommodis præferat: ad quem gradum amoris excitandum, requiritur cognitio fidei, quæ melius, & efficacius ostendit Dei bonitatem, amabilitatem, & vincula, quibus nos ad suum amorem trahit, & allicit, ex qua cognitione facile elicitur cognitio Dei super omnia, quam nullus Philosophus creditur abuisse: quod à posteriori optime ostendit debilitatem cognitionis naturalis ad excitandum illum amorem super omnia, & efficaciam nostræ fidei.

42

Ex quo etiam responderi potest ad confirmationem obiectionis extendendo doctrinam traditam: nam sicut cognitio naturalis bonitatis Dei non sufficit moraliter ad excitandum amorem illius honestatis super omnia: multo minus sufficit moraliter loquendo cognitio bonitatis iustitiæ, v. g. aut temperantiæ ad amorem illius honestatis super omnia, nec vnquam in aliquo Philosopho talis amor honestatis inuentus fuit. Potest quidem de facto ista cognitio excitare amorem aliquem honestatis, & detestationis vitij, quales in Philosophis inueniuntur: non tamen super omnia. Cum ergo ad iustificationem etiam in Sacramento requiratur detestatio peccati, non vtrumque, sed super omnia, vt suppono ex materia de Pœnitentia: non satis erit illa, quæ ex cognitione alia haberi potest; sed oportet nasci ex notitia fidei, quæ altiori, & efficaciori modo proponit fœditatem peccati, & obligationem quam habemus illud super omnia vitandi. Fateor ergo, cognitionem honestatis credendi, quæ præcedit ad piā affectionem, non esse actum fidei: nego tamen illam cognitionem excitare sufficienter detestationē infidelitatis, vel amorem fidei super omnia, sed solum detestationem, & amorem absolutum in gradu aliquo inferiori, qui non sufficiat ad veram attritionem, qualis requiritur ad iustificationem, ad quod sunt verba Gregorij homilia 9. super Ezechiel. parum à principio, vbi sic ait: *Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, nunquam in facie nostra penitendo caderemus.* Quam-

uis autem Deus posset dare cognitionem supernaturalem euidentem adeo robustam, vt vinceret illas difficultates; noluit tamen, quia de facto vult nostram salutem incipere à fide propter congruentias, quas adduximus; ad ipsam vero fidem oportuit præcedere iudicium euidentis supernaturale prudentiæ infusa, quia cum ad fidem non posset præcedere fides, debuit vinci difficultas credendi per aliquod iudicium euidentis supernaturale.

Dices licet natura humana ex peccato sit debilis, & omnis cognitio naturalis ex ratione humana deducta non possit naturaliter excitare illum amorem Dei, vel detestationem peccati super omnia: ceterum cognitio supernaturalis (etiam seclufa fide) bonitatis Dei, vel fœditatis peccati qualis est cognitio, quæ antecedit piā affectionem credendi, cur non poterit excitare affectum super omnia? illa enim cognitio sicut est supernaturam, sic affert nouas vires ad roborem naturam.

Respondeo, ex eo quod cognitio naturalis non sufficit, non sufficere etiam hanc supernaturalem ad excitandum affectum super omnia: quia hæc licet in sua entitate sit supernaturalis, non tamen est cognitio obiecti per aliquod lumen infusum, sicut erat scientia infusa Christi: sed cognitio ex eodem omnino motiuo, & eiusdem omnino obiecti, quod habet cognitio naturalis: à qua solum differt in sua entitate per ordinem ad diuersum principium non tamen in modo tendendi ad obiectum, nec explicandi, aut representandi illud magis, aut clarius, aut efficacius, quam cognitio naturalis, quia solum repræsentat obiectum, quatenus per diuersum ex creaturis cognosci potest: quare illa repræsentatio non habet maiores vires ad persuadendum, quam cognitio naturalis, sicut litteræ aureæ non magis persuadent, quam litteræ ex atramento, si eandem omnino venturam, & eadem omnino motiua continent. Altior ergo cognitio requiritur ad detestationem peccati super omnia scilicet ex fide, quæ efficacius, & robustius suadet odibilitatem peccati super omnia.

Decimo obici potest, quod fides Christi erit exigatur scilicet vt necessaria ad salutem: & tamen hæc necessitas explicari solet, vel de fide implicita, vel de necessitate solum ex præcepto, ergo licet fides vt sic exigatur vt necessaria, potest intelligi de fide implicita, vel solum ex præcepto.

Respondeo negando consequentiam, quia fides Christi petitur inæqualiter, scilicet ante Christi aduentum solum implicite; & postea explicite, quare cum tunc iustificaretur homo sine ea fide explicita, non est credibile, actum dilectionis non habere modo eandem vim ad iustificandum: vt vero fides Dei æqualiter exigatur ad omnem statum, nec potest esse implicite in alio, & ex modo loquendi, & arguendi Pauli satis colligitur, ipsum agere de necessitate fidei actualis, non fidei virtualis, vel in voto.

Ex dictis autem inferitur obiter, quomodo sit vera doctrina illa quam multi ex antiquis & modernis tradunt in materia de merito, scilicet, opera bona, & vt sint meritoria vite æternæ, debere referri in Deum, & fieri propter Deum: de quo videtur potest Suarez lib. 12. de gratia, cap. 10. Quæ doctrina difficilis videtur, nam tollerentur, de medio multa merita, nempe omnes actus virtutum moralium, quæ non habent Deum pro obiecto, sed proximum, vel aliquid aliud. Ceterum

ex dictis defendi potest in hoc sensu quod licet non requiratur imperium charitatis stricte sumptum; requiratur tamen aliqua ordinatio in Deum, seu habere aliquo modo Deum ex parte obiecti motui. Hoc enim ad minus videtur exigere ad rationem menti PP. dum exigunt ad meritum, quod opera fiant propter Deum, & videtur colligi ex illis verbis Matth. 5. *si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* & Matth. 10. *qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet*, & Matth. 19. *Omnis, qui reliquerit domum, vel patrem aut matrem, aut sorores, &c. propter nomen meum & Matc. 9. qui dederit calicem aquæ frigide in nomine meo, & Luc. 9. qui recipit unum ex his pusillis in nomine meo. Hæc enim omnia videntur aliquid exigere supra meritum substantiam operis, nempe quod fiat in nomine, seu cum memoria Dei, &c. Hæc autem relatio in Deum ex parte obiecti motui habetur aliquo modo, quoties homo ex fide mouetur ad illud opus faciendum iam enim mouetur ex reuelatione Dei, seu amplectitur illud obiectum, quia Deus dicit esse amplectendum atque adeo in actu exercitio videtur obedire regulæ, seu consilio Dei; sicut, qui eligit viam, quam amicus ei suadet, & proponit eligendam; iam videtur referre illud opus ad amicum, & obedire amico, & licet non faciat id propter utilitatem, aut bonum amici, sed propter utilitatem ipsius operis, quam amicus approbat, iam videtur operari in nomine amici. Sic enim dixit Petrus ad Christum Luc. 5. *In verbo tuo laxabo retē*: hoc est, sequens consiliū, vel præceptum tuum. Sic etiam qui dat calicem aquæ propter dictum Christi, dat illum in nomine, seu in verbo Christi, id est, fidem præstando verbo Christi illud consulens, & præcipientis; quare in actu exercitio honorat Deum, approbando re ipsa, & sequendo eius consilia propter ipsius auctoritatem, quam, ut vidimus habet aliquo modo ex parte motui.*

Hæc autem relatio in Deum in nostra sententia necessaria est ad omne meritum non solum condignum, sed etiam congruum in ordine ad vitam æternam: omnia enim merita debent procedere ex fide ut probant testimonia Patrum adducta, qui videntur hoc ipsum sumplisse ex modo loquendi sacræ scripturæ: nam in hoc sensu Paulus dicit saepe, hominem non iustificari ex operibus, sed ex fide ubi non solum loquitur de prima iustificatione, sed de secunda. Nam de Abraham dicit ad Rom. 4. non fuisse iustificatum ex operibus, sed ex fide iuxta illud quod scriptum est *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam* quod de secunda & non de prima iustificatione oportet intelligi ut notauit. Suar. lib. 12. de gratia cap. 10. num. 17. distinguit autem Paulus fidem ab operibus, hoc est ab operibus, quæ non procedunt ex fide, hæc enim non profunt ad augendam, vel introducendam iustitiam supernaturalem, & ideo infert bene idem Paulus, si Abraham ex operibus iustificatus est habet gloriam, sed non apud Deum. Hoc est, si per ea opera, quæ non procedunt ex fide, auxilium suam iustitiam: posset gloriari in se, quia ea opera aliquando sunt per vires naturales, ut notauit bene Bellarm. libro 2. de iustificatione cap. 19. §. Respondeo. Adduci etiam potest illud ex Iacobi epist. cap. 2. ubi ait, *Abraham ex operibus iustificatum esse offerentem filium suum Isaac super altare*. Addit autem ea

opera debuisse procedere ex fide, ne contradiceret Paulo. *Vides* (inquit) *quoniam fides cooperatur operibus illius*; id est, fides erat radix illorum operum, alioquin opera non prodissent.

Dices hoc modo reddi inutilia multa opera bona, quæ quotidie faciunt homines iusti nihil cogitantes de motu fidei, sed attendentes v. g. ad miseriam proximi, & ad honestatem elemosynæ; quod tamen durum videtur, & contra mentem fidelium. Respondeo negando sequelam, quia raro, vel numquam accidit, ut homo, qui semel concepit fidem christianam, & eam habet tanquam certissimam regulam suarum actionum, non attendat illam, quoties vult operari honeste, vel inhoneste. Hæc enim est natura intellectus, ut quando agitur de examinanda aliqua veritate, statim recurat ad securiorem regulam, ut vitetur periculum falsitatis: & hæc etiam est natura voluntatis, ut quando inclinatur ad aliquod obiectum, consulat regulas certiores, ut certificetur de bonitate illius obiecti. Hinc est, difficile esse, quod quando christiano occurrit occasio elemosynæ, vel alterius operis pii, non statim consulat regulam fidei, quæ est prima, & potissima in lege christiana, ad iudicandum de honestate illius obiecti. Quod si aliquando raro ad eam regulam non attenderit, tunc merebitur solum præmium naturale; id tamen ut dixi rarissimum erit. Hoc autem non solum habet locum in homine iusto, sed etiam in peccatore fidei, qui cum habeat fidem, iuxta quam possit regulare suos actus; de ipso pariter dicendum est, quando operatur honeste, elicere semper, aut ferè semper actus supernaturales, circa materia omnium virtutum: quod quidem immo vito negavit. Salas 2. tom. in 2. tract. 11. disp. 7. m. 6. exceptis actibus fidei, spet, & attritionis, quam non ausus est negare, quia per attritionem disponit se ad gratiam cum Sacramento: sed certe eodem modo debet concedi de actibus aliarum virtutum, nam per elemosynas etiam, & per ieiunia, & alia pia opera disponit se peccator, & meretur de congruo spiritum compunctionis, ut constet ex Scriptura & Patribus: fatendum ergo etiam est, eos actus procedere ex auxilio gratiæ, & habere proportionem cum gratia, ad quam disponit, atque adeo esse supernaturales, quod iuxta nostra principia facile declaratur, cum illi etiam actus in peccatore fidei procedant ex fide, ideo enim ieiunat, & dat elemosynam, &c. quia fides dicitur, illa esse opera bona, & honesta; quare iam ex parte obiecti habet motum divinum, ut vidimus.

Hæc sunt, quæ olim circa hoc punctum notaueram, nunc autem respondere oportet ad ea, quæ P. Ripalda in utroque loco supra citato addidit ad probandum, posse ante fidem strictam reperiri de facto merita supernaturalia, imò & dispositionem ultimam ad iustificationem ortam ex fide lata, quæ est cognitio euidentis, non ex motu reuelationis diuinæ, sed creaturarum, vel aliarum rationum, quæ lumine naturæ occurrunt. Et in primis dicta disp. 20. sect. 2. m. 113. & sequentibus arguit, quia nisi ad concedatur, difficile defenditur, quo modo Deus omnibus infidelibus provideat media sufficientia ad iustificationem, & ad salutem. Quod enim dici solet si homo ille faciat, quod in se est, per actus naturales, & obferuet legem naturalem, Deum illuminatum illum ad fidem, innumeris patet

47

48

Solutur argumenta quibus probatur sufficere fides lata nempe cognitio supernaturalis non fundata in testimonio & reuelatione Dei.

46

Hæc relatio in Deum necessaria est ad omne meritum, non solum condignum, sed etiam congruum.

ter difficultatibus, v.g. An debeat prius obseruare totam legem, an partem. Si vero totam; ergo diliger Deum super omnia actu naturali. Quid autem, si id faciat, in articulo mortis ultimo, quando iam non potest instrui circa fidem? Ad hoc tamen iam responsum est, Deum scire, quantum temporis, & quanta legis obseruantia à singulis expectetur, vt illuminari debeant ad fidem. Certum est, posse Deum sæpe ante illud tempus illuminare. Certum etiam mihi est, non exigi integram legis totius obseruantiam, nec dilectionem Dei super omnia; si quidem neque hanc contingere credo, nisi oriatur ex fide propria. Addo nomine illuminationis ad fidem, quam Deus dat facienti, quod in se est, per actus naturales ortos tamen ex gratia per Christum, non intelligi à nobis reuelationem, qua Deus per se immediatè, vel Angelos instruat illum circa res fidei, neque enim opus est in communi providentia recurrere ad hæc media extraordinaria; sed intelligi illustrationes supernaturales, quibus homo cogitet de obligatione examinandi, & inquirendi salutis viam, ex qua cogitatione exciteretur ad Deum orandum pro veritate inuenienda, vel ad eam serio quaesendam? quod si faciat, Deus magis, & magis eum illuminabit; iam enim per illam bonam voluntatem cæpit mereri de congruo, cum admittamus eam esse supernaturalem, Si autem iis omnibus illustrationibus correspondit, & suo debito satisfecerit, Deus res ita disponet, vt notitiam habeat aliquam veræ religionis, vel modi, & loci, quo eam debet inquirere.

49

Nec video, si res attentè consideretur, quomodo ponendæ actus illos supernaturales, & dispositionem ultimam ad iustificationem ante fidem, facilius reddatur salus, & iustificatio eorum, qui fidem non habent. Nam in primis quod actus aliarum virtutum in ea sententia directè disponant, & vt merita congrua, quia supernaturales sunt, in nostra vero sententia solum disponant indirectè remouendo prohibens, vt homo illuminetur circa fidem, parum refert, cum merita congrua non habeant magis infallibiliter suum effectum, quam dispositiones indirectæ, vnde ex eo capite non plures peruenient ad salutem, vel ad iustificationem propter merita illa supernaturalia, quam si fuissent actus naturales disponentes indirectè. Loquendo vero de vltima dispositione ad iustificationem, quæ est dilectio Dei super omnia, vel actus contritionis perfectæ, certè in ordine ad praxim parum, vel nihil addit facilitatis sententia illa. Dato enim, quod ille actus possit etiã sine fide stricta haberi supernaturalis, & prout oportet ad salutem; vbi tandem reperiemus infideles, qui illam de facto habuerint? Pro quo aduerto, eos, qui cum Catholica ecclesia non credunt, diuidi posse in plures classes. Nã in iis, aliqui sunt, qui licet non credant dogmata omnia Catholice religionis, agnoscunt tamen Deum vnum, & verum, quales sunt Turcæ, & omnes Mahometani, atque etiam Iudæi: alij agnoscunt etiam Deum trinum, imo & Christum, vt plures hæretici quibus omnibus non redditur facilius salus, & iustificatio in illa sententia, quam in nostra, Nam vel excusantur à peccato infidelitatis, & credibilitatis circa nostram fidem, vel non excusantur. Si non excusantur, in neutra sententia saluari possunt; quandiu fidem Catholicam non amplectuntur. Si verò excusantur propter ignorantiam in-

50
Qui cum catholica ecclesia non credunt, diuidi possunt in plures classes.

uincibilem, in vtraque sententia saluari possunt. Nam errantes inuincibiliter circa aliquos articulos, & credentes alios, non sunt formaliter hæretici, sed habent fidem supernaturalem, quæ credunt veros articulos, atque adeo ex ea possunt procedere actus perfectæ contritionis, quibus iustificentur, & saluentur. Quod idem dicendum est de Iudæis, si qui sint, qui inuincibiliter errant circa christianam religionem: possunt enim adhuc habere veram fidem supernaturalem circa Deum, & alios articulos, fundatâ in scriptura sacra, quâ recipiunt, atque ideo ex ea fide possunt habere contritionem, qua iustificentur, & saluentur, si fides explicita Christi non sit necessaria necessitate mediæ, prout illa sententia admittit, de quo postea Denique Turcæ, & Mahometani, si qui essent, qui inuincibiliter etiam errarent circa Christum, & eius diuinitatem; non est, cur non possint vera fide supernaturali credere vnum Deum, remuneratorem supernaturalem: hoc enim ipsi non credunt propter argumenta ex creaturis naturalibus desumpta, sed dogma hoc ex traditione habent, quæ traditio processit à vera ecclesiæ fidelium, & ad ipsos vsque peruenit, licet aliterores admixti sint in eorum secta: quare cum habeant quoad illud verum dogma sufficientia credibilitatis motiua pro eorum capto, non apparet, cur circa illud non possint exercere veram fidem supernaturalem, si alium de contra fidem non peccant, & consequenter poterunt aliquando in actus contritionis perfectæ ex tali fide prodire. Quod idem dicendum puto de Philosophis antiquis, si qui fuerunt, qui verum Deum crediderint super omnia: neque enim ipsi ignorarunt fidem, quæ apud alios erat de vno Deo deriuata, vel per scripturas, vel per traditionem parentum ad posteritatem. Quam fidem amplecti & ipsi poterunt, sicut & filij eam à parentibus sibi traditam amplectuntur. Notitia vero illa de vno Deo, quam ex rationatione Philosophica assequerantur, non quæ fuit in ipsis adeo efficax, vt firmissimo assensu, & super omnia assentirentur illi conclusioni. Vnde si aliqui eorum dolorem de peccatis super omnia, & veram contritionem conceperunt, non fuit ex assensu per discursum Philosophicum comparato, sed ex illo alio, quem de Deo ex fide vera poterunt habere vt diximus. Ex quibus omnibus constat non reddi in sententia illa magis facilem, aut peruiam salutem, vel iustificationem gentilibus, quàm in nostra. Cum experientia ipsa conset, eos, qui veri Dei notitiam habuerunt, si qui ad religiosum eius cultum ea vsi sunt, non habuisse notitiam illâ ex solis rationationibus Philosophicis, & è contra, neminem, qui talem notitiam ex illis rationationibus comparauit, peruenisse ad religiosum Dei cultum, vel ad veram contritionem, & dolorem de peccatis super omnia, qui ad iustificationem sufficeret: nec eiusmodi conuersiones perfectæ in tot infidelium nullibus, qui apud Barbaros quotidie de nouo inueniuntur, in vno etiam vel altero à ministris euangelij ante fidei doctrinam deprehendi poterunt.

Sed contra arguit secundo Auctor ille eadem disp. 20. num. 52. & 118. & viget illud Pauli ad Rom. 1. Reuelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitiâ detinuerunt, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit, inuisibilia enim ipsius à creatura manifestantur, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna

sempiterna huiusque eius virtus, & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles. Vbi Philosophi gentiles inexcusabiles redduntur, non solum quia ductu rationis naturalis, sed etiam quia illustratione, & reuelatione Dei infusa diuinitas, & virtus eius ipsis manifestata fuit: ita enim videtur explicare Anselmus his verbis: *Dominus manifestauit, id est, non solum naturalis ratio profuit, sed Deus quotidie adiuit, ne sola natura sufficere videretur, & quia Deus eorum cordibus notitiam sui dignatur infundere.* & S. Thomas lect. 6. *Manifestauit, inquit, vel interius infundendo lumen, vel exterius proponendo visibiles creaturas, in quibus, sicut in quodam libro, Dei cognitio legeretur.* Augustinus item de spiritu, & litera c. 12. *Ab ipso, inquit, lumine incommutabilis veritatis auersi sunt, & obscuratum est insipiens cor eorum. Non enim sapiens cor, quamuis cognouisset Deum, sed insipiens potius, quia non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Hieronymus in ea verba c. 1. ad Galatas, cum autem placuit ei, qui me segregauit, &c. sic ait. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ex quo perspicuum fit, natura omnibus inesse Dei notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, & habere in se semina sapientia, & iustitia, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide, & Euangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte, ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant; magisque iudicio Dei obnoxij fiant, quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt.* Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 17. ubi videtur poenitentiam gentiliū concedere ante fidem his verbis: *Nempe cum ipse Saluator noster propria vocis imperio humanam conuerit voluntatem dicens, poenitemini, & credite Euangelio. Claret tamen, quia ut homo in Deum credere incipiat à Deo accipit poenitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi poenitentiam dono Dei miserantis acceperit.* Clemens etiam Romanus lib. 7. constit. Apostolic. cap. 34. significat Abrahamum ante fidem notitiam Dei salutarem habuisse his verbis: *Abraham enim progenitorem nostrum viam veritatis ex ipsa natura facultate capefcentem, cum ei appareres tanquam dux deduxisti, cumque quid tandem esset hoc saculum docuisti, ac fidem eius antegressa est cognitio, cognitioni vero consequens fuit fides, fidem autem insequuta poenitio. Accedunt plures Patres dicentes, ad hoc conditas esse creaturas visibiles ut ex earum consideratione homo excitaretur ad colendum, & diligendum earum Auctorem.* Chrysostomus in c. 2. ad Rom. Greg. & Hier. ibi, Ambrosius in c. 1. eiusd. ep. Prosp. lib. 2. de vocatione gentium c. 4. & alij.

53 Hæc, & alia testimonia similia probant ad summum, ante fidem dari in homine notitiam Dei, & vitij ralem, quæ reddat illum inexcusabilem; non tamen probant, quod ea notitia sit supernaturalis in entitate. Et in primis verba Pauli adducta non minus essent vera, licet detur sola cognitio naturalis, & Deus non eleuet ad alium actum supernaturalem concomitantem de eodem obiecto: nam actus ille supernaturalis, quem contraria sententia addit, non est de alio obiecto formali, aut materiali. Sed de eodem, quod terminat actum naturalem, quare non magis illuminat hominem, cum nullum aliud motiuum proponat. Quamuis autem confortet, ut fiat voluntas supernaturalis: non tamen minus illuminat, & confortat cogni-

tio naturalis, ut fiat voluntas naturalis: quare non minus inexcusabilis esse homo, si habens solam illam cognitionem naturalem non eliceret voluntatem naturalem circa Deum, vel honestatem, quam sit cum actu cognitionis supernaturali non eliciens voluntatem supernaturalem: ergo ex inexcusabilitate hominis, quam Paulus ponit, non infertur supernaturalitas illorum actuum, sed solum eorum sufficientia ad non peccandum. Deus enim per creaturas, & lumen rationis sufficienter manifestauit se hominibus, licet non infundat eis notitiam supernaturalem.

Anselmus his verbis relatis non agit de supernaturalitate cognitionis, sed de applicatione speciali, qua Deus applicat mentem nostram, ut attentius scrutemur opera Dei, ad Deum inueniendum. Sic enim post pauca illud explicat. *Nam si vigilanter, inquit, exteriora conspiciamus per ipsa eadem ad interiora reuocamur.* Et prosequitur explicando, quomodo Deus adiuet interius mentem nostram, ut attentius inuigilemus, & cognoscamus cum ex creaturis. *Vestigia quippe, inquit, creatoris sunt mira opera inuisibilis creaturæ, quoniam per hæc, quæ ab ipso sunt, inus ad ipsam: menti enim nostra peccato suo exterius sparsa, nec dum Deus sic interius innotescit: sed dum factura sue decus foras proponit, quasi quibusdam nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit, ac ita modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit.* Via quippe ad creatorem sunt opera considerata creaturæ, quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. *Nam quocumque se verierit anima, si vigilanter intendit, in iisdem ipsis Dominum inuenit, per quæ reliquit; eiusque potentiam eorum rursus consideratione cognoscit, quorum amore deseruit; & per quæ auersa cecidit, per hæc conuersa reuocatur.* Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus, ut surgamus. Et quasi ibi surgendi manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes, negligendo iacebamus. Totum ergo illud Dei adiutorium stat in applicatione mentis lubricæ ad considerationem attentam, & vigilantem creaturarum. Cum ergo in sententia contraria actus naturalis & supernaturalis circa idem omnino obiectum, & motiuum versentur, & uterque attendat ad eandem rationationes & discursus, non minus in meditatione naturali attentæ stabit adiutorium speciale, de quo loquitur Anselmus, quam in supernaturali: ad neutram enim attentionem mens peccato corrupta perueniret, nisi speciali applicatione à Deo adiuta; & ideo dicit, naturam solam non fuisse satis, scilicet naturam corruptam, & non specialiter adiutam ad hanc attentionem considerationem: quod tamen totum potuit esse naturale in substantia, cum aduersarij duplicem actum æquè ponant, quorum alter est naturalis.

55 Verba S. Thomæ in illa lectione 6. immerito afferuntur; quia in verbis illis solum dicit, Deum debuisse manifestare, vel interius infundendo lumen, vel exterius proponendo visibiles creaturas, in quibus sicut in quodam libro Dei cognitio legeretur; quia hi duo modi sunt, quibus Deus aliquid manifestat. Postea vero explicat, & determinat in particulari, quo ex his modis Deus Philosophis manifestarit, & dicit secundo solum modo manifestasse. Secundo, inquit, considerandum est, per quod medium illa cognouerunt, quod designatur, cum dicit, per ea quæ facta sunt: sicut enim ars manifestatur per artificis opera, ita & Dei sapientia mani-

festatur per creaturas. Non ergo posuit manifestationem per lumen infusum respectu eorū Philosophorum. Verba etiam Augustini nihil probant: neque enim negamus, Philosophos debuisse Deum glorificare, & ei gratias agere pro notitia illa, imo ex tract. de gratia suppono, eas etiam cogitationes naturales, quæ deseruire possunt ad præcepta implenda, & vitanda peccata, esse auxilia gratiæ per Christum: ex debito ergo gratias agendi, quod ponit Augustinus, non inferitur supernaturalitas. Quod manifestè constat, nam Philosophi non agnouerunt, notitiam illam esse supernaturalem in substantia, & tamen reprehenduntur, eo quod gratias non egerint; ergo agnoscebant debitum agendi gratias, etiam si notitia illa non esset supernaturalis.

56

Hieronymi verba magis sunt contra illam sententiam, cum dicat, *natura omnibus inesse Dei notitiam*: Vnde quando subdit, *multi absque fide, & Evangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua vel sanctè*; debet in eodem sensu intelligi de operibus sanctis naturalibus, cum id inferat ex notitia Dei, quæ natura ipsa omnibus inest. Quod autem addit, habere in se omnes natura ipsa Christi, & fidei semina, ideo sic, quia ipsa naturalis ratio dicitur aliqua principia, quæ multum conducunt, ut proposita postea fide Christi, cognoscatur eius sanctitas, & credibilitas præceptorum, quæ fides reuelat, in quo sensu dixit etiam Fulgentius de Incarn. & gratia, cap. 2. 1. 2. 3. & 25. *hominem naturaliter credere licet ei diuinitus donetur ut credat*, ut explicat Suarez lib. 1. de gratia cap. 8. num. 36. sicut Auctor Commentarij quod Ambrosio tribuitur, dixit, *hominem duce natura credere in Deum & Christum*.

57

Quod autem assertur ex eodem Fulgentio cap. 17. exigente & supponente pœnitentiam ante fidem, ab aduersariis etiam explicari debet, cum certum sit, non semper præsupponi debere pœnitentiam perfectam & absolutam ante fidem, sed regulariter saltem pœnitentiam oriri ex fide stricta, & tamen Fulgentius ibi dicit, neminem posse credere, nisi à Deo pœnitentiam acceperit. Quare intelligi debet de pœnitentia imperfecta, quæ aliquis dolo de infidelitate, & ab ea recedit, quæ sicut appellari solet *conuersio*, ita appellari potest pœnitentia, & recessus à priori vita, & infidelitate. Verba etiam Clementis Romani (licet libri illi Constitutionum non magnam habeant auctoritatem, nec erroribus additis ab hæreticis careant, ut notauit Bellarm. de Scripturis Ecclesiasticis in Clemente Romano) facile explicantur. Nam præterquam quod Abraham iuxta veriorum sententiam à Patre suo in vera fide, & religione educatus creditur, ut Petrius, & alij docent, dato quod ex se ad Dei cultum peruenerit, facile respondemus, potuisse ex naturali cognitione creaturarum paulatim ad notitiam creatoris venire, & postea tandem Deum orasse pro notitia veræ religionis, quam orationem supra concessimus esse actum supernaturalem, & procedere etiam ex aliqua illustratione supernaturali, & tunc à Deo ad veram fidem fuisse illuminatum; Et quidem verba Clementis explicari etiam debent ab Aduersariis, cum dicat Abraham viam veritatis ex ipsa natura facultate capeffentem, ubi non videtur agnoscere notitiam supernaturalem ante diuinam reuelationem: quod tamen ut dixi, explicari potest, vel de prima notitia remota, vel ita ut per naturæ facultatem non exclu-

dantur vires gratiæ, sed motiua reuelationis, vel alia ex parte obiecti præter illa, quæ ratio, & argumenta ex rerum natura dictabant; quæ tamen potuerunt actu supernaturali cognosci, ut Deum vtiliter oraret, pro fidei lumine obtinendo. Denique Patres, qui dicunt, creaturas viles ad hoc conditas esse, ut nos ad cultum, & dilectionem Dei earum consideratio conducat, nihil contra nos docent. Fatemur enim, notitiam eam, quæ ex creaturis haberi potest, licet naturalis sit, obligare hominem ad cultum, & dilectionem creatoris, & ideo imputari ad peccatum, quod Philosophi Deum verum non coluerint. Deinde eadem creaturarum consideratio multum adiuuat fideles, & excitat ad cultum & dilectionem Dei, ut experientia constat: sicut enim fide, quod Deus sit earum auctor, & vult earum pulchritudine, & mirabili artificio, inferimus conclusionem supernaturalem Theologicam de infinita sapientia, & perfectione Dei, quæ in creaturis splendet, quæ consideratio excitat nos magis ac magis ad creatoris reuerentiam, & dilectionem.

Tertio principaliter arguit idem Auctor dicta disp. 20. n. 60. ex illo Pauli ad Rom. 1. *Faltem gentes legis iustificabuntur.* Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia ipsarum. Vbi Paulus de obseruatione legis sufficiens ad iustificationem & salutem loquitur, cum dicit, *factores legis iustificabuntur*; & loquitur de gentibus etiam infidelibus, ut ex Patribus probat idem Suarez dicto c. 8. & confirmatur ex verbis præcedenti gloriari, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco, ubi gentilibus etiam gloria & pax promittitur. Accedit Chrysostomus hom. 37. in Matth. colum. penult. *Qui autem Christum, inquit, obierunt, atque ideo ipsum non cognouerunt, si ab idolorum cultu recesserint, ac Deum solum adorauerunt, si præterea honestè vitam gesserunt, aterna bona, & beatitudinem adipiscuntur.* Ergo habuerunt virtutes supernaturales. Idem n. 61. August. lib. 2. de serm. Domini in Monte c. 15. & Cyrillum, Alexandr. lib. 3. contra Iulianum dicentes, Deum scripsisse legem suam in cordibus gentium: hæc tamen & similia verissime dicuntur de notitia etiam naturali, quam de Deo ex creaturis accipiunt, & de honestate virtutis, & turpitudine vitij.

Ad verba Pauli respondetur, illa non eodem modo, sed variis solere intelligi. Aliqui enim volunt, verba illa, *gentes quæ legem non habent*, intelligi de gentibus ad fidem Christi conuersis, quos, & eorum fundamenta refert late Suarez dict. cap. 8. num. 16. & sequentibus. Alij intelligunt de omnibus gentibus, quæ vilo tempore fideles fuerunt, non tamen de infidelibus, & idololatriis. Ita Toletus apud Suarez 2 ibi num. 18. Alij intelligunt de gentibus solis, quæ tempore legis naturæ, & legis Moyli seruabant legem naturæ, fide tamen & gratia adiuti. Ita Salmeron apud eundem Suarez num. 19. Alij intelligunt de gentibus infidelibus & idololatriis. Ita multi, quos affert, & tandem sequitur Suarez num. 20. & 26. non tamen excludens gentes fideles. Nemo tamen horum doctorem intellexit ea verba de gentibus obseruantibus totam legem & recipientibus gratiam iustificationis abique fide stricta Dei. Admisso ergo, quod intelligantur de gentibus carentibus

carentibus lege scripta, atque etiam fide, nego quod in iis concedatur observatio legis per actus supernaturales: imò, cum dicatur, quod naturaliter, *qua legis sunt, faciunt*, posset potius ex eo argui, quod abque supernaturalibus actibus id fiat. Vt cumque id sit, non arguitur, quod ante fidem, quoties bene operantur, eliciant actus supernaturales. Nec obstant in primis verba præcedentia *factores legis iustificabuntur*: nam ut bene probat, & explicat idem Suarez n. 27. verba illa non referuntur ad gentes, sed ad Iudæos, de quibus proximè dixerat, & *quicumque in lege peccaverunt*, qui nimirum habebunt legem scriptam, per legem iudicabuntur, quod probat statim, quia non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed *factores legis iustificabuntur*: hoc est non sufficit Iudæo ad salutem habere legem, nisi eam totam observet. Quod autem sequitur. *Cum enim gentes, que legem non habent, naturaliter ea, que legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, &c.* non affert ad probandum, quod eiusmodi gentes sine fide iustificentur, facientes, quæ legis sunt, sed ad probandam partem alteram propositionis, nempe, *quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*: quia nimirum licet careant lege scripta, & sine lege non possit esse prævaricatio, habent tamen legem naturalem scriptam in cordibus, quam aliquando observant, dicant ipsa conscientia ex rationis lumine, *Qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum iudicabit Dominus occulta hominum.* Quia nimirum aliquando eiusmodi infideles observant legem ex dictamine conscientie, aliquando, & sæpius eam violant, & ideo etiam sine lege scripta peribunt propter legem naturalem scriptam in cordibus eorum. Nec etiam obstat verba illa præcedentia: *gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco*: illa enim verba intelliguntur de Græco operante bonum cum fide retributionis æternæ: sunt quippe explicatio verborum præcedentium, quibus dixerat, Deum non esse acceptorem personarum, qui reddet unicuique secundum opera eius: *his quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, id est, qui per observantiam patientem, & perseverantem totius legis, siue scriptæ, siue naturalis, querunt immortalitatem, vitam æternam.* Sicut & operanti malum ira, & indignatio. Itaque verba sequentia, *cum enim gentes, que legem non habent, &c.* non sunt ad probandum, quod gentes fide carentes iustificentur, vel consequantur vitam æternam, sed ad probandum, quod illæ etiam gentes sine lege peribunt, & incurant iram, & indignationem: quod videbatur difficile, eo quod, cum ignorantia legis non poterat esse peccatum. Et ideo id probat, quia non carent omnino lege, cum eam in conscientia habeant, & aliquando naturalis rationis ductu eam observant.

60 Denique Chrysostomus in verbis adductis non dixit, eos sine fide salvos fore, sed salvos fore, etiam si Christum non cognoverint: supponit enim observantiam totius legis non potuisse in eis esse sine fide vnius Dei. Quod expresse explicat Augustinus lib. 4. contra Iulianum c. 3. explicans, ad quid deseruiant gentibus infidelibus

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

opera illa legis, quæ iuxta prædicta verba Pauli aliquando operantur, de quibus si fide careant, ita dicit. *Aut si fidem non habent Christi, profecto nec iusti sunt, nec Deo placent, cum sine fide impossibile sit placere Deo; sed ad hoc eos in die iudicii cogitationes sua defendent, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter, quæ legis sunt, utcumque fecerunt scriptam habentes in cordibus opus legis habent, ut aliis non facerent, quod perpeti nolent.* Vides, Augustinum non appellare fidem notitiam illam legis naturalis, nec illam putare sufficientem ad salutem sine fide Christiana, sed solum ad vitanda aliqua peccata, & minuendâ penam.

Quartò arguit eadem disp. 20. num. 219. quia multi probabiliter docent, gentilem observantem legem naturæ priuatâ à Deo revelatione illuminandum: multi etiam docent, assensum propter revelationem priuatam non elici ab habitu fidei Theologicæ omnibus fidelibus communi, sed ab alto habitu peculiari: ergo probabile est, sine actu fidei strictæ ex habitu omnibus communi posse salutem obtineri. Responderetur facillè, in primis eos, qui ponunt habitus diuersos ad revelationes communes, & ad priuatas, non negare vtriusque actus esse fidem propriam, & strictam, sed quòd sint ab eodem habitu, ut faceret Sorus lib. 3. de natura, & gratia cap. 2. & notavit Coninch disp. 9. de obiecto fidei dub. 6. num. 87. Deinde ipsi facile admittent, revelationem illam etiam à Deo immediate factam pertinere ad eundem habitum fidei communem, quia obiectum reuelatum est commune omnibus fidelibus, & pertinet ad fidem Catholicam, & communem, prout admittente videtur Lorca disp. 7. de fide n. 8.

Quintò arguit ibidem, quia probabilis sententia docet, non differre virtutes infusas, & acquisitas penes diuersam honestatem, vel motiui formale; si autem potest esse illustratio, & affectio supernaturalis circa honestatem temperantiæ, v.g. circa quam versatur cognitio, & affectio naturalis, non apparet, cur nõ detur cognitio, & affectio supernaturalis circa ipsum Deum, quatenus ex parte obiecti terminat etiam cognitionem, & affectionem. Responderetur concedendam esse paritatem: nam in temperantia, v.g. & aliis virtutibus moralibus actus voluntatis naturales, & supernaturales habent idem obiectum materiale, & formale; cognitiones vero præcedentes non habent idem motiui formale: quia cognitio supernaturalis probat honestatem temperantiæ mediât, vel immediât ex revelatione, vel eam supponit; voluit quippe Deus, de facto omnia nostra merita procedere ex fide, ut vidimus: cognitio verò naturalis cognoscit honestatem vel ex terminis, vel ex aliis argumentis, & rationibus. Sic etiam dilectio Dei, religio, & aliæ virtutes, quæ versantur circa Deum, attingunt per actus voluntatis naturales, vel supernaturales idem obiectum materiale, & formale: cognitiones vero præcedentes differunt penes motiui; quia bonitas, excellentia, vel potestas Dei cognoscitur vel ex revelatione per actus supernaturales, vel ex creaturis per actus naturales.

Sextò eadem disp. 20. num. 121. affert aliquapattum loca ad probandum nomine fidei intelligi cognitionem etiam de Deo per creaturas, vel argumenta Philosophica comparatam. Primò Ambrosium in cap. 2. ad Rom. super illa verba: *gentes, que legem non habent ubi sic ait: dum natura duce credunt, opus legis ostendunt, non per litteram*

61

Obiectio 4.

62

Obiectio 5.

63

Obiectio 6.

Bb

litteram

litteram, sed per conscientiam: opus autem legis est fides. Ecce notitia illa appellatur fides, & gentes dicuntur credere natura duce. item Hieronymum in cap. 1. ad Galat. unde multi, inquit, absque fide & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte: magisque iudicio Dei obnoxij sunt, quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt. Vbi ab eis exigitur, quod credant, Clementem Alexandr. lib. 6. Stromat. fol. penult. Providentia, inquit, unicuique distribuit pro meritis ea, que conveniunt. Merito ergo Iudæis quidem lex, Grecis autem data est Philosophia usque ad adventum Christi. Hinc autem est universa, ac generalis vocatio ad peculiarem populum iustitia per eam, que est ex fide doctrinam. Item Prosperum ad capita Gallorum 8. postquam enim dixit, omnium hominum curam esse Deo, & neminem esse, quem non aut evangelice predicatio, aut legis reificatio, aut ipsa etiam natura conveniat; subiungit: sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus. Fidem autem hominum donum Dei esse faciamus, sine cuius gratia nemo currit ad gratiam. Vbi infidelitatis peccatum videtur agnoscere in iis, qui à natura conveniunt non agnoscunt, & colunt verum Deum.

64 Respondetur in primis, licet ab his Patribus pellatur latius fidei nomine, & improprie ea notitia, parum referret. Sed nec ita eam vocant. Ambrosius enim loquitur de vera, & propria fide, & gentes, quæ legem non habent, & naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligit eas, quæ ex gentilitate ad fidem converte fuerant: quare per naturam ibi sicut ex Aduersariorum confessione non intelligit vires solas naturæ, sic nec intelligit argumenta ex creaturis seclusa revelatione ad cognoscendum Deum, sed lumen rationis prout condistinguitur à lege scripta, nempe lumen illud quod homines habebant in lege naturæ, antequam daretur lex scripta, quod lumen non excludit fidem. Quod manifestè constat ex verbis Ambrosij, qui eo lumine dicit, gentes credere Trinitatis, & Incarnationis mysterium. Verba Ambrosij sunt. Gentes Christianos dicit alio loco: vobis enim dico gentibus, qui in circuncisi neque neomenias, neque sabbatum, neque esearum legem servant, & duce natura credunt in Deum, & Christum, id est, in Patrem, & filium. Hoc est enim legem servare, Deum legis agnoscere. Prima enim sapientia pars hæc est, timere Deum Patrem, ex quo sunt omnia; & Dominum Iesum Filium eius per quem sunt omnia. Ipsa ergo natura proprio iudicio creatorem suum agnoscit, non per legem, sed per rationem naturæ. Et postea subdit verba illa: quia dum natura duce credunt, opus legis ostendunt non per litteram, sed per conscientiam. Opus autem legis est fides, quam cum dictis exhibet Deo, naturali iudicio ostendit semetipsum legem sibi esse: quia quod mandat lex, ultro facit, ut credat in Christum. Vides non excludere fidem strictam, cum includat fidem in Christum, quam tamen dicit absque lege haberi ex iudicio naturæ, quia ratio ipsa dicit, credenda omnino esset, quæ taliter proponuntur. Vnde concludit: Teste interiore sua conscientia credunt, quia consensu sibi sunt convenire sibi quod credunt. Congruum enim est, creatura credere, & venerari suum conditorem.

65 Hieronymus in verbis adductis eundem sensum habet: dixerat enim, neminem nasci sine

Christo, quia habet in se semina virtutum, & rationis, per quam potest venire ad agnoscendum veritatem fidei christianæ, & credere in Christum, & ideo inexcusabilem reddi, si fidem non amplectatur. Quo etiam sensu loquitur Clemens Alexandr. qui non dixit, Philosophiam fuisse fidem, sed disposuisse ad acceptandam fidem, quando Christus appareret; sicut enim lex ad hoc disponebat Iudæos, sic Philosophia disponeret Gentiles, ut postea viderent, quam consona esset rationi naturali doctrina Christi. Quem sensum in illis verbis agnouerat ipse Ripalda eadem diff. 20. n. 8. dicit enim ostendi à Clemente, Philosophiam & rerum naturalium notitiam à Deo ante Christi adventum prouissam, ut Deus opportunam in salutem vocationem infunderet. Nimirum postea, quado fides proponeretur. Denique idem est sensus S. Prosperi, qui ideo peccatum infidelitatis imputari dicit, quia vel ex predicatione, vel ex lege notitia sufficiens fidei datur, vel certe natura ipsa dicit, quærendam esse religionem veram, quæ verum Dei cultum doceat, cui debito naturali infideles non satisfaciunt.

Septimò tamen idem Auctor addit alia loca ad hoc ipsum probandum, quod fidei novitas comparatur notitiæ illi, quæ, seclusa revelatione, sumitur ex ipsis creaturis. diff. 64. num. 3. & sequentibus & in primis ponderat verba Christi Matth. 6. Si ergo fructum agri, quod hodie est, & cras in cibum mittitur, Deus sic vestit, quam magis vos modica fidei? Vbi fides appellatur certitudo providentiæ diuinæ comparata ex argumento creaturarum irrationalium, cum dicit defectum esse fidei, in eo, qui tali argumento non mouetur; item ex Paulo ad Rom. 10. vbi postquam dixit, fidem ex auditu concipere fides ex auditu, auditum autem per verbum Dei, probat tamen, neminem excusari, eo quod non audierit, ad quod affert verba illa ex psal. 18. num. 42. non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Quæ psalmi verba de cælis, & creaturis irrationalibus intelliguntur à Patribus, de quibus David præmittit, Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Quare Chrysostomus in eum locum Pauli dicit: non simpliciter auditum dixit, quod huiusmodi verba audire oporteat, & credere, sed sublimius est hoc auditus: est enim auditus per verbum Dei. Deus si quidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti, equali credere, & obedire oportet. Denique idem Paulus ad 1. 14. de Deo dixit: non sine testimoniis semetipsum reliquit beneficiis de cælo, aliis pluvias, & tempora fructifera, implevit cibo, & latius corda nostra. Vbi ergo cæli testimonium Dei datur, fides exigitur propter eorum testimonificationem.

Sed neque hæc firma sunt. Nam Christus in primis illis verbis, quanto magis vos modica fidei? non de fide intellectu, sed de confidentia, seu fiducia loquebatur, ut cum aliis notavit Salmeron in eum locum. Sed neque si de fide intellectu loqueretur, probaret illam sine revelatione poni: nam certitudo providentiæ diuinæ erga Apostolos non debebat gigni ex sola confidentia fidei, sed simul ex fide, quæ credebant Deum magis curare de hominibus, & de servis suis, quam de feno agri, ex cuius fidei imbecillitate vacillare poterat certitudo de diuina providentia erga ipsos, quare mentis ex effectu exprobrari eis poterat fidei defectus.

68

Ad verba Pauli ad Rom. 10. communis interpretatio est, Apostolum ibi ad litteram non de calis, sed de Apostolis loqui, quorum verba exierunt in omnes terræ fines: & licet aliqui velint antea de calis dicta fuisse in Psalmo ad litteram, & Paulum ea attulisse in sensu allegorico: sed tamen Salmeron in illum Pauli locum latè & doctè probat ex Patribus, & rationibus, in Psalmo etiā sensum litteralem fuisse de Apostolis, & non de calis, de quibus non nisi per tropum poterant verificari: quare ibi prædicatoris opera exigitur, qui à Deo mittatur, & loquatur. Chrysostomus autem non dicit, quod ibi per *auditum* intelligatur visio creaturarum quarumcunque, quæ manifestant virtutem Dei, sed loquitur de solis prædicatoribus, qui tamen ostendebant simul signa, & miracula, quæ non audiebantur, sed videbantur, & ideo dicit, non esse sermonem de simplici auditu, sed de auditu verbi Dei, qui auditus excellentior, & sublimior est. Verba Chrysostomi ex versione Volfangi Musculi hæc sunt: *Non enim simpliciter*, inquit, *audendum esse dixi, neque quod humana verba audire oporteat, & credere, sed sublimis est hic auditus, de quo loquor: est enim auditus per verbum Dei. Neque enim, quæ sua essent sed quæ à Deo didicerunt, annuntiarunt, hoc, scilicet, excellentius est signum; Deo siquidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti, aequè credere, & obedire oportet, quandoquidem & opera illius, & mirabilia ex verbis illius sunt. Denique quod Paulus Act. 14. dixit, Deum dantem pluuiam, & fructus non sine testimonio se reliquisse, non probat noticiam Dei ex eiusmodi effectibus comparatam esse propriè fidem, sed non esse sine argumento, aut probatione; quæ non magis propriè est fides, quàm sit propriè testificatio, in qua fundatur, cum certum sit, pluuiam & fructus non nisi per tropum, & figuram testificari, aut loqui.*

69
Obiectio 8.

Octauo affert ad idem probandum dicta disp. 63. num. 9. exemplum Cornelij Centurionis, qui antequam fides ei Petri ministerio proponeretur, faciebat opera meritoria, ut constat ex cap. 10. Act. ubi ei ab Angelo dictum est, *Orationes tuas, & elemosynas tuas ascenderunt in conspectu Dei.* Ad hoc tamen iam suprà diximus, Cornelium ante aduentum Petri fidem strictam vnius Dei habuisse, sicut & habuit Iob, & alij, non quidem noticiam Dei ex sola ratione Philosophica, sed ex scripturis, vel traditione, quam certè Cornelius inter iudæos diu degens ignorare non poterat: accepit autem postea à Petro fidem Christi, quam nondum habebat.

70

Virget tamen ex Augustino lib. 1. ad Simplic. quest. 2. prope initium, ubi de Cornelio dicit: *ante vero Cornelius non credebatur Deo, cum elemosynis & orationibus dignum se præberet, cui Angelus mitteretur? Sed nullo modo ista operaretur, nisi antea credidisset. Nullo autem modo credidisset, nisi vel secretis per visum mentis, aut spiritus admonitionibus vocaretur.* Sed in his Augustinus nullo modo reducit fidem illam Cornelij ad noticiam ex creaturis, sed potiùs recurrit ad visiones vel admonitiones internas: quod quidem fieri potuit, licet posset etiam sufficere notitia ex scripturis, vel traditione comparata, ut diximus.

71

Affert etiam ad hoc ipsum num. 10. Hieronymum in cap. 3. ad Galatas, ubi de eodem Cornelio dicit: *Si autem à contrario dicitur, ergo sine auditione fidei accipi spiritum potest. Nos respondimus, accepisse quidem eum spiritum; sed ex Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ.*

auditu fidei, & naturali lege, qua loquitur in cordibus nostris, bona quæque facienda, & mala vitanda, per quam dudum Abraham, & Moyses, & ceteros sanctos iustificatos retulimus. Sed in his Hieronymus solum excludit legem scriptam, ut constat ex verbis proximè antecedentibus, non verò excludit reuelationem, quam includebat etiam lex naturalis, id est lex, quam Sancti observabant in statu legis naturæ ante legem Iudæicam, quos tamen certum est habuisse fidem strictam: unde affert exemplum Moyse, qui certè antequam legem acciperet, fidem strictam habebat cum esset in populo fidei, in quo Dei cultus cum vera religione obleruabatur.

72
Obiectio 9.

Nono ibidem n. 12. arguit ab exemplo charitatis, quæ quidem apud Patres aliquando strictè accipitur pro dilectione Dei ex motiuo bonitatis diuinæ; aliquando latè pro quacunque voluntate pia, & honesta in quo sensu usurpari saepe ab August. *charitatis* nomen, docet P. Vasquez in 1. 2. disp. 192. Cur ergo similiter non possumus dicere, *fidei* nomen apud Patres aliquando strictè usurpari, aliquando latè pro qualibet notitia Dei, vel honestatis, quæ conducat ad salutem, & in hoc sensu exigi fidem necessariò ad salutem, vel ad quodlibet opus meritorium? Respondeo in primis maius fuisse fundamentum in nomine *charitatis* quàm in nomine *fidei* ad illam duplicem usurpationem. Nam *fides* est virtus, cuius opus interiùs consummatur, quare videtur semper importare motiuum formale proprium, à quo actus internus accipit suam essentiam, & denominationem; *charitas* autem, seu *dilectio* est amor: amare verò est velle bonum alicui, quod quidem non consummatur interiùs, seu transit ad ponendum exterius bonum volitum: quare, licet non beneficias Petro, quia ipse bonus est, sed propter motiuum misericordiæ, vel obedientiæ, aut iustitiæ, diceris diligere Petrum; & eodem modo qui facit quæ Deo placent, dicitur diligere aliquo modo Deum, licet non faciat ex motiuo formali placendi Deo: quia re vera ponit exterius totum obiectum dilectionis Dei. Deinde, etiam si nomen *fidei* capax esset illius extensionis; non tamen possumus ita Concilia, vel Patres interpretari, quia eam fidem exigunt, cuius proprietates non possint competere notitiæ ex creaturis, vel argumentis Philosophicis depromptæ, ut vidimus sect. 1. & 2. nimirum quod sit libera; quod sit de remuneratione æterna, & supernaturali, quæ ex naturalibus argumentis probati certò non possent; item quod non sit per ratiocinationem, & argumenta humana, quod per illam credamus Deo, quod quidem fieri non potest, nisi nitatur auctoritate diuina, ut motiuo formali. Denique, quod sit talis notitia, qualis de facto non intercedit, quoties homo aliquid boni, & honesti operatur, quæ omnia, adductis Patrum testimoniis probauimus loc. cit.

73
Obiectio 10.

Decimò arguit ibidem n. 15. ab exemplo actus piæ affectionis, qui sit ante fidem strictam; & tamen est supernaturalis, sicut, & desiderium etiam fidei, ergo ante fidem possunt fieri actus supernaturales. Ad hoc tamen iam supra diximus, & ostendimus differentiam voluntatis credendi, & aliorum actuum, qui fidem concernunt ab actibus aliarum virtutum, quæ ad fidem nullo modo pertinent.

Vndecimò ibidem num. 16. congerit alia Patrum loca ad probandum verum meritum ante fidem.

Bb 2

dem. In primis ex Clemente Rom. lib. 1. recognoscitur. in principio, ubi de se ante fidem susceptam sic ait: *inerat mihi comes optima, quæ me quiescere non sinebat, immortalitatis cupido. Vt enim post rerum exitus docuit, & gratia omnipotentis ostendit, ea me animi intensio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem vere lucis adduxit.* Sed in primis ibi non dicit, illud desiderium fuisse meritum, sed solum fuisse causam, quod de causalitate physica posset intelligi. Deinde iam nos concessimus, desideria fidei, & salutis inveniendæ esse supernaturalia. Addit ex eodem Clemente 1.4. *recognoscitur.* Petrum dicentem de gentibus, quibus nondum erat prædicatum euangelium, *occulta Dei virtute, quem debeant diligere, prius etiam quam doceantur, agnoscunt.* Videtis enim eos quasi bonos servos desiderare eum, quem sibi sperant aduentum sui Domini nuntiare. Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem eius faciendi ex Deo habent; & hoc est initium doni Dei, quod gentibus datur, ut possit per hoc doctrinam recipere veritatis. Hæc tamen verba potius nostram sententiam ostendunt, nempe primum actum supernaturalē in iis esse desiderium illud audiendi verbi Dei, quod dicit esse initium doni Dei, quod gentibus datur. Alij ergo actus virtutum præcedentes non sunt supernaturales; alioquin illi, & non hoc desiderium, essent initium doni Dei.

74

Rursus affert Nazianzenum orat. 19. in laudem Patentis sui mortui colum. 4. ubi Patris iustitiam commendat, ut quamvis in magnis Reipublice muneribus, administrationibusque versatus ne cernitio quidem facultates suas auxerit. & statim subdit. *Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmij loco retulit.* & eodem sensu ante præmiserat: *Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet a communi corpore flagitiose vita ratio separat; sic contra permulti exteriorum a nobis stant, quicunque nimirum fidem moribus antehuerunt, ac solo christiano nomine carent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, ramus quidem alienus, cæterum morum honestate ad nos propendens.* Ad hæc verba duplex potest esse responsio: prima quod pater Gregorij, licet circa aliqua erraret, fidem tamen habebat vnius Dei & remuneratoris. Ita intelligit Nazianzenum eius fidelis interpretes Elias Cretensis, qui eo in loco notat, non fuisse Gregorij patrem. *omnino sine fide, etiam si minime perfecta.* Quoniam enim veterem legem suscipiebat, etiam si non omni ex parte, fieri aliter non poterat, quin ipse de iudicio, ac retributione aliquid sciret: quorum metu ad bonorum operum studium, ut plurimum incitatur. Nā cum opera citra fidem mortua sint, & contra: quoniam modo, nisi sermonem ita constituamus, magnum hoc virum (nempe Gregorium) istud dicere existimabimus, quod cum nobis orthodoxis etiam ante fidem mores vendicabant? *Quæ autem deinceps sequuntur, idem probant.* Hæc Elias, qui ideo dicit, fidem in illo antea fuisse Dei remuneratoris, quia ex verbis proximè præcedentibus Gregorij constat, cum amplexum fuisse magnam ex parte legem Iudæorum, & vnum solum Deum adorasse: quare potuit ex desiderio querendæ salutis bona illa facere, atque ideo cum merito congruo, ut supra concessimus. Secunda explicatio esse potest, quam aliter eiusdem Nazianzeni Scholastes ibidem tradit. Nimirum fidem appellari præmij non proprie, sed quia

opera illa bona disposuerunt, scilicet indirectè, pro ut opera etiam naturalia possunt disponere. *Hæc verba, inquit, pro his rebus fidem præmij loco retulit; non ita intelligenda sunt, quasi quipiam viliis moralium virtutum officiis fidem mereri possit; fides enim Dei donum est non operum merces, sed quia bona opera hominem ad suscipiendam fidem preparant.* Hæc ille, qui cum excludat meritum, debet necessariò loqui de præparatione indirecta. Mihi magis placet prior Elias Cretensis responsio, in quo obiter obiter quoque studio conetur liberare Nazianzenum ab ea sententia, quod opera bona ante fidem facta potuerint mereri ipsam fidem, quam dicit a viro tanto alienam esse debere.

Affert deinde numer. 17. Augustinum lib. 1. Confess. cap. 6. dicentem: *Calum, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles.* Sed certè Augustinus ibi nihil aliud probat, nisi obligationem amandi Deum, quæ ex cognitione naturali creaturarum oritur, quam non negamus, & quam ipsi etiam Adversarij fidentur, quamvis Deus, ut poterat, non concocinaret auxilio supernaturali ad amorem supernaturalem: adhuc enim cælum, & terra intimant nobis amorem sui Creatoris. Viget tamen et eod. Augustino, ut probet, ibi esse sermonem de dilectione supernaturali: subdit enim Augustinus: *Alitius autem tu misereberis, cui miserum fueris, & misericordiam prestabis, cui misericordiam feceris, alioquin Calum & terra furdas loquerentur laudes tuas.* Nimirum, quia ut fiat actus supernaturalis, Dens miscet providentiam supernaturalem, sine qua fieret solum actus naturalis. Sed certè hæc explicatio longè abest à mente Augustini, qui eam misericordiam Dei exigit, sine qua cælum & terra furdas loquerentur; ergo sine qua non solum actus supernaturalis, sed neque naturalis amor fieret: si enim amor naturalis fieret, non possent dici furdas loqui, sed audientibus, & consensum præstantibus. Per auxilium ergo alius, & misericordiam Dei specialem intelligit Augustinus cogitationem efficacem, quam nos dicimus non dari de facto ad dilectionem Dei, nisi oriatur ex fide: fideles enim soli ex consideratione cæli, & terræ mouentur efficaciter ad diligendum Deum super omnia: quippe qui credentes firmissimè Deum esse harum creaturarum Conditozem, earum voces audiunt, cooperante fide, sine qua furdas loquuntur.

Ad idem affert Prosperum lib. 2. de vocatione gentium cap. 5. ubi ita loquitur. *Quis ambigit eos, qui de quibuscunque nationibus quibuscunque temporibus, Deo placere potuerunt, spiritum gratiæ fuisse directos, quæ etsi parcius antea, atque occultior fuerit, nullis tamen saculis se negavit, virtute vna, quantitate diuersa, opere multiformi, &c. &c. Denique, si ad ipsa mundi exordia recurramus, inueniemus, omnium Sanctorum, qui diluvium præcesserunt, Dei spiritum fuisse rectorem. Propter quod & filij Dei nominati sunt. Gen. 6. quoniam, ut ait Apostolus, quicunque spiritum Dei agunt, isti sunt filij Dei.* Hæc tamen loca frustra ad hoc afferuntur, nam si quid probarent, deberent probare, nullum fuisse iustum aut sanctum in ista legis naturæ, qui fidem strictam haberet, de omnibus enim iis generaliter Prosper loquitur: quod tamen nemo tutò dicere audeat. Regi ergo, vel agi spiritu Dei, vel spiritu gratiæ non est habere solum.

solum notitiam Dei ex creaturis, & non ex revelatione, vel doctrina Ecclesiae, sed habere illam debito modo, nempe vel per revelationem internam, vel per traditionem, & doctrinam ex fide parentum, vel maiorum derivata, sine lege tamen scripta, vel Scripturis sacris, quae eo tempore non erant. Afferit denique ibi Fulgentium, & Clementem Romanum, quorum verba iam *supra* explicuimus.

77 *Obiectio 12.* Duodecimò arguit *num. 18.* quia ut fiant actus supernaturales virtutum moralium, sufficit cognitio proponens honestatem obiecti: haec autem cognitio non potest plerumque esse à fide, quia Deus non revelavit honestatem obiectivam circa omnes virtutes in particulari, & quia homo sepe ignorat talem revelationem, vel non recordatur illius, sed attendit ad bonum misericordiae, v. g. vel temperantiae, quod sibi à Prædicatore commendatur, & operatur circa materiam earum virtutum: quis autem excludit minime haec omnia opera bona à ratione? Respondetur, fideles regulariter in suis operibus bonis consulere potissimum regulam fidei, et doctrinam Ecclesiae, ut potest firmissimam omnium regulam: vix autem reperitur virtus vlla, cuius honestas in Scriptura sacra non commendetur, ut discurrenti patebit. Adde, in virtutibus, quae respiciunt aliquo modo Deum, ut sunt religio, obedientia, poenitentia & similes, non esse difficultatem, quomodo pendeant à fide ostendente excellentiam, dominium, & alias perfectiones Dei propter quas honestum est colere, obedire, poenitere, &c. in aliis etiam virtutibus fideles plerumque attendunt, quod vel earum opera Deo placent, vel ab eo consuluntur, vel certe conducunt ad Deum, seu beatitudinem consequendam, quae vltima consideratio nunquam, aut ferè nunquam deficit in Christiano honestè operante: difficillimum enim est, quod amans, & desiderans aliquem finem eligat medium aliquod, quod scit vtile esse ad illum finem, & non moveatur saltem partialiter ab eo fine. Cum ergo honestas, & probitas morum habeat tantam, & adeo manifestam connexionem cum negotio salutis spiritualis, impossibile ferè est, ut quoties de honestate eligenda agitur, non occurrat statim utilitas eius ad salutem, & moveat saltem partialiter ad eam electionem honestam.

78 *Obiectio 13.* Decimotertiò arguit *n. 23.* ex Prospero lib. 1. de vocatione gentium, cap. 4. qui de sapientibus, qui Deum ex creaturis cognoverunt, nec Deo gratias egerunt, sed in se ipsis gloriari sunt, subdit: *Evanuerunt in cogitationibus suis, & quod illuminante Dei gratia innoverunt, obcecante superbia perdididerunt relapsi à superna luce ad tenebras suas.* Vbi notitiam illam Dei ex gratiae illuminatione esse dicit, & supernam lucem appellat, quae omnia significant aliquid supernaturale. Respondetur, in primis eas voces non semper significare lumen supernaturale in substantia: nam illuminationes etiam naturales ad vitandum peccatum concedimus esse ex gratia per Christum, ut suppono ex tract. de gratia, atque ideo verè sunt ex illuminante Dei gratia, & cum dentur à Deo in ordine ad finem supernaturalem, possunt dici *superna lux.* Deinde concedo, lumen illud datum Philosophis, quando deseruire poterat ad desiderandam, & querendam veram religionem, & fidem, potuisse esse supernaturale in substantia, quia affectus etiam ille fuisset super-

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

naturalis: non tamen deseruiret proximè ad diligendum Deum super omnia ante fidem propter suam debilitatem, & quia sine fide impossibile est placere Deo prout placeret, qui dilectione supernaturali eum diligeret.

Decimoquartò arguit *ibid. n. 24.* quia cognitiones Theologicae sunt supernaturales in multorum sententia, ergo perfectiones divinae possunt cognosci per actum supernaturalem, qui non pertineat ad fidem strictam. Ad hoc iam dictum est *supra*, actus Theologicos esse supernaturales, quia supponunt fidem, & eliciuntur partialiter ab habitu fidei, atque adeo voluntas bona ex illis procedens poterit etiam esse supernaturalis.

Decimoquintò arguit *ibidem*, quia incredibile est, rusticos fideles, & alios pios homines, qui ex meditatione creaturarum accenduntur in ardentissimum amorem Dei propositi, ut creatoris, sapientis, benefactoris, &c. absque vlla memoria revelationis, non elicere actum vtilem ad salutem. Respondetur ex dictis, actus illos amoris esse supernaturales, sed non fieri fide non cooperante & dictante, Deum esse auctorem illarum creaturarum, cum infideles nunquam in eiusmodi actus dilectionis Dei super omnia accendi videamus.

Decimosexto arguit *ibidem*, quia multi dicunt, non posse simul stare actum fidei cum cognitione scientifica: quid ergo dicemus de homine fidei habente actum scientificum circa bonitatem infinitam Dei, & eum ardentissimè amante? illane dilectio erit inutilis ad salutem? Respondetur, ideo nos sententiam illam superius reliquisse, sed ea data, homo non diligeret Deum super omnia stante illa cognitione evidenti, quia cognitio scientifica sola sine fide debilis est, & inefficax ad talem amorem, ut experientia testatur in iis omnibus, qui fide carent.

Decimoseptimò arguit *ibidem* ex S. Thoma 2. 2. quæst. 171. art. 2. ad 3. dicente, *diligere Deum, & cognoscere ipsum in speculo creaturarum esse supernaturale quoad modum*: ubi S. Thomas non negat eos actus esse intrinsecè supernaturales, ut eius interpretes communiter notant, sed significat, eos non habere supernaturalitatem ex ratione generica, sed ex ratione tantum specifica: igitur supponit, cognitionem Dei in speculo creaturarum, quæ non sit ex testimonio Dei, adhuc esse supernaturalem. Respondetur, omnes interpretes supponere pro comperto, quod S. Thomas ibi loquatur de actu fidei, & de dilectione Dei, quæ à fide oritur, ut supponit Suar. lib. 2. de Gratia, cap. 5. *num. 4.* & alij omnes, qui illum locum opponunt contra communem doctrinam de supernaturalitate actus fidei quoad substantiam, & omnes illum explicant, concedentes tamen esse ibi sermonem de vero, & stricto actu fidei. Dicimus autem per actum fidei cognoscere Deum in speculo creaturarum, non quia habeat creaturas pro medio, aut motivo assentiendi, sed quia per fidem non videmus Deum in se, sicut videtur in patria, sed cognoscimus eum per speciem creaturarum, & ad similitudinem rei creatæ, & ideo dicitur à S. Thoma supernaturalis solum quoad modum, quia potest esse etiam ex genere suo cognitio illa naturalis, cum possimus habere actus etiam naturales tendentes in Deum per speculum, hoc est, per species rerum creaturarum, sicut tendit fides.

Decimo octavo arguit *ibidem* ex Concilio Moguntino

Bb 3

79 *Obiectio 14.*

80 *Obiectio 15.*

81 *Obiectio 16.*

82 *Obiectio 17.*

83 *Obiectio 18.*

guntino cap. 7. de iustificatione dicente, *Prauenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in predicatione Verbi ad conversionem hominis operari.* Ergo seclusa etiam predicatione Verbi diuini, quæ ad fidem strictam necessaria est, potest esse gratia praueniens ad conversionem. Respondetur, esse quidem alia media præter predicationem, nempe lectionem librorum piorum, illuminationem internam, & alia similia. Omitto alia argumenta leuiora, quæ ex dictis facile solui possunt: hæc sufficiat breuiter tetigisse, ut mentem meam circa hoc placitum manifestarem. Nam licet olim probabile existimauerim, dari concursum supernaturalem Dei, quoties occurrit occasio actus honesti, etiam si non ex fide proponeretur, nunquam tamen dixi, posse absque propria fide, & stricta hominem adultum iustificari, & postea etiam magis attentè considerata Conciliorum, & Patrum mente, concursum illum ita vniuersalem supernaturalem ad omnes virtutes morales, deficiente etiam fidei propositione, negaui.

SECTIO IV.

Vtrum semper fuerit, vel nunc sit necessaria necessitate medijs fides explicita, Trinitatis, & Christi.

82 *Fides explicita quam dicatur.* De hoc latè, & optimè Suarez in *presenti disput. 1. 2. sect. 4.* Supponendum autem est, fidem explicitam appellari, quæ sufficit ad reddendam rationem de tali obiecto in particulari, v.g. de incarnatione, aut Christo. Implicita verò ad id non sufficit, qualis est fides, quæ rusticus credit, & tenet omnia quæ credit Romana Ecclesia; ex cuius fidei non poterit respondere, an credat, iustificationem fieri per formam inhaerentem, & alia eiusmodi. Quare de fide implicita horum mysteriorum non est quæstio: ad minus enim omnes, & singuli fideles credebant, vera esse omnia, quæ Deus reuelasset, in quibus continebatur aduentus Christi, quem Deus iam aliquibus reuelauerat; alioquin non potuisset esse quæstio de necessitate fidei de hoc mysterio, si nulla præcessisset reuelatio, cum nunc nulla potuisset esse fides illius.

83 *Fides explicita plures gradus.* Rursus fides explicita Incarnationis diuiditur bene à Suarez *dicta sect. 3. num. 16.* in plures gradus magis, & minus expliciti. Primus gradus est, quando Deus creditur, ut iustificator, & saluator hominum per media ab eo disposita, non cogitando de medijs in particulari, quorum vnum est Incarnatio. Secundus gradus est, quando creditur aliquis redemptor, & mediator inter Deum, & homines ad illos saluandos, non cognoscendo modum redemptionis, nec an mediator ille sit Deus. Tertius gradus est, quando crederetur etiā diuinitas Redemptoris, ignorato modo redemptionis. Quartus denique gradus est, quando creditur explicitè diuinitas, & humanitas Christi, & modus, quo per passionem, mortem, & resurrectionem consummanda esset redemptio nostra.

84 *An in iis qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate medijs.* Hoc supposito, quaeritur in primis, an in iis, qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate medijs. Affirmant aliqui, Corduba in suo *questionario lib. 2. qu. 5. ad 3. Lorca disp. 21. num. 4.* licet postea *num. 11.* vi-

deatur ab ea sententia discedere; idem tenet P. Coninch *disp. 14. dub. 9. num. 147.* qui tamen loquuntur de fide explicita mediatoris secundo modo explicita. Aliqui volunt, hoc non intelligi de iis, qui fuerunt in statu legis naturæ, sed de iis, qui legem scriptam acceperunt, ita Aragonius in *presenti quest. 2. art. 5. conclus. 4. & 5.* quem sequitur granado *controuers. 1. tract. 10. disp. 2. sect. 2. num. 11.* & fauet Alensis 3. *part. quest. 69. memb. 3. art. 1. ad 2.* & denique de vtriusque hominibus probabilem putat talem necessitatem Suarez *dicta sect. 3. num. 17.*

Contraria communis, & verior sententia est negans pro eo tempore talem necessitatem illius fidei explicitæ ut medijs, quam ut certè supponit Valentia in *presenti quest. 2. puncto 4. propositio. 1.* eandem tenet Suarez *ubi supra num. 17.* Tertianus *disp. 27. dub. 3.* Thomas Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 2. num. 7.* Hurtado *disp. 44. sect. 1. §. 1.* & sumitur ex S. Thoma *quest. 2. art. 7.* & clarior in 3. *disp. 25. quest. 2. art. 2. questioncula 2.* & aliis, quos affert Suarez *n. 14.*

Probatum primò ex illo Pauli ad Galat. 3. *Atrequam veniret fides, sub lege custodiebatur conclusi, in eam fidem, quæ reuelanda erat.* vbi statum legis antiquæ videtur appellare implicitum, & obsecrum respectu posterioris fidei explicitæ; licet hæc verba alium possint habere sensum, ut postea videbimus. Probari etiam potest ex Chrysostomo *homil. 37. in Math.* vbi ait, multos gentiles saluos fuisse sine fide explicita Christi, idem docet Clemens Alexand. *lib. 5. & 6. Stromatum.* Euseb. 7. *preparationis cap. 3.* Irenæus *lib. 2. contra hæreses.* Hugo de S. Victore *lib. 1. de sacramentis parte 10. cap. 6.* Bernardus *epist. 77.* & alij apud eundem Suarez. Ratione probatur, quia fides explicita Christi, neque ex natura rei, neque ex decreto Dei erat necessaria ad iustificationem, non quidem ex natura rei, ut patet; nam sufficit cognitio vnius Dei remuneratoris supernaturalis ad excitandum actum dilectionis, & contritionis, neque Paulus aliud exigit ad Heb. 11. in illis verbis: *Accedentes ad Deum oportet credere, &c.* Sed neque ex decreto Dei, cum neque ex Scriptura, neque ex Concilio constet, ergo cum alijs de cognitio illa explicita Christi difficilis esset, non est cur ab omnibus exigeretur necessitate medijs. Quod si aliqua sunt testimonia, quæ oppositum videantur insinuare, facile explicitor de fide implicita, vel de fide Christi, non ut obiecti, sed ut causæ meritorie, propter quæ scilicet dabo- tur fides, & iusticia, vel de necessitate præcepti, ut postea dicemus difficultate sequenti, ex cuius decisione amplius constabit à fortiori hæc conclusio.

Confirmari potest ex Tridentino *sess. 6. c. 1.* dicente, ante aduentum Christi mysterium illud fuisse à Deo aliquibus Patribus declaratum, ac promissum, vbi significatur, non fuisse omnibus generaliter manifestum, atque adeo fidem illam explicitam non fuisse omnibus necessariam, quia media omnibus necessaria, omnibus communicantur. Quo argumento vitur Suarez *n. 15.* non est tamen satis efficax: quia licet non omnibus, sed aliquibus fuerit immediate reuelatū, per illos tamen tanquam per Principes, & capita fides illa proponi potuit alijs omnibus, & loquendo de necessitate præcepti, difficile est, quod posteri saltem Abrahæ, quibus circuncisio imposita fuit tanquam signum & protestatio Messie venturi, non habuerint obligationem credendi, & profitendi aduentum

aduentum futurum Messiae toties à Deo illis propositi, & prænuntiati. Similiter nec videtur efficax argumentum, quod affert ibidem Suarez ex eo, quod antiqui non habebant noticiam, vel fidem explicitam peccati originalis, in cuius remedium Christus venturus erat. Nam, quidquid sit, an cognouerint explicitè peccatum originale, certum tamen est, eos de facto credidisse communiter Messiam venturum, imò & hodie falsò id credunt Iudaei: potuit ergo exigì vna fides explicita sine alia.

87

Obiici solent aliqua loca Augustini, qui videtur necessitatem talis fidei explicitae posuisse in omni statu. De iis tamen dicendum est difficultate sequenti. Difficilius obiici posset Nazianzenus oratione 20. de sanctis Machabæis ubi generaliter dicit: *Quin etiam mystica quadam & occulta ratio mihi quidem, atque omnibus Dei amatoribus valde probabilis est, neminem eorum, qui ante Christi aduentum martyrio consummati sunt, id sine fide in Christum consequi potuisse.* Quæ verba Hurtado ubi supra §. 2. explicat de fide implicita in Christum. Sed Nazianzeni verbis sine violentia applicari hæc explicatio non potest. Præmiserat enim ab aliquibus Machabæos non ita honorari, eo quod Christum præcesserint. Ad quod respondet, imò ideo magis esse honorandos. *Qui enim ante Christi supplicia martyrium subierunt, quid tandem erant futuri, si post Christi tempora vexati fuissent, eiusque mortem nostræ salutis causa suscepim ad imitandum propositam habuissent; Nam qui nullo huiusmodi exemplo ob oculos posito, tanta virtutis laude floruerunt, cui dubium esse potest, quin iidem tale exemplar intuentes, multo generosius, fortiusque se se periculis obiecturi fuerint.* Postea verò addit, non passos fuisse absque Christi recordatione, scilicet explicita, nam implicita illa, qua credebatur Deum esse iustificatorem per aliqua media sibi ignota, impertinens esset ad propositum, quod manifestius patet ex verbis sequentibus: si enim de fide illa solum implicita loqueretur, non debuisset dicere, id sibi probabile esse; nec illam esse mysticam, & occultam rationem; imò aperta, manifesta, & certa omnino ratio esset, de qua nemo vnquam dubitasset, omnes iustos fideles, & martyres antiquos, fidem implicitam Christi habuisse, cum omnes crederent in communem, vera esse quæcunque Deus reuelasset, & Deum etiam iustificatorem, & saluatorem hominum esse per media ipsi cognita: non ergo agebat Nazianzenus de fide illa solum implicita in Christum, sed de alia magis explicita, quæ probabile putat fuisse de facto in omnibus martyribus antiquis: non enim loquitur de omnibus fidelibus, sed de aliquibus eximiiis, quales in primis fuerunt martyres, qui olim non multi fuerunt. Quam fidem explicitam Christi non dicit fuisse illis necessariam necessitate medij: nam licet in versione supra relata dicat, *neminem martyrum id sine fide in Christum consequi potuisse:* in versione tamen Billij solum dicit, non esse de facto consequutum; & reddit rationem, quia mentibus puris, hoc est, puritate cordis spirituali nitentibus, Deus eiusmodi noticiam communicare solebat. Verba ipsius ex translatione Iacobi Billij hæc sunt. *Ac simul arcanæ hæc doctrina est, nec mysterio vacans, mihi quidem, piisque omnibus viris admodum probabilis: neminem videlicet eorum, qui ante Christum natum martyrio perfuncti sunt, id citra Christi*

fidem esse consequutum. Quamquam enim verbum suo postea tempore libere promulgatum est: puris tamen animis etiam ante innotuit: quemadmodum ex multis, qui ante ipsius natiuitatem honoribus effecti sunt, liquido perspicitur potest. Ex quibus verbis argumentum potius delumi potest pro nostra sententia: si enim solis puris animis ea notitia explicita Christi communicabatur, non ergo erat necessaria necessitate medij ad salutem; alioquin omnibus fidelibus debuisset communicari, non solum puris, sed etiam iustis mindis puris, atque etiam peccatoribus.

Secunda ergo difficultas est, vtrum saltem in statu legis gratia requiratur de necessitate medij fides explicita Christi. Prima sententia docet, requiri fidem explicitam Christi, non quidem ad primam iustificationem, sed ad gloriæ consequutionem. Ita Canus in relect. de Sacrament. in genere parte secunda conclusionem 3. Ioan. de Bononia tract. de predestinatione in responsione ad obiectiones. Ledesma, Castro, Bañes, & Aragon, quos refert Suarez ubi supra sect. 4. num. 9. fundatur autem hæc sententia potissimum in eo quod Cornelius act. 10. cum esset iustus, necesse habuit instrui à Petro de fide Christi, ut saluus fieret, ergo ideo, quia illa fides necessaria erat ad gloriæ consequutionem; deinde, quia hoc pacto videntur solui difficultates ytriusque extremi: si enim dicas fidem explicitam Christi esse necessariam ad primam iustificationem, difficile videtur, quomodo homo credens in Deum, & inuincibiliter ignorans mysterium Christi, non possit conteri ex Dei dilectione ad iustificationem; si verò dicas, fidem Christi non esse necessariam, obstant plura Scripturæ, & Patrum testimonia, quæ videntur per hanc sententiam conciliari.

88

An saltem in statu legis gratia requiratur necessitate medij fides explicita Christi. Prima sententia.

Cæterum hæc sententia communiter reicitur, & merito, nam in primis testimonia scripturæ si quid probant, probant etiam de prima iustificatione, ut ex eorum verbis, quæ postea proponemus, manifestè constabit: non enim loquuntur de gloria, sed de iustitia, & remissione peccatorum. Deinde, quia gratia affert secum semper ius ad gloriæ, ergo ea solum ad gloriæ requiruntur, quæ requiruntur, ad primam gratiam; ideo in scriptura solum requiritur ad gloriæ carentia peccati, Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata.* 2. ad Timoth. 2. *non coronabitur, nisi, qui legitime certauerit.* Denique Augustinus sæpe arguit contra Pelagium asserentem paruulos non baptizatos carere omni peccato, & tamen excludi à Regno Dei; ergo si iustificatus sine fide explicita Christi caret omni peccato, non est cur non possit assequi regnum; præsertim cum possit contingere hominem statim post primam iustificationem mori antequam habeat fidem explicitam Christi. Addit Suarez n. 16. posse cathecumenum esse sufficienter instructum circa alios articulos, & petiisse baptismum, & incidere mortis articulum cum carentia vsus rationis: quo casu nemo dicit non esse baptizandum. si autem baptizetur, & moriatur, saluabitur vti que cum doluerit antea de peccatis: ergo consequetur gloriæ absque fide explicita Christi.

89

Secunda sententia satis communis docet, fidem explicitam Christi necessariam esse, ut medium in lege gratiæ ad primam iustificationem. Hanc ultra alios quos referunt, tenent Valentia ubi supra, Locca in presenti disput. 2. 2. & Thomas Sanchez in primo præcepto decalogi lib. 2. cap. 2. licet

90

Secunda sententia.

B b 4

plures

explicitam totius doctrinæ Evangelicæ esse de necessitate medijs, imo nec præcepti; requiritur tamen fides implicita circa omnem illam doctrinam item illud Act. 16. ubi interroganti, *quid me oportet facere, ut saluus fiam?* Respondit Paulus, & Silas: *Crede in Dominum Iesum, & saluus eris:* & illud Ioann. 3. *Qui non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Filij Dei, &c.* & cap. 8. *Qui incredulus est Filio, ira Dei manet super illum, & illud ad Rom. 10. Si confitearis ore tuo Dominum Iesum, & corde credideris, quod Deus suscitavit illum a mortuis, saluus eris.* Vbi certum est, non agere Paulum de necessitate medijs, alioquin confessio etiam externa fidei esset medium necessarium, quod nemo dixerit.

Alia sunt loca, quibus fides Christi ponitur ut necessaria, & ut fundamentum: non tamen agitur tam de fide Christi ut obiecti, quam de fide Christi, ut causæ meritoria, & ut distinguitur à notitia legis, ex qua non iustificatur homo, sed ex gratia, seu fide per Christum: nam, ut ait Augustinus de fide & operibus, cap. 16. non solum fides Christi appellatur, qua Christum credimus, sed quam per Christum accepimus: qui modus loquendi familiarissimus est Paulo, præsertim tota epistola ad Rom. unde cap. 3. ait. *Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eo;* & subdit: *iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum in iustificatione Dei ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi, quo loco planè non loquitur solum de iustis novi testamenti; sed de omnibus iustis, ut constat ex illis verbis, propter remissionem præcedentium delictorum.* Non fuit autem omnibus iustis necessaria fides explicita Christi, ut supra vidimus, & fatentur aduersarij; ergo fatendum est, paulum non tribuere virtutem iustificandi fidei in Christum, ut in obiectum, tanquam causæ necessariæ, sed ut causæ habenti sufficientem virtutem ad iustificandum inchoatiuè, sicut eam etiam habet fides in Deum. Fides autem Christi ut principij meritorij, est causa necessaria omnibus in utroque testamento, quia omnis fides per quam iustificati sunt, provenit à meritis Christi. Hoc etiam spectat illud ad Galatas 2. *scientes, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi.* Et illud. *Et nos in Christo credimus, ut iustificemur ex fide Christi,* ubi cum prius agatur de fide, per quam semper homines iustificati sunt, non potest inferre necessitatem fidei explicitæ in Christum ad iustitiam, sed inferre particularem ex vniuersali; quia scilicet semper iustitia oritur ex fide per Christum, ideo nos habemus fidem in ipsum Christum, quæ à fortiori erit per Christum, ut per ipsam iustificemur. Et illud: *nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur, &c.* Et illud act. 4. *Non est aliud nomen sub calo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Nec longè abest illud Pauli 1. ad Cor. 3. *ut sapiens architectus fundamentum posui unusquisque videat quomodo superedificet: fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Vbi non est specialis sermo de fide explici-

ta Christi, quasi ea sola sit vnicum, & necessarium fundamentum iustitiæ: alioquin fides explicita Trinitatis non esset necessarium fundamentum, quod est cõtra aduersarios, qui æquiuacenter docent necessitatem vtriusque notitiæ: potest ergo Paulus intelligi de fide Christiana, seu doctrina Christi, quæ quidem est fundamentum iustitiæ; nam sine hac fide nemo potest iustificari: in quo sensu accipienda sunt verba Gregorij re-lati in cap. cum Paulus 26. 1. quæst. 1. *Cum Paulus inquit, dicat, fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. consequenter probatur, quod ubi Christus fundamentum non est nullius boni operis potest esse edificatio.*

Alia etiam sunt testimonia, quæ solum probant, notitiam explicitam Christi habere virtutem ad iustificandum eo modo, quo iustificari possumus per fidem: non verò probant necessitatem talis notitiæ: quale est illud Ioann. 3. *exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat.* Et illud Pauli ad Rom. 3. *Iustitia Dei in omnes, & super omnes, qui credunt in eum.* Et illud Ioann. 6. *qui credit in me habet vitam eternam.* Et Ioann. 11. *Omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum;* & illud Ioann. 17. *hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Et Ioann. 1. *dedit eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius,* alibi sæpè. Quæ omnia si probarent necessitatem fidei explicitæ Christi, probarent etiam contra aduersarios illam solam sufficere, sine fide explicita Trinitatis; potest enim benè cognosci explicitè Christus, sine fide explicita Spiritus sancti.

Afferri etiam solet testimonium Pauli ad Galat. 3. *sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur omnes, in eam fidem, quæ revelanda erat. Vbi videtur Paulus significare, ante aduentum Christi fuisse necessariam notitiam implicitam Christi, in qua, tanquam in nebula, inclusi erant fideles, donec adueniente Christo revelata fuit ea fides, & facta explicita, ita ut sicut antea exigebatur implicita, iam exigatur explicita. Verum ex hoc loco nihil probatur, nam licet demus, Paulum loqui de fide implicita Christi, & sub ea dicat olim contineri iustos, usque ad Christi aduentum; non tamen dicit eam illam implicitam fuisse olim necessariam, nec modò esse necessariam explicitam, sed solum, quod PP. antiqui habuerint implicitam, & nos explicitam. Alij tamen verba Pauli aliter intelligunt, non de fide implicita Christi, sed de lege Moysis, intra quam tenebatur homines metu pænæ, usque ad legem gratiæ, quæ est lex amoris. Denique alij dicunt, Paulum in illis verbis: *prius autem quam veniret fides;* non loqui de prioritate temporis legis scriptæ ad tempus legis gratiæ; sed de prioritate secundum considerationem nostram, qua etiam ante aduentum Christi considerabatur homo præcisè cum notitia legis, sine spiritu fidei, quæ etià tunc dabatur per Christum; nam in illa priori consideratione erat quasi inclusus in carcere legis, quæ sola sine aduentu Christi futuro non dabat vias ad non peccandum; donec consideraretur idem homo per aduentum Christi futurum habet spiritum fidei, à quo poterat iustificari.

Vltimò affertur locus Act. 10. ubi Cornelius Centurio vir iustus, religiosus, ac timens Deum, cuius

cuius orationes, & eleemosynæ acceptæ erant coram Deo, admonitus tamen fuit ab Angelo, vt vocaret Petrum, qui prædicaret ipsi fidē Christi, vt saluus fieret. Ex quo loco infert Augustinus necessitatem notitiæ Christi de prædestinatione Sanctorum cap. 7. vbi de Cornelio sic ait: *Cuius acceptæ sunt eleemosynæ, & audita orationes, antequam credidisset in Christum. Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat: nam quomodo inuocabat, in quem non crediderat? Sed si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum edificandum mitteretur architectus Apostolus Petrus.* Verum hic locus videtur probare plusquam intendit contraria sententia; cum enim Cornelius esset iam iustus, ergo si adhuc indiguit fide explicita Christi, non ideo fuit, quia hæc esset medium necessarium ad iustificationem, sed ad gloriæ consequutionem, vt volebat Canus. Dicunt, in Cornelio, licet iam esset iustus, fuisse necessariam, quia Cornelius iustificatus fuerat vigente adhuc statu veteris Testamenti ante Christi ascensionem, quo tempore fides explicita Christi non erat medium necessarium, quare cum postea cæperit esse necessaria, debuit requiri in Cornelio non ad iustificationem, sed ad perseverantiam. Verum in hoc non videntur procedere satis consequenter contra Canum auctores huius sententiæ; nam ipsi metum Canum impugnant, quod posuerit aliquod medium necessarium ad ultimam salutem, præter ea, quæ necessaria sunt ad primam. Cum ergo ipsi hoc admittant in Cornelio, & cæteris iustis illius temporis, facile poterit Canus eam necessitatem extendere ad iustos etiā nostri temporis; præsertim quia tunc ex eo solum poterat aliquis iustificari ex fide vnus Dei, quia nondum erat perfectè promulgatum Euangelium in illa regione, ergo cum nunc etiam non sit perfectè promulgatum in multis regionibus; eadem debet ibi ratio militare; imò & circa singulos homines; nam si respectu huius hominis non est perfectè promulgatum Euangelium, & fides Christi, quid refert promulgatum esse aliis hominibus, quominus iste possit iustificari ex fide vnus Dei?

99

Ad argumentum ergo dupliciter possumus respondere. Primò negando, fuisse Cornelium iustum iustitia supernaturali ante aduentum Petri, sed solum iustitia quadam morali, qua regulariter legem naturalem obseruabat, & bonis operibus studebat, licet in aliquo deficeret, vt cum aliis tenet Vasquez 1. 2. diff. 192. cap. 1. & est sententia Chrysostomi tom. 3. in sermone de fide, & lege naturæ, vbi sic ait: &c. *Et vis planè videre: quod opera sine fide non viuificantur? testimonium bonum habuit Cornelius de eleemosyna, & precibus, & Christum ignorabat: & quia magnus ille iustitie, & veritatis index personarum respectum nesciens vidit bona quidem opera, sed mortua, quia fidem non habebat, mittit diuinum Angelum, &c.* idem docuit S. Gregorius homil. 9. in Ezech. vbi sic ait: *Vnum sine altero nihil prodesse valet quia nec fides sine operibus, nec opera sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda: sicut Cornelius pro bonis operibus meruit audiri antequam fidelis existeret; pro quo sunt Basil. in regulis breuioribus, regula 224. Oecumenius in 10. cap. Actorum, & denique Augustinus expressè in multis locis, quæ congerit Vasquez vbi suprâ. Quare si Cornelius nondum erat iustus, non mirum, quod necesse ei esset instrui à Petro, vt iustificaretur.*

Secundò respondere possumus admittendo, Cornelium fuisse verè iustum apud Deum, etiam ante aduentum Petri, quæ est communis sententia, & videtur colligi ex ipso contextu; adhuc tamen indiguit instructione Petri, quia fides Christi explicita incipiebat obligare præcepto grati in illa regione, vt aduertit Alex. 3. part. quest. 82. memb. 4. art. 2. & constat ex verbis Petri ibi, *Uis scitis quod factum est Verbum per vniuersam Iudæam, &c.* Quod si Petrus non veniret ad Cornelium; facile esset ipsum habere ignorantiam vincibilem Christi, & damnari, ad quod periculum præcauendum monitus fuit propter sua opera bona, vt vocaret Petrum.

Secundò asserunt pro se plura testimonia Patrum, quæ congerunt Valentia in præfati quest. 82. puncto 4. & Lorca vbi suprâ memb. 2. Sed ex his plura loquuntur de necessitate præcepti, quam etiam extendunt ad totum symbolum, & ideo immeritò asseruntur iu hac questione; alia loquuntur de fide Christi, id est, doctrina Christi, quam iam suprâ diximus esse medium necessarium. Alia possunt intelligi regulariter loquentes nam de facto ferè nullus saluus fit sine fide explicita Christi. Alia denique possunt explicari de fide implicita, vel de fide explicita in voto.

Vnus superest Augustinus, cuius verba difficiliorem habent explicationem. Asseri autem solet in lib. de natura & gratia cap. 2. vbi etiam, quod aliquis posset habere salutem sine fide explicita passionis Christi, infert, Christum genus mortuum esse. Sed hic locus vtique potest explicari in eo sensu, quod Augustinus solum negat naturam sibi relictam posse computare notitiam Dei sufficientem ad salutem sine fide Christi, id est, sine fide per Christum Difficilius loquitur idem Augustinus in lib. de correctiue & gratia c. 7. & de prædestinatione Sanctorum c. 7. & lib. 2. contra Pelagium, qui est de peccatis originali c. 24. & epist. 89. & lib. 1. ad Simplicianum c. 1. ubi videtur exigere expressè cognitionem explicitam Christi. Verum loca Augustini, si aliquis probaret contra nostram sententiam, probant etiam eodem explicitam Christi necessariam fuisse eodem modo ante ipsius aduentum, licet in nobis magis explicita sit quoad aliquas circumstantias Incarnationis; nam in prædicta epistola 89. ait, commendari Christum ab Apostolo ad Rom. ad iustificationem, vt sciamus (ait Augustinus) etiam antiquos iustos, quicunque esse perierunt, non nisi per eandem fidem liberatos, per quam liberamus & nos fidem scilicet Incarnationis Christi, quæ illis prænnunciabatur, sicut à nobis fuit annuntiata: ideo idem Christum hominem dicit, cum sit & Deus, ne quis antiquis existimet iustos per Deum tantummodo, id est, per Verbum, quod erat in principio non etiam per fidem Incarnationis eius, quæ & homo Christus dicitur liberare potuisse. Hæc Augustinus, vbi vides, non constitui differentiam, ab ipso inter iustos veteris, & noui Testamenti, quod illi omnino implicitè cognouerint mediatorem in aliquo vniuersali principio; ait enim habuisse fidem Incarnationis, quæ eis prænnunciabatur: non potest autem prænnunciari, nisi fiat mentio eius quod prænnunciatur: licet hæc fide antiquorum appelleret velatam, & occultam; nostram autem reuelatam, & apertam, quia quoad omnes circumstantias maior sit notitia mysticæ in nouo Testamento. Cæterum aliquam notitiam illis fuisse necessariam docet expressè in d. lib. 2.

lib. 2. contra Pelagium cap. 26. ubi ait, ideo illos in resurrectione venturos esse vitæ æternæ, quia in Christo iustificati, ideo autem in Christo iustificati, quoniam ad illius corpus pertinent, quia & ipsi caput est Christus, & ideo ipsi caput esse, quia vnus mediator Dei & hominis est Christus, quod eis non fuisset, nisi in eius resurrectionem per eius gratiam credidissent: & hoc quomodo fieret, si cum in carne venturum esse nescissent? Hæc Augustinus, quem fateri debemus esse contra aduersarios etiam quatenus fidem explicitam Christi, & multo magis resurrectionis Christi negant fuisse medium necessarium ad salutem in lege veteri, vel si ab eis explicetur loqui de necessitate aliqua morali, quia fides diuina regulariter non poterit alicui proponi sine fide explicita mediatoris, eodem modo poterit explicari de tempore legis gratiæ.

101 Difficilius fortasse explicari possunt verba eiusdem Augustini lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 47. ubi agens de iis, qui olim ex gentibus saluati sunt, ait: Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitus reuelatus vnus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui venturus in carne sic antiquis sanctis prænuntiabatur, quem admodum venisse nobis nuntiatus est; ut vna eademque fides per ipsum omnes in Dei Ciuitatem, in Demum Dei, in Dei templum prædestinatos perducatur ad Deum. P. Suarez dicta disp. 12. sect. 3. n. 13. relatis his Augustini verbis, fatetur Augustinum in ea fuisse sententia, ut semper necessaria fuerit fides explicita Christi; postea verò n. 17. dicit, explicandum esse Augustinum, sicut eum explicat Hugo de sancto victore, quod necessaria semper fuerit ea fides explicita in corpore Ecclesiæ, non verò in singulis personis; quæ tamen expositio difficilis est, si verba Augustini considerentur. Certè verba illa, siquid probant, non minus probant necessitatem illam pro tempore legis scripturæ, & legis naturæ, quàm pro tempore præsentis, cum expressè loquatur de iustis antiquis, qui extra legem scripturam salui facti fuerunt, dici possent, Augustinum ibi non negasse potestatem iustitiæ acquirendæ sine ea fide explicita, sed solum circa questionem de facto in ea sententia, quod de facto nullus fuisset iustus, & sanctus in aliquo statu, qui fidem explicitam vnus mediatoris non haberet. Nam sicut de facto probabile videtur nullum apud Christianos reperiri hominem fidelem & iustum, qui aliquid de Christo non audierit, & crediderit; sic idem apud Iudæos ante aduentum Christi existimari potest, in quibus tam communis erat notitia Messie venturi, quàm apud nos Christi iam nati. Extra illum verò populum, qui fideles erant apud gentes, & iusti, vel illuminati fuerant diuinitus per Angelos, ut videtur supponere Dionysius de celesti Hierarchia cap. 9. quem affert Leonardus Coquæus explicans verba illa Augustini proximè citata de Ciuitate Dei; & hi non est credibile, quod non illuminarentur etiam circa aduentum Christi futurum. Vel notitiam fidei per homines acceperant: & id fieri non poterat, nisi vel quia è Iudæis eam acciperent, vel per traditionem in aliquibus familiis conseruatam & in vtroque casu difficile erat non accipere etiam notitiam Mediatoris futuri, sine qua fides Iudæorum non communicabatur, & quæ etiam ex traditione Patriarcharum simul cum notitia veri Dei cõseruabatur apud eos, in quibus cõseruabatur vera

religio, & fides vnus Dei. Quidquid tamen sit circa factum, nobis sufficiat, hanc non esse necessitatem medij, sine quo non sit potentia iustitiæ, vel gloriæ comparandæ.

Video, vtgeri adhuc posse ex eodem Augustino alibi exigente hanc fidem explicitam, ut homo possit iustificari à peccato. Nam lib. 2. de gratia Christi, qui est de peccato originali, c. 24. Sic loquitur; Itaque sine ista fide, hoc est, sine fide vnus Mediatoris Dei, & hominum, hominis Christi Iesu, sine fide, inquam, resurrectionis eius, quam Deus hominibus desinuit, quæ vique sine Incarnatione eius, ac morte non potest veraciter credi: sine fide ergo Incarnationis, & mortis, & resurrectionis Christi, nec antiquos iustos, ut iusti essent à peccatis potuisse mundari, & Dei gratia iustificari, veritas christiana non dubitat: siue in iis iustis, quos sancta Scriptura commemorat, siue in iis iustis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt; vel ante diluuium, vel inde vsque ad datam legem, vel ipsius legis tempore, non solum in filiis Israël, sicut fuerunt Propheta, sed etiam extra eundem populum, sicut fuit Job.

Hæc tamen verba non solum nostram, sed omnium ferè sententias impugnare videntur, cum non solum in lege gratiæ, sed in lege scripta, & in lege etiam naturæ eam fidem explicitam exigat; & quidem explicitam non solum de vno mediatore, sed de modo redemptionis per carnis assumptionem, mortem, & resurrectionem, quam fidem ita explicitam, in omni tempore nemo exigit de necessitate medij. Quare ego magis crediderim, Augustinum in longè diuerso sensu ponere necessitatem ita vniuersalem illius explicitæ fidei; nimirum in eo sensu, in quo in Symbolo Athanasij dicitur: Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. Cum tamen non omnia, quæ in eo symbolo continentur, debeant necessariò à singulis fidelibus explicitè credi, vel cognosci, ut constat: dicitur tamen necessaria illa fides, quatenus sine peccato infidelitatis negari non potest. Qui sensus in verbis Augustini colligi potest ex contextu in capite præcedenti, & subsequenti, ex quibus constat, totum illum Augustini discursum esse contra aliquos Pelagianos, qui contendebant, controuersias illas de peccato originali, & de necessitate gratiæ non esse, circa res ad fidem pertinentes, sed circa aliquas quaestiones ad fidem non necessarias. Augustinus verò id impugnat & dicit, res illas esse ad fidem pertinentes, & non esse sicut quaestiones de paradiso, ubi sit, vel alias similes, quas enumerat, sed esse tales, sine quarum fide nemo vnquã iustus esse potuit, hoc est, illas negando (ut volebant illi heretici) quia semper fuerant sufficienter reuelatæ: quod probat, quia etiam olim multi petebant liberari à peccato, in quo concepti fuerant, & confitebantur diuinitatem Christi venturi, ut ex multis Scripturæ locis ostendit, ex quo exemplo peccati originalis colligitur rursus Augustini mens: nemo enim dicit, fuisse olim necessariam necessitatem medij fidem explicitam peccati originalis: non ergo de eo necessitatis genere loquitur, sed de illa necessitate, quæ ad intentum præsens spectabat, nimirum, quæ veritates illæ nunquam salua fide negari potuerint, hoc enim solum heretici volebant, quod salua fide in iis posset quilibet in alteram partem liberè opinari.

Opponi

103

Opponi etiam solet auctoritas S. Thomæ in præfenti quæst. 2. art. 7. & 8. ubi asserit esse necessariam fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis. Verum S. Thomas expressè loquitur de necessitate præcepti; nam in art. 7. in corpore eodem modo docet teneri hominem credere explicitè articulos Christi omnes, qui solemniter celebrantur, quod non potest intelligi de necessitate mediæ, præsertim cum sæpe utatur verbo illo *tenentur* quod propriè significat præceptum.

Nec etiam obstat Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* ubi inter præcipuas dispositiones ad iustificationem ponit fidem explicitam redemptionis per Christum. Nam certum est, non omnes dispositiones ibi positas esse necessarias necessitate mediæ. Sed Patres numerasse eas, quæ regulariter solent intervenire, ut notavit etiam Suarez *dicta sess. 4. num. 22.*

104

Lorca *ubi supra membr. 2.* asserit duas rationes contra nostram sententiam. Prima est, quia baptismus est necessarius necessitate mediæ, sed baptismus est confessio explicita fidei Christi, ergo fides Christi explicita est necessaria necessitate mediæ. Unde quæque claudicat hæc ratio, nam baptismus non est confessio explicita Christi, cum constet posse validdè suscipi ab eo, qui omnino ignorat Christum, licet eo ipso implicitè Christum profiteatur. Deinde baptismus in re susceptus non est medium necessarium ad salutem, sed in re vel in voto.

Secunda ratio est, quia ex nostra sententia sequeretur Iudæum vel Gentilem salvari posse, seu aliquem non Christianum; nam posset habere fidem supernaturalem vnus Dei, & ignorare inuincibiliter Christum, & per consequens non esset Christianus, quia Christianus dicitur aliquis propter notitiam Christi, quam habet. Consequens autem videtur esse durissimum, & contra Pontificem in extra. *Vnam sanctam*, de maiorit. & obed. & in *c. firmiter*, de summa Trinitate, ubi dicitur extra ecclesiam non esse salutem. Respondetur, illum casum ex natura rei non repugnare; illum tamen hominem non esse dicendum non Christianum, quia licet visibiliter in Ecclesia non fuerit receptus, formaliter tamen & interiùs vnā fidem habitualement, & actualement habuit communem cum Ecclesia, & coram Deo cum Christianis numerabitur: de quo videri potest Iaculus 2. *p. christiana philosophia tract. 1. cap. 1. ad finem* & Suarez *sess. 4. num. 22.*

105

An fides explicita Trinitatis sit necessaria necessitate mediæ.

Restat iam tertia difficultas, an fides explicita Trinitatis sit necessaria necessitate mediæ. Affirmant quotquot id asserunt de Incarnatione, licet non sit consequentia necessaria; nam licet, ad credendam explicitè Incarnationem necesse sit cognoscere Patrem, & Filium; non tamen Spiritum sanctum, nisi ad quandam circumstantiam non omnino necessitate mediæ necessariam, quod scilicet Christus conceptus fuerit de Spiritu sancto: nam si aliquis crederet Christum conceptum ex virgine sine opera viri, & cooperante Deo per amorem suum; crederet, quod per se spectat ad Incarnationem filii: Ex dictis ergo circa præcedentem difficultatem constat, Trinitatis fidem explicitam non esse medium necessarium ad salutem, tum quia nullum est fundamentum in scriptura, & Conciliis; tum quia mysterium obscurius & difficilius est, quàm Incarnatio, quare sicut Incarnatio explicitè cognita non est ne-

cessaria, ut medium, sic nec Trinitas personarum. Ita docent omnes adducti pro nostra sententia puncto præcedenti.

Quarta difficultas est utrum fides utriusque mysterij saltem in voto necessaria sit necessitate mediæ ad iustificationem. Suppono, votum illius esse medium necessarium in adultis ad iustificationem, sicut votum aliorum præceptorum; quia cum ad iustificationem requiratur in adultis propositum seruandi præcepta siue formale siue virtuale inclusum in actu dilectionis, vel detestationis, &c. vnum autem ex iis præceptis sit credere explicitè hæc mysteria, non dubium, quin votum huius fidei sit medium necessarium adultis ad iustificationem. Difficultas tamen esse potest, an peculiari ratione possit dici hæc fides explicita medium necessarium in re, vel in voto, licet Sacramentum penitentiae, & alia huiusmodi. Pro quo recolenda sunt, quæ dixi *diff. 3. de Eucharistia, sess. 1.* circa differentiam necessitatis mediæ, & solius præcepti: quo supposito. Respondeo breuiter, fidem explicitam horum mysteriorum esse medium necessarium adultis ad primam iustificationem in re, vel in voto, quia vel ipsa fides, vel votum illius debet antecedere re dispositio positua requisita ad primam iustificationem. Quod non inuenitur in aliis præceptis, nam licet votum eorum sit dispositio requisita, ipsa tamen præcepti impletio quando præcedit ad iustificationem, non est dispositio requisita positiuè influens in iustificationem. At verò hæc horum mysteriorum exigitur per se ad primam iustificationem, ut per debitam preparationem intellectus disponatur homo melius ad iustitiam suscipiendam. Dixi autem *ad primam iustificationem*: hæc enim fides non exigitur quotiescumque homo post baptismum relabitur, & iustificatur per Sacramentum penitentiae. At verò ad ipsum baptismum, & eius effectum requiritur per se fides explicita horum mysteriorum. *Matth. vltimo. Euntes docete omnes gentes baptizantes eis, &c. Marc. vltimo. Predicite Evangelium omni creature, qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Vbi vides doctrinam, & fidem per se præcedere ad effectum baptismi, & ita habet Ecclesia vltis, ut priùs instruantur in fide, quàm baptizentur, ut constat ex Greg. 2. ep. 3. ad bonifacium & 6. synodo generali cap. 48. Clemente ep. 3. & aliis regularis de consecratione dist. 4. & licet quis primò iustificetur post baptismum in sacramento penitentiae, etiam tunc continetur hæc fides in voto ut medium per se requisitum ad gratiam illam quatenus etiam esse effectus baptismi præcedentis: ad illam enim per se deberet præcedere hæc fides explicita: præcedit autem hæc fides non utcumque, sed ut dispositio ad gratiam: disponit enim per modum meriti de congruo, & per consequens, ut medium per se requisitum ad gratiam, quare quando non datur hæc fides explicita, præcedit saltem in voto, in quo non continetur solum, ut alia præcepta, sed aliquid, quod per se deberet præcedere ut medium requisitum ad illam gratiam: quod aliis præceptis non conuenit, ut saltem consideranti patebit. Vnde vltimo addere possumus cum Suarez *diff. sess. 4. num. 18.* fidem explicitam Trinitatis, & Incarnationis esse in lege gratiæ, medium necessarium omnibus ad salutem, nam per se loquendo, debet hæc fides præcedere susceptionem baptismi; si autem aliquando non præcedit, hoc est propter ignorantiam, vel impotentiam.

potentiam, & per accidens: unde sicut dolor formalis de peccatis est medium per se necessarium ad iustificationem, licet per accidens contingat aliquem iustificari per solam dilectionem Dei, in qua virtualiter continetur ille dolor: sic fides explicita horum mysteriorum potest dici medium necessarium ad salutem, licet aliquando possit non præcedere formaliter, sed virtualiter, & in hoc sensu possunt intelligi plura testimonia supra adducta.

107 Sed potest dubitari, quomodo verum sit, hanc fidem explicitam Trinitatis, & Incarnationis esse medium necessarium ad salutem, cum possit per se loquendo, homo iustificari ante baptismum per actum contritionis, quo casu, licet præcedat votum illius fidei explicitæ, sicut votum aliorum præceptorum, non tamen necesse est, præcedere ipsam fidem explicitam horum mysteriorum, neque etiam votum illius, ut alicuius, quod per se loquendo debuisset præcedere ante iustificationem. Respondere tamen possumus, non esse quoad hoc maiorem difficultatem de fide illa explicita, quam sit de ipso baptismo: sicut enim baptismus est medium necessarium ad salutem in re, vel in voto, quia vel baptismus realis, vel saltem votum illius debet præcedere iustificationem, & quia quando percedit sine baptismus, siue votum illius, positivè concurret, & directè ad iustificationem; sic dicendum est, de fide illa explicita, quæ necessaria est eodem necessitatis gradu, quo baptismus, loquendo de adultis; cum enim fides illa per se præcedere debeat baptismum, nisi per accidens ignorantia, vel inadvertentia, aut impotentia excludat, consequens est, ut sicut baptismus est necessarius, sic & fides illa, quæ baptismum præcedere debet, & sicut votum baptismi supplet pro baptismo, ita & votum illius fidei, quod includitur in voto baptismi, supplet pro eadem fide explicita: & sicut baptismus re ipsa positus conducet positivè ad salutem, & votum illius conducit etiam positivè; & ideo verè dicitur baptismus esse medium necessarium in re, vel in voto: ita fides illa explicita conducet positivè ad salutem, cum semper esset bona, & meritoria de cõgruo, & votum illius conducit etiam positivè, atque ideo verè dicitur fides illa explicita esse medium necessarium ad salutem in re, vel in voto. Denique sicut iustificatus ante baptismum, debet postea illum recipere, quia per votum illius tanquam mediū necessariū iustificatus fuit: ita iustificatus ante fidem illam explicitam debet postea cessante ignorantia, vel impotentia, eam habere, quia per votum illius tanquam mediū necessariū iustificatus fuerat. Quare eadem est ratio de necessitate baptismi, & de necessitate illius fidei, & sicut baptismus, ita & illa dici potest medium necessarium ad salutem, in re, vel in voto.

SECTIO V.

An fides explicita Dei remuneratoris sit necessaria necessitate mediæ.

108 Affirmant communiter Theologi propter illud Pauli ad Hebr. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est.* & inquiruntibus se remunerator sit. Vbi Apostolus ex eo quod Henoch placuisset Deo, infert ipsum habuisse fidem. Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

dem, sine qua impossibile est placere Deo, quod probat, quia accedentem ad Deum oportet credere, &c. quem locum affert Tridentinum sess. 6. cap. 6. commendans fidem, quæ disponit ad iustificationem, de hac, inquit, dispositione scriptum est accedentem ad Deum oportet credere, &c. Veruntamen Concilium ibi aliquas dispositiones ponit, quæ non semper necessariò exiguntur.

Contra hanc communem sententiam aliqua fieri solent obiectiones, quæ facile dissolvuntur. Videatur Suarez disp. 12. sect. 3. num. 4. & sequentibus. Coninch. disp. 14. num. 115. & sequentibus, & Hurtado disp. 41. quæ alios referunt. Unica restat ex supradictis difficultas non exigua, quia ad iustificationem extra Sacramentum sufficit dilectio Dei super omnia: hæc autem haberi potest ex fide, quæ credimus Deum esse in se summè bonum, vel sapientem, vel potentem &c. Charitas enim non alligatur ad beneficentiam Dei, aut ad aliquod peculiare attributum, sed ad omnia, & ad singula potest tendere: ergo licet aliquis non cognoscat explicitè Deum, ut remuneratorem, potest eum diligere super omnia, & per consequens iustificari, item ad iustificationem in Sacramento sufficit attritio, seu dejectio peccati propter eius sceleratam, & turpitudinem: hæc autem potest cognosci & credi non cognito explicitè Deo, ut remuneratore; ergo sine fide explicita remunerationis potest haberi iustitia.

Hæc difficultas (meo iudicio) grauior est, quam ut ab auctoribus in præsentia debuisset omnino præmitti, sicut verè prætermittitur. Neque enim dicere audeam, hominem qui Deum propter eius infinitam perfectionem super omnia diliget, & (si necesse est) ideo peccata deiecit, non iustificari, cum scriptum etiam sit: *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Nec tamen aliunde audeo enervare Pauli testimonium supra adductum, quod ab omnibus accipi videtur, de necessitate mediæ, non solum ad perseverandum diu in observantia legis, sed etiam ad iustitiam accipiendam.

Dicamus, si placet, iuxta doctrinam superius traditam hanc impossibilitatem esse quidem moralem ortam ex difficultate, quam post peccatum habet homo ad diligendum Deum plusquam se ipsum: mansit enim ad eum ad se, suæque propensio, ut difficillimum sit ei se à seipso omnino abdicare; & licet per auxilia gratiæ hæc difficultas magnopere minuat: ipsa tamen auxilia non disponunt hominem ita instantaneè, ut ex peccatore fiat diligens Deum super omnia sine interuentu aliarum dispositionum, nam licet facile sit Deo subito honestare pauperem, hæc tamen mutatio fit per dispositiones proportionatas, quæ incipiunt ab amore bono sui ipsius, à timore gehennæ, à desiderio beatitudinis, ut tandem ad Dei dilectionem perveniant: ideo enim dicitur Eccles. 1. *Radix sapientiæ est timere Dominum*: illius scilicet sapientiæ, de qua ibidem dicitur. *Dilectio Dei honorabilis sapientiæ*; & Eccles. 25. in universum dicitur: *Timor Domini initium dilectionis eius*. Quia planè nisi homo aspiciat in remunerationem, & in pœnam, non poterit ad Dei dilectionem pervenire: *Qui enim* (ait Theodoretus super prædicta verba Pauli ad Hebr.) *non hac ita habere crediderit, virtutis labores non sustinet*: neque enim agricola in agro colendo sudores toleraret, nisi se laborum fructus relaturum speraret, ita etiam gubernator ad portum respiciens, multos labores

Propositus
difficultas.

109

110

bore perpetitur. Hæc Theodor. cui concordat S. Thomas in eundem Pauli locum: *Aliter enim* (inquit) nullus iret ad ipsum, si non speraret aliquam remunerationem ab ipso. Ex quibus constat desiderium remunerationis, & metum supplicij, esse gradus, quibus peccator semper venit ad actum dilectionis Dei, quem ex illo priori affectu imperat, ut medium ad præmium assequendum, vel fugiendum supplicium. Videatur Connich disp. 19. de spe, dub. 9. ubi impossibilitatem hanc moralem agnoscit observandi præcepta sine spe remunerationis.

II I Fateor, aliquem reperiri, qui adeo ingenua dilectione amet Deum, ut etiam si certo sciret se damnandum, vel annihilandum, adhuc diligeret: cæterum ad hanc ipsam dilectionem peccator nunquam ascendit nisi paulatim, & per gradum timoris, qui radix est totius dilectionis: difficile enim est ab extremo ad extremum, nisi per medium, & per suos quasi gradus transire; ideo enim timor assimilatur letæ Sutoris ab Augustino relato in cap. *sicut Seta*, de penitentia distinct. 2. *Sicut Seta introducit linum, ita timor introducit charitatem; crescit charitas, minuitur timor, & è conuerso. Quod si aliquis enixè contendat aliquam extraordinariam conversionem fieri, ex affectu solius amoris, quod de Magdalena aliqui credunt; non erit in hoc nimis repugnandum, licet de nulla possit cum sufficiente fundamento affirmari: dummodo adhuc in illo casu necessaria concedatur fides Dei remuneratoris, ut excitetur peccator ad eius dilectionem: facilius enim diligimus eum, quem nobis beneficium apprehendimus, quàm quem in se ipso, & sibi soli bonum cognoscimus, oportere ergo in eo casu credere Deum non solum esse bonum in se, sed bonum etiam nobis non utcumquæ, sed ut benefactorem liberalissimum & largitorem æternæ beatitudinis, ut sine affectu spei, & timoris præuio diligeretur; quia licet non diligatur propter hominem, ut finem cui, sed propter ipsum Deum, (alioquin non esset charitas, sed actus spei, vel alterius virtutis) diligitur tamen quia beneficium homini, ita ut bonitas talis beneficentiæ & communicationis sit ratio motiua ad diligendum: quæ quidem bonitas magis mouet ad amorem, quàm alia bonitas; quæ sibi est bonus, ut docet experientia.*

II 2 Dices, ad iustificationem cum Sacramento sufficit attritio ex fœditate peccati: ad hanc autem non requiritur cognitio præmij, vel supplicij, ergo nec ad iustificationem. Respondeo, fœditatem peccati dupliciter posse cognosci. Primò ut furtum, v.g. opponitur solum contra naturam rationalem, & ut sic nunquam moueret ad detestationem super omnia, nisi præcederet fides remunerationis, seu alterius vitæ: tunc enim ex affectu timoris, vel spei posset imperari detestatio furti super omnia propter turpitudinem ipsius furti. Secundò potest considerari furtum ut habens talem tantâque malitiam, cui debeatur tanta pœna sensus, vel damni, & ex consideratione huius fœditatis excitatur attritio sufficiens cum Sacramento, sed non sine fide remunerationis, ut constat.

II 3 Contra hunc explicandi modum, quem olim in hac materia insinuaui, aliqua opposuerunt Theologi recentiores. Primò, quia sine fundamento dicimus cognitionem supernaturalem evidentem de turpitudine peccati esse minùs efficacem ad mouendam voluntatem nostram ad detestan-

dum illud super omnia, quàm sit assensus fidei, & ideo de facto ante fidem formalem non finalem detestationem sufficientem ad iustificationem etiam in Sacramento: nam ex vna parte cognitio illa excederet assensum fidei in claritate, cum esset euidentis, & fides sit obscura: ex alia parte non esset minùs certa, & firma, quàm fides, cum esset assensus supernaturalis habens ita conuersionem cum veritate obiecti, sicut assensus fidei: cur ergo esset minùs efficax ad mouendam voluntatem?

Secundò, quia non apparet, cur sicut Deus cognitus per fidem, ut remunerator mouet ad dilectionem sui super omnia, non possit etiam mouere nos ad similem dilectionem cognitus per fidem, non ut remunerator, sed sub aliis perfectionibus diuinis: cum enim omnes perfectiones diuinæ sint infinitæ, & æquales, & amabiles oriuntur ex bonitate obiecti, consequens est, ut proposita æquali bonitate in sapientia, vel in lenitate Dei, æquæ moueri possit voluntas ad eum diligendum, licet nondum proponatur ut remunerator.

Tertiò, quia non minùs mouetur homo timore pœnæ, quàm desiderio præmij, ut experientia testatur in multis, qui timore inferni fugiunt peccata ergo licet Deus nondum proponatur per fidem ut largitor præmij, sed solum ut indempnans peccatores pœna æterna, non minùs posset voluntas excitari ad detestationem peccati super omnia ex metu inferni, & per consequens cum illa attritione posset homo iustificari saltem in Sacramento sine fide Dei remuneratoris.

Quartò, quia si illa impotentia moris provenit ex eo, quod magis excitetur homo ad affectum ex fide remuneratoris, quàm ex fide aliorum perfectionum Dei, quæ non ita cedunt in bonum hominis, consequens videtur, quod dilectio illa erga Deum non sit actus charitatis, sed potius amor concupiscentiæ: moueretur enim homo ex utilitate sibi ipsi proveniente, atque adeo ille excessus efficaciz, quàm fides remunerationis habet, non esset formaliter ad excitandum affectum dilectionis ex charitate, sed alium affectum diuersum, qui non sufficeret ad iustificationem saltem extra Sacramentum.

Propter hæc ergo ipsi aliter explicant necessitatem hanc fidei de Deo remuneratore ad iustificationem, quam dicunt provenire, non tamen natura rei, quàm ex Dei decreto, qui de fide noluit iustificare hominem ad ultimum sine dispositione congrua, & proportionata ex parte ipsius: hæc autem dispositio, sicut est actus dilectionis super omnia extra Sacramentum, vel actus iustificationis in Sacramento, ad habitum charitatis, & ad formam essentialem iustificantem: ita ad habitum supernaturales fidei, & spei, quorum insusio est etiam pars integralis nostræ iustificationis, dispositio requisita sunt actus spei sine fide Dei remuneratoris, non poterit homo disponi sufficienter ad iustificationem sine illa fide, quæ noluit Deus de facto iustificare hominem non dispositum prius dispositione proportionata ad omnes illos habitus. Quare licet fides Dei infinite faciat, & potentis sufficeret ex se ad excitandum Dei dilectionem: Deus tamen de facto hominem, qui non se disponit per actum spei adhuc saltem virtualiter, & moraliter perseverantem, hoc est, nondum per desperationem retractum, non dat

Fœditas peccati dupliciter potest considerari.

Opponuntur quidam.

auxilium actuale ad dilectionem, vel ad detestationem peccati super omnia, ne iustificetur, sine dispositione peculiari requisita ad infusionem habitus spei. Ita Theologi illi discuntur quibus ex parte consensisse videtur Hurtado *disp.* 41. §. 5. & 8. dicens, hoc magna ex parte pendere ex voluntate Dei, quæ nobis in Scripturis reuelata est. Sed tamen postea eodem §. 8. magis videtur nobis adhæsisse, dicens hoc fundari in hominum conditione, qui agere hominentur ad amorem Dei super omnia auocantem nos à voluptatibus sensibilibus, nisi alliciantur meliorum voluptatum expectatione, imò assert etiam fundamentum aliud physicum, ex eo, quod in hac vita cognoscimus Deum non immediate, sed per creaturas quæ Dei potentia conditæ sunt, & prouidentia gubernantur; quare simul cognoscimus & Dei potentiam & prouidentiam etiam, ad quam pertinet remuneratio, nec homines vnam perfectionem sine alia in Deo cognoscunt.

Hæc tamen secunda ratio Hurtadi non videtur omnino subsistere; tum quia non est necesse, quod ubi primum ex creaturis cognoscitur Deus, ut prima causa creaturarum, cognoscatur, ut remunerator, imò aliqui Philosophi putarunt, Deum non habere prouidentiam de rebus creatis, nec de illis curare, quare potuerunt aliàs diuinas perfectiones cognoscere sine cognitione Dei remuneratoris: tum etiam, quia fides utramque perfectionem Dei seorsim reuelat, & prius proponit nobis Deum ut primam causam, & ens à se, quam proponat remunerationem nobis promissam; neque hoc prædicatum credimus de Deo, quatenus ex cognitione creaturarum ad id confitendum adducimur, sed quia Deus id reuelauit. Quamuis enim in hac vita non possimus Deum cognoscere, nisi per creaturas, hoc est, per species creaturarum, & ad earum similitudinem ablatis imperfectionibus: per fidem tamen non cognoscimus Deum per creaturas, tanquam per medium, & motuum assentiendi, sed per reuelationem, & auctoritatem ipsius Dei, alioquin non esset fides, sed scientia de Deo habita per notitiam creaturarum.

Quod verò Recentiores illi dicebant reduendam totam necessitatem huius fidei de Deo remuneratore ad decretum, & legem Dei, nobis non placet: quia si obiecta ipsa, nempe turpitudinem peccati, & aliæ diuinæ perfectiones, eodem modo, quo nobis de facto proponuntur, haberent efficaciam ad excitandum in nobis affectum dilectionis Dei, & detestationem peccati super omnia ante fidem remuneratoris, non posset de facto hæc excitatio impediri sine violentia aliqua, quam Deus inferret ipsi obiectis, & nostris potentiis, quando ea obiecta nobis proponuntur. Nam de facto aliæ perfectiones diuinæ, & turpitudinem peccati eodem modo proponuntur à Concionatoribus, vel libris, antequam proponatur, vel concipiatur, & eliciatur fides explicita Dei remuneratoris; sicut postea proponuntur; si ergo modus ille proponendi sufficit ad generandam notitiam, & fidem eorum obiectorum, generabitur, nisi Deus impediat actiuitatem illarum specierum, vel saltem neget concursum ad actum supernaturalem. Vtrumque autem non videtur fieri sine violentia: nam impedire actiuitatem obiecti sufficienter propositi, ne generet notitiam naturalem, quam posset generare, esset contra debitum naturale, quod Deus habet ut auctor

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuinæ.

naturæ: negare autem concursum supernaturalem ad actum supernaturalem tunc eliciendum, esset contra statum eleuationis, in quo Deus proposito sufficienter obiecto apto ad terminandum actum supernaturalem, nunquam negat concursum ad actum supernaturalem: & quidem durissimum esset dicere, quod homo non posset tunc illa obiecta reuelata sibi sufficienter proposita credere fide diuina, sed solum fide naturali, & acquisita, antequam proponatur etiam, & credatur articulus de Deo remuneratore. Quis enim dicat, puerum baptizatum venientem ad vsum rationis, cui proponitur credendus articulus reuelatus de omnipotentia Dei, cui nondum est propositus articulus de Deo remuneratore, vel qui inculpabiliter errat circa illum, non posse credere fide diuina Deum vnum omnipotentem, cum tamen habeat habitum fidei infusæ, cui debetur concursus ad actus supernaturales, & obiecta illa, & obligatio credendi sint sufficienter proposita? Posito autem assensu fidei circa illa obiecta, & quidem tali, qualis esset, si creditus iam fuisset Deus remunerator, non potest sine violentia noua negari à Deo concursus ad actum dilectionis supernaturalis, si fides illa efficaciam habet, ut moueat ad talem actum, nam sicut posita cognitione naturali efficaci ex se ad amorem naturalem, Deus, ut auctor naturæ debet dare concursum in actu primo, ad eum amorem naturalem: ita posita cognitione supernaturali sufficienti, & efficaci ex se, ut excitet amorem sui obiecti, debet Deus ut auctor supernaturalis dare concursum in actu primo ad amorem supernaturalem, quia omni principio cognoscitiuo debetur in suo ordine principium appetitiuum boni propositi. Non posset ergo sine violentia impediri, vel cognitio obiecti propositi, vel amor obiecti cogniti, ad quem cognitio ex se sufficienter excitat.

Nunc respondeamus ad argumenta contra nostram explicationem proposita. Ad primum negamus, sine fundamento poni à nobis debilitatem illam ad excitandum amorem Dei, vel detestationem peccati super omnia in ea cognitione, quæ non sit fidei: nam experientia perpetua testatur omnem aliam notitiam de Deo, aut de peccatis in infidelibus nunquam excitasse efficaciter ad actus etiam naturales dilectionis Dei, vel detestationis peccati super omnia. Nec obstat cognitionem illam esse posse euidentem, qualis non est actus fidei, sed obscurus: quia in primis actus fidei firmior est, cum intellectus per illum prudentissimè firmius credat obiectum quam per illum alium actum ex discursu Philosophico generatum credidisset; quæ maior firmitas, sicut magis excludit dubium, & formidinem, ita magis firmiter, & efficaciter mouet voluntatem ad volendum obiectum, quod magis sine formidine proponit intellectus. Adde, experientia etiam constare quod licet omnes habeant euidentiam moralem de existentia Romæ, magis tamen quispiam, qui eam non vidit, mouetur ad desiderium eam videndi, quando aliquem oculatum testem audit narrantem, & describentem, quæ Romæ vidit, quam antea moueretur à notitia moraliter euidenti, quam habebat. Imò licet fideles omnes per fidem credant pœnas inferni, & earum intolerabile tormentum, magis tamen mouentur, quando aliquis rediuius narrat quæ apud inferos vidit, vel passus est. Experientia enim maximam vim

118

Respondetur ad argumenta superius proposita.

Cc 2

habet

habet ad mouendam voluntatem, & narratio illa testis oculati, & experti habet nescio quam vim proponendi nobis experientiam narrantis, quasi si nostris etiam oculis, & sensibus experiremur. Quam energiā planè non habent discursus Philosophici, in quibus defatigata mentis & animæ acie in eruenda conclusione occulta ex suis principiis, cuius obiectum minùs etiam distinctè cōcipit, contentus manet homo veritate indagata, & facilius in speculatione sistit, nec progreditur ab nouum conatum, & laborem, in amplectendo obiecto sustinendum: quando verò absque defatigatione ex simplici narratione rem cognoscit, concipit illam magis distinctè, & in particulari, & ut aliquid de suo addat, mouetur ad bonum illud procurandum Denique experientia, ut dixi, restatur, facilius nanc vetulam rudem moueri ex simplici fide de bonitate Dei, & magnitudine præmij ad Deum diligendum, & procurandam salutem, quam olim sapientissimi Philosophi ex notitia Philosophica mouerentur, quod non potest, nisi in debilitatem illius notitiæ, & in energiam, & efficaciam nostræ fidei refundi.

119

Nec etiam obstat, quod cognitio euidentis de honestate fidei, v.g. de fœditate infidelitatis possit esse, & sic etiam supernaturalis, vnde potest esse æque efficax, ut moueat ad detestationem infidelitatis super omnia: hoc, inquam, non obstat, quia, ut dixi *sect. 1.* supernaturale illa non augeret energiam ad mouendam voluntatem, cum ipsa non cognoscatur, nec sentiat: & quamuis cognitio illa ratione supernaturalitatis habeat maiorem connexionem cum veritate, atque adeò ex hoc capite habeat maiorem certitudinem, quam haberet cognitio euidentis naturalis de eodem obiecto: hic tamen excessus certitudinis impertinens est ad magis mouendam voluntatem, cum nullo modo percipitur, sicut percipitur maior firmitas adhesionis, in qua assensus fidei excedit cognitionem illam euidentem de honestate fidei: nam ut vidimus *supra disp. 6. sect. 3.* firmius credimus per fidem obiectum reuelatum, quam antea per iudiciū euidentis credibilitatis crederemus honestatem credendi. Quare sicut iudiciū euidentis naturale de turpitudine peccati non mouet sufficienter, moraliter loquendo, ad detestandum illud super omnia, sic nec iudiciū euidentis supernaturale cuius supernaturalitas nō percipitur, nec maiori firmitate assentitur, sed proponit obiectum eodem planè modo, quo proponeretur per iudiciū euidentis naturale, quod tamen debile esset ad illam motionem propter minorem suam firmitatem, ut experientia comprobauit.

120

Fides Dei remuneratoris
cur requiratur

Duplex efficacia in fide
Dei remuneratoris
explicatur.

Ad secundum argumentum responderetur ex dictis, fidem Dei remuneratoris non ideo requiri, quia maior perfectio, aut bonitas Dei resplendent in eo attributo, quam in aliis perfectionibus diuinis, sed quia magis nos mouet eadem Dei bonitas, præcedente notitia remunerationis. Quam maiorem efficaciam dupliciter possumus explicare. Primò quasi extrinsecè, quatenus desiderium beatitudinis impellit nos, quasi motuum extrinsecum ad dilectionem Dei: nam sicut ex amore beatitudinis possumus eligere alia media, & imperare nobis alios actus aliarum virtutum, qui necessarii, vel vtilis sint ad salutem; sic possumus imperare nobis actum dilectionis Dei, qui maxime utilis & necessarius concipitur ad salutem, & sine quo motu extrinsecò peccator non applicaret se ad dilectionem, nec eam sibi imperaret,

quare ex hoc saltem capite requiritur fides remuneratoris. Secundò potest esse maior efficacia intrinsecè, quatenus illa perfectio Dei remuneratoris, licet in se non sit maior quam alie perfectiones diuinæ, est tamen aptior ad conciliandū sibi nostrum amorem, ut fieri videtur Hurtado, & experientia manifestè constat, facilius & ardentius nos amare etiam amore amicitie eos, à quibus scimus nos diligere, & multò melius apprehendi, & ponderari à nobis eorum perfectiones, que ipsos amabiles reddunt, ut merito ille dixerit, *ut ameris, ama.* Vnde & facilius eorum defectus excusamus, & dubia interpretamur in meliorem partem, siue hoc proveniat ex eo, quod applicamus magis mentem ad ponderanda motus amoris erga illos, quæ tamen respectu aliarum leuiter cogitamus, siue quia amor tendit ad coniunctionem, & unionem amantis cum obiecto amato. Quare quando vidimus aliquem iam nos amantem, & volentem eandem cum nobis coniunctionem, facilius mouemur ad complendam coniunctionem hanc, quam iam ex altera parte videmus inchoatam, siue id denique ex alio capite proveniat; experientia tamen certissime ostendit, facilius multò nos moueri affectu amicitie erga illos, qui nos amant. Quid ergo mirum, si homo difficilius moueatur ad diligendum Deum super omnia propter alias perfectiones diuinas, quæ postquam nouit cum ita promptum ad remunerandū ipsum remuneratione adeò liberali, & sublimi, atque ideo prærequiri hanc fidem explicitam Dei remuneratoris ad extorquendum à nobis difficilem affectum dilectionis super omnia.

Tertium argumentum exigit decisionem alterius questionis, quæ in præfati posset occurrere, scilicet sufficiat aliquando ad iustificationem fides explicita de pœna inferni, quam Deus ob peccata mortalia statuit, & infligit, an verò sit ad requiratur etiam fides de præmio æterni boni meritis correspondente. Ratio autem dubitandi esse potest, quæ in obiectione attingitur, quia nō mirum non videtur minùs efficax ad retrahendum à peccatis timor pœnæ, quam sit spes præmij, nec minùs videntur homines moueri ad relinquenda vitia ex metu inferni, vnde iudicium sapientiæ dicitur esse timor Domini, & arctius sufficiens ad iustificationem in Sacramento concipi potest ex metu gehennæ, ut constat ex Tridentino *sess. 14. cap. 4.* ad illam verò attritionem videtur sufficere fides explicita de pœnis gehennæ, ex quarum metu concipitur. Quæ potest minùs strictè appellari etiam fides remunerationis: nam aliquod remunerationis genus esse videtur condonare pœnam debitam auertere se à peccato cum dolore, & detestatione illius, & corrigenti in posterum mores suos. Ego tamen non auderem excludere necessitatem alicuius fidei de remuneratione, præscindendo nunc à remuneratione naturali, & supernaturali, de quo postea; nam verba Pauli id videntur exigere, & pœna non est propriè remuneratio. Et quidem difficilimam, & moraliter impossibile videtur, quod aliquis in Deo concipiat prouidentiam ad puniendam peccata sine prouidentia ad remuneranda bona opera. Denique dolor ipse de peccatis efficax, & absolutus ex quocunque motu sit, non sufficit ad iustificationem etiam in Sacramento nisi sit cum spe veniæ, ut dixit Tridentinum *di. 1. sess. 14. cap. 4.* hæc autem veniæ spes haberi non potest, nisi concipiatur Deus attendens ad dolorem

dolorem de peccatis, & ad desiderium, ac petitionem veniæ, ut moueatur ad eam concedendā, quæ est aliqua species remunerationis, quæ boni actus peccatoris, ut merita saltem congrua præmiantur concessione veniæ, quæ Deus remunerat iam peccatores inquirentes ipsum: quare ex hoc saltem capite iam concipitur Deus remunerator inquirentibus se, & non solum ut vindex, & merus castigator delictorum.

122 *Ad quartum denique argumentum constat ex dictis, quomodo fides Dei remuneratoris possit conducere ad amorem Dei non solum concupiscentiæ, quo diligitur, ut bonum nostrum, sed etiam beneuolentiæ, & amicitia, quo diligitur propter se nempe vel excitando spem, & desiderium beatitudinis promissæ, ex quibus extrinsecè moueatur voluntas ad dilectionem Dei super omnia tanquam ad medium vtile, & necessarium ad salutem, ex cuius salutis desiderio imperetur ille actus; vel etiam quatenus Deus cognitus, ut remunerator, & ut bonus erga nos, & desiderans, ac procurans nostrum bonum, mouet nos ad facilius eum diligendum amore amicitia, sicut facilius eo amoris genere diligimus eos, qui nos diligunt, ut paulo antè explicuimus.*

123 *Ex dictis autem inferri potest primo necessarium esse fidem explicitam de existentia Dei, ut colligitur ex verbis Pauli, oportet credere, quia est, & cum S. Thoma quest. 2. art. 4. docet Suarez dist. disp. 1. 2. sect. 3. num. 4. & alij communiter contra Canum lib. 1. 2. de locis cap. 4. & Caiet. in cap. 6. ad Hebræos, qui dixerunt, non esse necessarium fidem de existentia naturali Dei, sed de Deo existente, ut est auctor supernaturalis. Quam sententiam latius impugnatur Hurtado disp. 42. & breuiter impugnari potest, quia vel in Deo existentia supernaturalis addit prædicatū diuersum supra existentiam diuinam, quæ Deus, est Deus, vel nihil addit, sed idem omnino est Deus esse Deum, ac Deum supernaturaliter existere. Si dicatur secundum, frustra ergo distinguitur existentia naturalis, & supernaturalis Dei, ita ut de secunda exigatur fides, & non de prima. Si verò dicatur primum, prout auctores illi supponere videntur, negari non potest, quod existentia Dei debeat etiam credi: tum quia Paulus non dicit solum oportet credere, quod remunerator sit, sed prius dixit, oportet credere, quia est, & postea tanquam aliud addens subiungit, & inquirentibus se remunerator sit. Oportet ergo credere etiam, quod Deus sit Deus, & deinde, quod sit remunerator. Tum etiam, quia repugnat fide credere, quod Deus sit remunerator, & non credere simul eadem fide, quod Deus sit. Nam, ut dici solet in summis, prædicata de secundo adiacente supponunt propositiones de primo, nec potest aliquis credere, Petrum esse album, quin credat simul Petrum esse, quod includitur essentialiter in hoc, quod est esse album: qui ergo fide credit, Deum esse remuneratorem, eadem fide credit, Deum esse, & per consequens existentiam, quæ Deus existit Deus. Vide alia argumenta apud prædictos auctores.*

124 *Inferitur secundò, necesse etiam esse credere prædicatam illam Dei, per quæ distinguitur à creaturis, seu sine quibus à creaturis non distinguere-tur, quia alias non creditur esse Deum, sed esse aliquod ens creaturæ excellentius, & sublimius nobis, quales Diaboli Ethnici credebantur. Vnde Suarez dicta sess. 3. num. 7. inferri, credi debere, Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.*

eum esse vnum, independentem ab omni alio, ens necessarium, & à se, rerum omnium auctorem, summe etiam veracem, in hac enim Dei veracitate fides nostra fundatur, ut in superioribus visum est. Quibus consentit Coninch. disp. 1. 4. num. 116. & sequentibus, & addit debere etiam necessariò credi, Deum esse supremum, habere prouidentiam rerum omnium, ei placere virtutem, & displicere peccata. Si enim homo ignoret, Deo peccata displicere, etiam si eum super omnia diligeret, eiusmodi dilectio non esset sufficiens dispositio ad iustificationem, quia nec virtute contineret contritionem de peccatis, qui enim ignorat, Deo peccata displicere, etiam si Deum diligit, non est paratus ad dolendum de peccatis, si eorum memoria occurreret, nec ad ea vitanda, ne Deum offendant. Vnde inferri. 119. in hoc rerum ordine non expedire, quod Deus de facto auxilium præstet ad eiusmodi sui dilectionem homini tali ignorantia habituali laboranti. Facilius tamen dici potest eam dilectionem de facto non posse dari sine fide Dei remuneratoris propter rationes supra adductas, nec Deum posse concipi remuneratorem bonorum operum, quin appareat hæc ei placere, & vitia displicere. Vnde eo etiam ipso creditur prouidentia Dei; non potest enim esse remunerator, sine cura & prouidentia bonæ gubernationi necessaria.

Eodem modo necessaria est fides explicita de immortalitate animæ, ut notant Suarez dist. c. 3. in fine, & Coninch. ubi supra num. 122. quia ut ponderauit Suarez, præmia, aut supplicia temporalia non mouerent sufficienter ad conuersionem, & detestationem peccatorum ita vniuersalem. Non explicant verò, an sit necesse necessitate medijs credere, animam ex natura sua esse immortalem, neque ego video fundamentum cogens ad eam necessitatem ponendam. Si enim concipiatur anima in æternum duratura, præsciendò ab eo quod id proueniat ex natura nostræ animæ, vel ex Dei beneficio supernaturali, a quæ homo moueri posset, quantum est ex parte obiecti, ad fugiendā peccata; si tamen explicitè crederetur, eam immortalitatem non esse animæ connaturalem iam actus ille esset falsus, atque adeo non esset actus fidei diuinæ sufficiens, aut idoneus ad iustificationem.

Additidem Coninch. num. 123. eadem necessitate requiri fidem explicitam, quia homo credat, se non posse suis viribus à meritis erui, & æternam illam præmia consequi, quia sine hac fide non est sufficienter dispositus, ut conuenienter tanta bona à Deo recipiat, qui hæc ab eo nullo modo sperat accipere, sed putat absque Dei auxilio suis viribus ea se assequi debere. Minus tamen strictè loquitur Suarez dict. sess. 3. num. 19. ubi, licet per se loquendo dicat exigi sufficientem fidem de necessitate gratiæ, & auxilij diuini ad iustitiā, & remissionem peccatorum obtinendam, non tamen videri dicit necessarium, ut in omni euentu id credatur per fidem adeo explicitam, ut per diuersos conceptus; & per actus differentes habeatur. Et quidem, si credi debet remuneratio supernaturalis, satis videtur ibi contineri necessitas auxilij diuini, cum ad consequendum aliquid supra vires naturæ, necessarium sit auxiliū aliquod supra vires nostras. Rursus, qui veniam petit, aut sperat peccatorum, eo ipso agnoscit necessitatem gratiæ diuinæ; omnis enim, qui debitum remittit, gratiam aliquam præstat. Denique eo ipso, quod

125 *Item fides explicita de immortalitate animæ est necessaria.*

126 *Necessaria est fides explicita, quæ homo credat, se non posse suis viribus à meritis erui, & æternam præmia consequi.*

Cc 3 quod

quod Deus credatur remunerator, & supremus, ac omnipotens Dominus, creditur dependentia ab ipso in consequitione nostræ salutis, & quod vtiliter orare possumus eum, qui cum omnipotens Dominus sit, potest nos saluos facere, vel permittit ruinam nostram.

127 Maior est difficultas, an per fidem necessariam de Deo remuneratore debeat credi explicitè remuneratio supernaturalis. Affirmant communiter plures, Suarez dicta sess. 3. n. 8. idem videtur supponere Coninch. dicta diss. 14. dub. 9. n. 115. in fine, ubi dicit, necessariam fidem explicitam de vita æterna, quam Deus promissit, & expressè

Granado controuersia prima de fide tract. 10. diss. 2. sect. 1. num. 2. cum Michaële Medina lib. 4. de relecta in Deum fide, cap. 8. ad finem, eandem sententiam tenent Caietanus, Bañes, Valentia, Aragonius, Lorca, & Turrianus, quos affert Hurtado in præsentis diss. 43. sect. 1. ubi tamen dicit S. Thomam in præsentis quæst. 2. art. 3. loqui de necessitate saltem præcepti, & in 11. ad Hebr. non exigere explicitum conceptum de supernaturalitate remunerationis.

128 Ipse verò Hurtado ibidem sect. 7. probabile putat, sufficere de necessitate mediæ fidem, qua explicitè credatur Deus, vt remunerator præscindendo à supernaturalitate remunerationis. Pro qua sententia affert Molinam 1. 1. quæst. 1. art. 1. diss. 1. & Victoriam, & alios, quos tacito nomine refert Turrianus diss. 26. dub. 4. & sectionibus præcedentibus explicat loca Patrum, Scripturæ, & Conciliorum, in quibus vel solum exigitur fides supernaturalis in entitate, non verò de obiecto materiali supernaturali, vel agitur de necessitate præcepti, vel explicatur aliquorum fides de obiecto supernaturali ratione cuius iustificari potuerunt, non verò adstruitur necessitas talis fidei explicitæ in omnibus, vt iustificari possint. Eandemque sententiam amplecti videtur Ripalda de ente supernaturali diss. 63. num. 24. Vbi loquens de fide requisita ad disputationem vltimam, vt homo iustificetur, probat, eam posse esse cognitionem supernaturalem euidentem ortam ex noticia creaturarum naturalium; nam respondit, inquit, homines nulla memoria reuelationis diuinæ, cui assentitur fides stricta, diligunt ardentissime Deum propositum, vt Creatorem, sapientem, largitorem munerum naturalium, & aliis attributis perfectum, que assequuntur ex nozione creaturarum visibilium. Hunc autem amorem non esse illis salutarem, & supernaturalem, impium est credere.

129 Suppono, multipliciter posse casum quæstionis proponi. Primò, vt aliquis explicitè credat, Deum concedere hominibus suam gratiam in hac vita, & visionem claram sui in altera vita, non tamen explicitè hac omnia concipiatur esse supernaturalia. Secundò, vt aliquis explicitè solum credat, Deum esse remuneratorem, non concipiendo qualis ea remuneratio sit, sed præscindendo à præmio naturali, vel supernaturali, à beatitudine in alio bonorum genere, & à beatitudine cælesti, qualis de facto datur. Tertiò, vt concipiatur explicitè remuneratio supernaturalis, & eius supernaturalitas. Quartò, vt credatur explicitè remuneratio aliqua naturalis. Quintò, denique, vt ita sola credatur remuneratio illa naturalis, vt negetur omnis alia supernaturalis. Ex his itaque modis secundum non credo esse necessarium necessitate mediæ. Nam vt bene probat Hur-

radus §. 3. prædicatum supernaturalitatis rarissime concipitur explicitè extra scholas, & scholasticos disputantes de supernaturalitate visionis beatæ, gratiæ habitualis, &c. Quare si credatur explicitè remuneratio talis, quæ specificatiue est supernaturalis iuxta primum modum supra positum, licet non concipiatur explicitè vt supernaturalis, non videtur dubium, quod sufficiat de necessitate mediæ. Rursus si credatur explicitè remuneratio naturalis cum exclusione alterius supernaturalis iuxta quintum modum positum, actus erit falsus, atque adeo non erit actus fidei, nec sufficiens ad iustificationem.

Difficultas est de quarto modo (& eadem est ferè de tertio) quando concipitur remuneratio naturalis absque exclusione supernaturalis, & in hoc sensu puto negari à Theologis communiter eam fidem sufficere, sed debere concipi explicitè remuneratiōem talis & tantæ perfectionis, quæ specificatiue saltem sit supernaturalis, quantum eius supernaturalitas explicitè non concipitur. Et videtur sanè esse iuxta mentem Pauli, & eius contexturam, qui illo cap. 11 ad Hebræos, postquam dixit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inuidentibus se remuneratorem fuisse.* Et inde probauit, Henoch habuisse hanc fidem, & aliorum etiam Patriarcharum, & Sanctorum fidem proposuit, concludit de illis omnibus dicens: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes iusti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & consistentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significat se patriam inquirere; nimirum cælestem, de qua subiungit: Nunc aut meliorem inquirunt, id est, cælestem.* Quare de iis omnibus videtur supponere, habuisse fidem remunerationis cælestis, quam tamen fidem in Henoch non aliter probauerat, nisi ex principio illo generali, quod accedentem ad Deum oportet credere, quod remunerator sit: Illud ergo principium vniuersaliter intellexit de fide remunerationis cælestis; alioquin non potuisset postea concludere vniuersaliter de omnibus illis, quorum vnus erat Henoch, quod fidem habuerunt remunerationis cælestis.

Ratio etiam huius necessitatis ex dictis reddi potest. Primò, quia de facto non est reuelata à Deo remuneratio aliqua naturalis æterna, sed sola supernaturalis & cælestis. Si ergo fides credit remuneratiōem æternam, debet credere eam, quam Deus de facto promissit, & reuelauit, que est sola supernaturalis, atque adeo concipitur remuneratio supernaturalis saltem specificatiue: ideo Tridentinum sess. 6. cap. 6. dixit, hominem disponi ad iustificationem credendo vera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt. Secundò, quia omnis alia remuneratio naturalis etiam æterna non esset sufficiens ad extorquendam obseruantiam totius legis, & abnegationem sui ipsius per detestationem, & fugam peccatorum super omnia: quis enim propter solum statum puerorum, qui sunt in limbo, ad id moueretur, quos tamen pueros aliqui graues Theologi dicunt habituros felicitatem quandam naturalem æternam, quos & eorum fundamenta referre latet Salas tom. 2. in 1. 2. tract. 13. diss. 11. sect. 6. numero 88. & sequentibus. Requiritur ergo fides de superiori, & excellentiori præmio quale Christianna fides nobis proponit. Nec denique sufficit fides sola de pœna æterna inferni absque vlla fide remuneratiōis; quia vt supra vidimus, vt attritio

ex metu gehennæ disponat sufficienter ad iustificationem in sacramento, requiritur quod sit cum spe veniæ: hæc autem spes supponit ad minus fidem de liberalitate Dei remunerantis merita congrua, & dispositiones nostras concessione veniæ, quæ quidem non est remuneratio naturalis, sed supernaturalis, cum remissio peccati obtineri non possit per vires naturæ, nec sit naturæ debita, præsertim remissio peccati includens remissionem pœnæ æternæ quæ de facto datur, cuius potissima pars est pœna damni consistens in carentia gloriæ cælestis. Atque ut dicebamus, de facto non contingit aliquem habere fidem de inferno, & non de gloria cælesti, cum utrumque externum simul per fidem proponatur, & infernus ipse non proponatur, nisi ut exilium, & ablegatio perpetua à gloria cælesti.

132 Fateor tamen, adhuc mihi restat scrupulus circa prædicta Pauli verba: *Credere oportet accedentem ad Deum*, &c. quibus hanc communem sententiam probant Theologi; nam vel Paulus loquitur ibi de necessitate fidei horum obiectorum ad iustificationem, vel de necessitate ad perseverandum in accepta iustitia per diuturnam mandatorum observantiam. Si loquitur de necessitate ad iustificationem: quomodo ergo ex eo quod Henoch placuit Deo, colligitur ipsum habuisse fidem horum obiectorum. Credibile enim omnino est Henoch non fuisse primò iustificatum per propriam dispositionem, sed per remedium, quod in lege naturæ applicabatur parvulis ad tollendum peccatum originale: nam licet vnus Erasmus, quem viderim super illum Pauli locum insinuet Henoch ortum fuisse ex parentibus iniustis; hoc tamen non video, quo fundamento asseratur, nec etiam ex hoc colligitur eius parentes fuisse infideles; præsertim cum ortus fuerit ab ea familia, in qua potissimum fides & cultus veri Dei seruatus fuit ab Adam vsque ad Abraham: quare licet non fuissent iusti, fuerunt tamen fideles, & per consequens applicauerunt proculdubio suo filio remedium peccati originalis: ergo ex eo, quod fides horum obiectorum necessaria sit ad iustificationem, non colligeret bene Paulus, Henoch habuisse hanc fidem: cum Henoch in infantia fuerit iustificatus. Si verò Paulus non loquatur de necessitate ad iustificationem, sed ad perseverantiam in iustitia per observantiam mandatorum: obstat in primis Tridentinum ubi supra, ubi numeratis dispositionibus, præparationeque ad iustificationem, subiungitur: *De hac dispositione scriptum est, accedentem ad Deum oportet credere, quia est & quod inquirentibus se remunerator sit*. Ergo Paulus de dispositione ad iustificationem loquitur. Obstat deinde communis Theologorum consensus ex prædicto Pauli testimonio colligens necessitatem huius fidei ad iustificationem. Obstat denique proprietas illius vocis *accedentem*, quia utitur Paulus, quæ in rigore videtur sonare conuersionem, non perseverantiam; & denique obstat, quia post acceptam iustificationem nō videtur necessaria fides actualis horum articulorum: nam parvulus in infantia baptizatus, quando venit ad usum rationis potest instrui prius de fide vnus Dei, quàm de remuneratione; & ex illa fide potest vnus, vel aliud opus bonum, & meritorium elicere, præsertim in sententia Vasquez, & aliorum, concedente meritum de condigno actibus bonis naturalibus factis ab homine grato: ergo sine fide vtriusque articuli

explicita placet Deo, & accedit ad Deum iste per merita actualia. Hæc sanè difficultates, nec leuiter attinguntur ab interpretibus illius loci; nec à scholasticis, qui ex illo loco passim conclusiones Theologicas solent comprobare.

In re tamen difficili dicendum videtur Paulum nomine *accedentem ad Deum*, non intelligere solum accedentem per primam iustificationem, neque etiam solum perseverantem per diuturnam mandatorum observantiam, sed vtrumque: vterque enim dicitur verè accedens ad Deum: ille scilicet, qui per peccatum longè erat, & per iustitiam propriè accedit; & ille etiam, qui per mandatorum observantiam propriè accedit; neque enim longè distabat Iacob, cum audiuit ab Isaac Genes. 27. *Accede huc ut tangam te fili mi*. Neque etiam erant in statu peccati fideles ij, ad quos idem Paulus ad Hebr. 10. ait: *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei*, &c. & alibi passim: Sensus itaque Apostoli est, accedentem ad Deum, siue per primam iustificationem, siue per progressum diuturnum iustificationis, qualiter accessit Henoch, necessariò habere fidem Dei remuneratoris, sine qua, ut supra dixi moraliter, est impossibile conuerti hominem ad Deum super omnia, vel etiam tentationes occurrentes per longum tempus superare; licet alioquin vnum, vel aliud opus meritorium sine illa fide elici possit. Ex quo arguit bene ad probandam fidem Henoch. Ipse enim accessit ad Deum, siue per primam iustificationem, siue per longam legis observantiam, ergo habuit fidem Dei remuneratoris, sine qua neutrum posset habere accessum ad Deum: quia licet sine illa fide explicita posset vnum, vel aliud exiguum opus bonum elicere: illud tamen non est propriè accedere, cum ferè tam distans adhuc maneat à Deo post illud opus: sicut neque si accedat per medium digitum spacijs dicitur simpliciter accedere homo ambulaturus.

Ita scripseram, & responderam ante 25. annos dam materiam de fide in f. holis Auditoribus meis in Hispania dictarem: qua occasione P. Hurtado disp. 40. sect. 3. §. 16. hanc difficultatem de Henoch tetigit, & tandem ibi, & disp. 41. §. 3. concludit Paulum loquutum fuisse de fide, quæ per se est necessaria ad primam iustificationem, quæ eadem est etiam necessaria ad totam, & diuturnam observantiam legis, in qua lege includitur actus dilectionis, & spei, qui sine ea fide esse non possunt, in quibus nobiscum conuenit. Addit tamen in priori loco Precopium Gazæum putasse, Henoch fuisse peccatorem, & aded dignam pœnitentiam egisse, ut fuerit exemplo sanctitatis, quod nec pro se, nec contra se graue fundamentum habet: ipse verò concludit §. 18. probabile satis sibi esse, Henoch propria dispositione fuisse iustificatum, siue quia ex infidelibus parentibus ortus fuerit, ut voluit Erasmus, siue quia illi non contulerunt ei Sacramentum legis naturæ ad remedium peccati originalis. Ego tamen id non credam, nec vllum fundamentum video eam negligentiam parentibus Henoch imponendi. Vnde Pererius lib. 4. in Genesim in verba illa capitis quinti *ambulauitque cum Deo*, adducta Gazæo dicente, Henoch fuisse prius peccatorem, & postea pœnitentem, subdit. *Quod mihi sanè non sit verisimile, cum nihil tale vspiciam significet scriptura, nec de tali, & de tanto viro id sentire consensaneum est, quinimo Caietanus ex eo quod bis dicitur hoc loco Henoch ambulasse cum*

C c 4

Deo

133

Nomine accedentis ad Deum, quid Paulus intellexerit.

134

Henoch an fuerit peccator, & postmodum pœnitentiam egerit?

Parentes Henoch, nec infideles fuisse, nec impij.

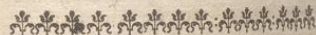
Deo, indicari existimat eum per totam vitam, & à pueritia usque fuisse sanctum, & charum Deo. Hæc Petrius. Et quidem non video quomodo possit probabiliter affirmari, vel parentes Henoch infideles fuisse, vel impios in non conferendo sacramento legis illius paruulo suo filio, cum sancti Patres & interpretes omnes sacri pro comperto supponant, veram religionem, pietatem, fidem, & cultum veri Dei in familia illa, & progenie Sethi usque ad Noë perdurasse, in illisq; potissimum Ecclesiam Dei eo tempore conseruatam fuisse: ideo cap. 6. nota illa progenies filij Dei appellantur propter pietatem, & cultum veri Dei in ipsa permanentem, vt testantur Chrysostomus. Cyrillus, Theodoretus Rupertus, & Hilarius apud Cornelium in cap. 6. Genes. August. lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 23. quibus addi potest Iosephus lib. 11. antiq. cap. 4. dicens, *filios Seth per septem generationes perseuerasse unum Deum colentes omnium rerum Dominum, semperque virtutis respectum habuisse.* Imò addit Salianus anno mundi 623. Henoch datum esse à Deo eius parentibus ob eorum pias preces, & votum, quo eum Deo dedicauerant, ideoque ipsum eo nomine appellasse, quia *Henoch* interpretari possumus quasi *dedicatus*. Vide obsecro, quo fundamento possumus probabiliter iudicare eiusmodi homines vel infideles fuisse, vel impijs, vt filium suum sacramento fidei priuare voluerint.

135

Concedit denique idem Hurtado dicta disp. 41. §. 1. & 2. non esse necessariam fidem illam explicitam Dei remuneratoris ad quodlibet incrementum gratiæ habitualis: quia ex alijs actibus fidei haberi potest motiuum sufficiens ad exercendum aliquem actum bonum supernaturalem, quo gratia augeatur, licet non sit sufficiens ad delectationem peccatorum disponentem ad primam iustificationem, nec ad diurnam perseuerantiã in bonis operibus. Addit tamen §. 4. non ideo necessariam esse hanc fidem remuneratoris, quia necessarius sit actus fidei propriè dictæ, vt distinguitur à charitate, & alijs virtutibus, sed necessariam esse cognitionem retributionis, quam amare possumus ex formali charitatis obiecto. Est enim feruentior actus charitatis, qui oritur ex cognitione bonitatis diuinæ, vt clarè concipitur, vt fons, & scaturigo retributionis æternæ: tunc enim & Deus amatur propter eam bonitatem, & propter hanc amatur eius retributio, propter quam vt propter proximum obiectum formale possumus ferre patienter ætumnas. Hæc ille, quæ mihi probari non possunt; opponuntur enim fundamentis, quibus necessitas fidei de remuneratione nititur, & aliena proculdubio sunt à mente Patrum, qui ideo, vt vidimus, necessariam dicunt esse retributionis noticiam, quia nisi homo fructum sibi, & commodum speret, labores, & pòdus diuinæ legis obseruandæ non sustinebit. Sic enim dixit Theodoretus suprà adductus: *Qui non hac ut habere crediderit, virtutis labores non sustinet: neque enim agricola in agro colendo sudores toleraret, nisi se laborum fructus relaturum speraret,* &c. & S. Thomas suprà etiam adductus: *Aliiter enim (inquit) nullus irret ad ipsum, si non speraret aliquam remunerationem ab ipso.* Nec satisfacit dicere, quod sperat quidem homo beatitudinem, sed hanc ipsam non amat vltimò vt bonum suum, sed vt bonum Dei, & ad Dei gloriam, atque ideo non est actus proprius spei, vt est virtus distincta à charitate, sed sola charitas sufficit,

136

ex qua diligitur Deus, & propter Deum desideratur, & speratur beatitudo nostra, non solum in nobis, sed quia resultat in bonum Dei. Hoc (inquam) non fatiscit, quia Patres noticiam remunerationis ideo necessariam esse volunt, quia homo, nisi allectus à bono proprio, non sustinet patienter onus diuinæ legis. Si autem remuneratio solum desideratur ex motiuo charitatis propter gloriã, quæ Deo resultat, non esset necessitas talis retributionis notitia ad eos labores patendos. Si enim mouetur homo sufficienter ex desiderio gloriæ Deo resultantis, eodem modo moueri posset credens, quod ex bonis suis operibus resultat gloria Deo, & diuina voluntas impletur, imò etiam sciret se esse perpetuò apud inferoscandium, cum tunc etiam maneret totum charitatis motiuum. Patres autem, vt vidimus, volunt necessariam esse retributionis noticiam, vt homo efficaciter moueatur: & meritò, quia licet aliquis vir sanctus, & perfectus possit aliquando Deum ita ingenuè ex charitate diligere, vt etiam sciret se reprobū esse, adhuc eum diligeret ad hunc tam dilectionis gradum non peruenit, nisi præcedente in initio notitia retributionis, & incipiendo ab eius desiderio, nec etiam longo tempore in illo charitatis affectu, & obseruantia legi perseueraret, nisi retributionis spe in eorum subleuaretur. Denique quando Paulus 1. Corin. 13. de charitate dicit, *quod omnia sperat*, non confundit illam cum virtute spei, sicut nec cum virtute fidei, cum dicit, quod *charitas omnia credit*, sed ostendit efficaciam charitatis ad imperandos actus proprios aliarum virtutum Theologicarum, qui sunt actus propriè fidei, & spei, vt notauit S. Thomas in eum locum sectione 1.

DISPUTATIO XIII.

De necessitate præcepti, quæ fides necessaria est.

- SECTIO I. An detur præceptum de actu interno fidei, & quale illud sit.
- II. Ad quam virtutem spectet præceptum fidei.
 - III. Quorum obiectorum necessaria fuerit ex præcepto fides explicita ante aduentum Christi.
 - IV. Quorum obiectorum fides explicita necessaria sit ex præcepto in lege euangelica.
 - V. De alijs, quorum fides, vel notitia explicita fidelibus necessaria est.
 - VI. Vtrum hæc obligatio fidei explicita sit de iure diuino, vel humano.

IXIMVS de necessitate medijs, nunc dicendum est de necessitate præcepti. Est autem duplex præceptum fidei. Primum de actu interno: secundum de confessione externa nostræ fidei; nunc agimus de primo præcepto, de secundo autem dicemus disputatione sequenti.

SECTIO I.